

भदौ - १

# सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष ३०, अङ्क ९

२०७८, भदौ १-१५

पूर्णाङ्क ६९९



प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७२८, ४२००७२९, ४२००७५० Ext. २५११ (सम्पादन), २५१४ (छापाखाना), २१३१ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२००७४९, पो.व.नं. २०४३८

Email: [info@supremecourt.gov.np](mailto:info@supremecourt.gov.np), Web: [www.supremecourt.gov.np](http://www.supremecourt.gov.np)

सम्पादन तथा प्रकाशन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
माननीय न्यायाधीश श्री हरिप्रसाद फुयाल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
मुख्य रजिस्ट्रार श्री लालबहादुर कुँवर, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायब महान्यायाधिवक्ता श्री पदमप्रसाद पाण्डेय, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
रजिस्ट्रार श्री निर्मला पौडेल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
अधिवक्ता श्री रुद्रप्रसाद पोखरेल, कोषाध्यक्ष, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
अधिवक्ता श्री ऋषिराम धिमिरे, सचिव, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
प्रा.डा.विजय सिंह सिजापति, डिन, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कानून संकाय	- सदस्य
सहरजिस्ट्रार श्री हरिराज कार्की, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री ध्रुवकुमार ढकाल

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा कार्यरत  
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री दिपक पोखरेल  
शाखा अधिकृत श्री योमा मुलपती  
शाखा अधिकृत श्री नरेश कार्की  
नायब सुब्बा श्री निरजकुमार ढुंगाना  
नायब सुब्बा श्री रुद्र आचार्य  
सिनियर प्रुफरिडर श्री रेशम शर्मा  
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी  
कम्प्युटर अपरेटर श्री मञ्जु खडका  
कार्यालय सहयोगी श्री अच्युत दाहाल

भाषाविद् : श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखा

नायब सुब्बा श्री निलदेव रिजाल

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

मुद्रण अधिकृत श्री कान्छा श्रेष्ठ  
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल  
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन  
नायब सुब्बा श्री शिवहरि अधिकारी  
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल  
सिनियर बुकबाइन्डर श्री रत्नमाया महर्जन  
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी  
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य  
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने  
सिनियर प्रेसम्यान श्री अर्जुन धिमिरे  
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला  
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी  
बुकबाइन्डर श्री धनमाया मानन्धर

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा

प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

संयुक्त इजलास	४	इजलास नं. ९	२
इजलास नं. १	६	इजलास नं. १०	३
इजलास नं. २	९	इजलास नं. ११	६
इजलास नं. ३	१	इजलास नं. १२	४
इजलास नं. ५	३	इजलास नं. १३	५
इजलास नं. ६	६	इजलास नं. १४	१
इजलास नं. ७	८	इजलास नं. १५	१
इजलास नं. ८	५		
<b>जम्मा</b>	<b>४२</b>	<b>जम्मा</b>	<b>२२</b>

कूल जम्मा ४२ + २२ = ६४

# नेपाल कानून पत्रिका

मा प्रकाशित भएका फैसलाहरू (२०१५ सालदेखि  
हालसम्म)

हेर्न, पढ्न तथा सुरक्षित गर्न

**[www.nkp.gov.np](http://www.nkp.gov.np)**

मा जानुहोला ।

## खोज्ने तरिका

सर्वप्रथम **[www.nkp.gov.np](http://www.nkp.gov.np)** लगइन गरेपश्चात् गृहपृष्ठमा देखिने **शब्दबाट फैसला खोज्नुहोस्** भन्ने स्थानमा आफूले खोज्न चाहेअनुसारको कुनै शब्द नेपाली युनिकोड फन्टमा टाइप गर्नुहोस् । यसबाट खोजेअनुसारको फैसला प्राप्त गर्न नसकेमा वेबसाइटको दोस्रो शीर्षकमा रहेको **वृहत खोज** खोलेर विभिन्न किसिमले फैसला खोज्न सकिनेछ । त्यस अतिरिक्त **नेकाप प्रत्येक वर्ष** र **हाफ्रो बारेमा** समेत हेर्न सक्नुहुनेछ ।

यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछ:

सअ बुलेटिन, २०७०, ... - १ वा २, पृष्ठ ....

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थ: सअ बुलेटिन, २०७८, भदौ - १, पृष्ठ १

## सूचना

**"नेपाल कानून पत्रिका र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन"** को **"वार्षिक ग्राहक"** बन्न चाहनेका लागि **२०७६ वैशाख अङ्क** देखि वार्षिक ग्राहक बन्न पाउने गरी सम्पादन तथा प्रकाशन समितिले निर्णय गरेको हुँदा सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ।

समितिको निर्णयानुसार मूल्य समायोजन भई **नेपाल कानून पत्रिका रु.७५** र **सर्वोच्च अदालत बुलेटिन प्रति अङ्क रु.४०** कायम गरिएकोसमेत सबैलाई जानकारी गराइन्छ।

सर्वोच्च अदालतबाट २०७५ सालमा प्रकाशित **नेपाल कानून पत्रिका अतिरिक्ताङ्क २०७१** सीमित मात्रामा रहेकाले आफ्नो प्रति सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि जानकारी गराइन्छ।

ने.का.प.को अतिरिक्ताङ्क २०७२ र २०७३ क्रमशः प्रकाशन हुँदै गरेको पनि जानकारीका लागि अनुरोध छ। साथै सर्वोच्च अदालतबाट नेपाल कानून पत्रिका संवैधानिक इजलास खण्डको छुट्टै प्रकाशन भएको जानकारी गराउन चाहन्छौं। यस वर्ष **वातावरणसँग सम्बन्धित फैसलाहरूको सङ्गालो, २०७६** पनि प्रकाशन भएकाले आफ्नो प्रति बेलैमा सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि अनुरोध छ।

मूल्य रु.४०।-

मुद्रक: सर्वोच्च अदालत, छापाखाना

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
संयुक्त इजलास			१ - ४
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	नितु थापा बस्नेत वि. भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	१
२.	अदालतको अवहेलना	राजु जैसवाल वि. प्रा.डा.रामकृष्ण माकजुसमेत	२
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	राजु जैसवाल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	२
इजलास नं. १			४ - ११
४.	निर्णय दर्ता बदर	संजिव गौतम वि. हुपबहादुर रेग्मीसमेत	४
५.	उत्प्रेषण / परमादेश	बाबुराम पौडेल वि. गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौंसमेत	४
६.	ज्यान मार्ने उद्योग / डाँका	नेपाल सरकार वि. मनकुमार पतडवा (लिम्बू) समेत	५
७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. अंग ओलीसमेत	६
८.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. लक्ष्मीनारायण यादव	८
९.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. दिनेश गुरूड	९
इजलास नं. २			११ - १४
१०.	उपयुक्त आदेश जारी गरिपाउँ	मैत्रीरत्न तुलाधर वि. क्लब सांग्रिला प्रा.लि.	११
११.	करार	सुनिलकुमार अग्रवाल वि. लक्ष्मी वनस्पति घ्यू उद्योग प्रा.लि. समेत	११
१२.	निर्णय बदर नाम कायम	सहदेव साह वि. सोमनी सरवरिया	१२
१३.	अंश	वृजभुषण दुवे वि. राकेश धर द्विवेदी (दुवे)	१३
इजलास नं. ३			१४ - १५
१४.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. कलुवा भन्ने रवि वि.क.समेत	१४
इजलास नं. ५			१५ - १९
१५.	अंश चलन	विसन चौधरी वि. शिवलाल चौधरीसमेत	१५
१६.	उत्प्रेषण / परमादेश	विद्यालय शिक्षक किताबखाना काठमाडौं वि. धनलाल महर्जन	१७

<b>इजलास नं. ६</b>			<b>१९ - २५</b>			
१७.	टेलिफोन तार चोरी	नेपाल सरकार वि. नन्कु भन्ने राम नरेश पासीसमेत	१९			
१८.	डाँका	नेपाल सरकार वि. हर्कबहादुर गुरुङसमेत	२०			
१९.	डाँका	नेपाल सरकार वि. सूर्यबहादुर तामाङ (लामा) समेत	२१			
२०.	डाँका चोरी	नेपाल सरकार वि. शंकर राना	२२			
२१.	लेनदेन	इसराफिल अन्सारी वि. समिना खातुनसमेत	२४			
<b>इजलास नं. ७</b>			<b>२५ - ३२</b>			
२२.	लागु औषध खैरो हेरोइन	मतलुव अन्सारी वि. नेपाल सरकार	२५			
२३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सूर्यमान लक्सम	२७			
२४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. पवित्रा नेपालीसमेत	२८			
२५.	उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध	टिकाप्रसाद उप्रेती वि. विराटनगर उपमहानगरपालिकाको कार्यालय, विराटनगरसमेत	२९			
२६.	जबरजस्ती करणी	वाजुद्विन मियाँ वि. नेपाल सरकार	३१			
२७.	उत्प्रेषण / परमादेश	टेकबहादुर घर्ती क्षेत्रीसमेत वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	३१			
२८.	उत्प्रेषण / परमादेश	सिताकुमारी राउत बुढाथोकी वि. काठमाडौं महानगरपालिकाको कार्यालय, काठमाडौंसमेत	३२			
<b>इजलास नं. ८</b>			<b>३३ - ३८</b>			
२९.	परमादेश	अधिवक्ता रामहरि श्रेष्ठसमेत वि. प्रधानमन्त्री, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	३३			
३०.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. रविलाल उराँवसमेत	३३			

३१.	उत्प्रेषण / परमादेश	दशरथी कोट्टारी वि. गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, लटिनाथ, दार्चुला	३६
३२.	उत्प्रेषण	पुरुषोत्तम पौडेल वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	३६
इजलास नं. ९			३८ - ४२
३३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	अधिवक्ता पुष्पराज पौडेल वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत, काठमाडौंसमेत	३९
३४.	भ्रष्टाचार गर्ने उद्योग गरेको	नेपाल सरकार वि. सूर्यप्रसाद रिजालसमेत	४०
इजलास नं. १०			४२ - ४५
३५.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	राधेश्याम सिंह राजपुत वि. नेपाल सरकार	४२
३६.	उत्प्रेषण / परमादेश	महेश्वर धामी थारू र शिक्षा मन्त्रालय, काठमाडौंसमेत	४२
३७.	उत्प्रेषण	डिकबहादुर कार्कीसमेत वि. महानगरपालिका, बागदरबार, काठमाडौंसमेत	४३
इजलास नं. ११			४५ - ५०
३८.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	चुडामणि वली वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	४५
३९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	बाबुराम श्रेष्ठ वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	४६
४०.	उत्प्रेषण	योगेन्द्रप्रसाद यादव वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय रूपन्देही, सिद्धार्थनगरसमेत	४६
इजलास नं. १२			५० - ५८
४१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. महादेव पासवानसमेत	५०
४२.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर दोडसमेत	५४
४३.	कर्तव्य ज्यान	टिके लुहार वि. नेपाल सरकार	५५
४४.	कर्तव्य ज्यान	ओसबहादुर घर्ती मगर वि. नेपाल सरकार	५६
इजलास नं. १३			५८ - ६५
४५.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. हरिबहादुर तामाङ	५८

४६.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. राम विनेशप्रसाद कुशवाहा	५८
४७.	सरकारी कागज कित्ते	निरन्जनप्रसाद कुर्मी वि. नेपाल सरकार	६०
४८.	सवारी ज्यान	निरन्जनप्रसाद कुर्मी वि. नेपाल सरकार	६१
४९.	सरकारी छाप दस्तरखत कित्ते	नेपाल सरकार वि. गोपालबहादुर थापासमेत	६३

इजलास नं. १४			६५ - ६७
५०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नकुल तामाङ भन्ने भिनास तामाङसमेत	६५
इजलास नं. १५			६७ - ६८
५१.	खान लाउन खर्च, अंश दर्ता	नितु सिंहसमेत वि. राधीका देवी सिंह	६७



संयुक्त इजलास

१

स.प्र.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-WO-०५४७, उत्प्रेषण / परमादेश, नितु थापा बस्नेत वि. भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

यसमा ओरेन्टल को-अपरेटिभ लि. नेपाल सरकारबाट मिति २०७४/७/२० मा समस्याग्रस्त घोषित भई समस्याग्रस्त सहकारी संस्था वा संघको व्यवस्थापनको लागि समिति गठन भएको देखिन्छ । उक्त व्यवस्थापन समितिले ग्लोबल बैंकमा निवेदिकाका नाममा रहेको सेयर जफत गरी समितिको नाममा ल्याई बिक्री गरी सर्वसाधारण बचतकर्तालाई वितरण गर्ने निर्णय गरिसकेपछि सोही प्रयोजनार्थ गोरखापत्रमा मिति २०७५/०८/२१ मा सूचना प्रकाशित गरेको भन्ने देखिन आएकोमा समस्याग्रस्त सहकारी व्यवस्थापन समितिले निवेदिकाको सेयरमा दाबी गर्नुअगावै सुधिर बस्नेत र नितु थापा बस्नेतका बिचमा अंश मुद्दा चली मिति २०७५/८/१५ को काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसलाबाट निवेदक नितु थापा अंश लिई सुधिर बस्नेतसँग अलग भई बसेको भन्ने देखिन्छ भने मिति २०७४/१/१७ मा नितु थापा र सुधिर बस्नेतबिच लोम्ने स्वास्नीको नाता सम्बन्ध विच्छेद भइसकेको भन्ने प्रेषित सम्बन्ध विच्छेद मुद्दाको काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६४/१/१७ को फैसलाबाट देखिन्छ । मिति २०७५/८/२१ मा गोरखापत्रमा सूचना प्रकाशित हुनुभन्दा अघि मिति २०७४/१/१७ मा निवेदिका र सुधिर बस्नेतका बिचमा सम्बन्ध विच्छेद भइसकेको भन्ने देखिएकोले सुधिर बस्नेतको दायित्व यी निवेदिकामा रहन्छ भनी भन्न कानूनतः मिल्ने नदेखिने ।

यसरी अंशबन्डा भई अलग भइसकेको र

लोम्ने स्वास्नीको नाता सम्बन्ध विच्छेद भइसकेकोमा सोपछि अर्थात् मिति २०७५/८/२१ मा निवेदिकाको नामको संस्थापक र साधारण सेयर सुधिर बस्नेतले वहन गर्नुपर्ने दायित्वका सम्बन्धमा बिक्री गर्ने भनी मिति २०७५/८/२१ मा गोरखापत्रमा प्रकाशित सूचनाले निवेदिकाको साम्पत्तिकसम्बन्धी हकमा आघात पुऱ्याएको अवस्था रहेको देखियो । यसका साथै ग्लोबल बैंकमा निवेदिकाको नाममा रहेको १,३६,२३२ संस्थापक सेयर र ५०,३८७ साधारण सेयर व्यवस्थापन समितिले सेयर जफत गरी समितिको नाममा ल्याई बिक्री गरी सर्वसाधारण बचतकर्तालाई वितरण गर्ने प्रयोजनार्थ गोरखापत्रमा मिति २०७५/८/२१ मा सूचना प्रकाशित गर्नुअगाडि निवेदिकालाई बुझ्ने, सुनुवाइको मौका दिने कुनै कार्य गरेको भन्नेसमेत देखिँदैन । नेपालको संविधान २०७२ को धारा २५ मा “प्रत्येक नागरिकलाई कानूनको अधीनमा रही सम्पत्ति आर्जन गर्ने, भोग गर्ने, बेचबिखन गर्ने, व्यावसायिक लाभ प्राप्त गर्ने र सम्पत्तिको अन्य कारोबार गर्ने हक हुने छ” भनी सम्पत्तिसम्बन्धी मौलिक अधिकार प्रत्याभूत गरेको र गैरकानूनी तरिकाबाट कसैको सम्पत्ति अतिक्रमण गर्न नपाइने भएकाले कानूनले दायित्व वहन गर्नुपर्ने अवस्था नरहेको यस्तो स्थिति र अवस्थामा निवेदिकाको सम्पत्तिबाट सावाँ ब्याज भराउने भनी गरिएको विपक्षीको निर्णय कानूनसम्मत नदेखिने ।

तसर्थ, उल्लेख भई विवेचना भएको आधार एवं कारणसमेतबाट ग्लोबल आईएमई बैंकमा निवेदिकाको नाममा रहेको संस्थापक र साधारण सेयर जफत गरी समितिको नाममा ल्याई बिक्री गरी समस्याग्रस्त घोषित ओरेन्टल को-अपरेटिभ लिमिटेडका बचतकर्ताको रकम भराउने भनी गरिएको निर्णय र कारबाहीको सिलसिलामा भएका सोसँग सम्बन्धित पत्राचार तथा प्रकाशित सूचना एवं सेयर रोक्का राख्ने गरेको विपक्षीको कार्यले निवेदिकाको संविधान प्रदत्त हकमा

आघात पुऱ्याएको भन्ने देखिँदा मिति २०७५/८/२१ को जफत गर्ने सम्बन्धको प्रकाशित सूचनालगायत सोसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण काम कारबाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बढर हुने ठहर्छ । निवेदिकाको नामको माथि उल्लिखित संस्थापक र साधारण सेयरहरू रोक्का फुकुवासमेत गरिदिनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशसमेत जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: विरेन्द्र प्रकाश खड्का

इति संवत् २०७६ साल माघ २० गते रोज २ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०७५-WO-०६५९, उत्प्रेषण / परमादेश, नितु थापा बस्नेत वि. ग्लोबल आईएमई बैंक लिमिटेड मुख्य कार्यालय कमलादी काठमाडौंसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ ।

२

**स.का.मु.प्र.न्या.श्री दीपकराज जोशी र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७२-MS-००१३, अदालतको अवहेलना, राजु जैसवाल वि. प्रा.डा.रामकृष्ण माकजुसमेत**

निवेदकले विपक्षीहरूले यस अदालतको मिति २०७२/८/१५ को आदेश पालना नगरेको भनी दाबी गरेको भए पनि मिति २०७२/८/१५ मा यस अदालतबाट उपर्युक्त आदेश भएपश्चात् विपक्षी काठमाडौं विश्वविद्यालयले मणिपाल कलेज अफ मेडिकल साइन्सेस, पोखरा, कलेज अफ मेडिकल साइन्सेस, भरतपुर, नेपालगन्ज मेडिकल कलेज नेपालगन्ज, काठमाडौं मेडिकल कलेज, नेपाल मेडिकल कलेज काठमाडौं, नोवेल मेडिकल कलेज विराटनगर, लुम्बिनी मेडिकल कलेज, पाल्पा र विराट मेडिकल कलेज विराटनगरलाई आदेश कार्यान्वयन गर्न मिति २०७२/८/२२ मा च.नं. ०२/१३७-०७२/०७३ बाट पत्रचार गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी एम.बि.बि.एस. कार्यक्रमको भर्ना सम्बन्धमा विद्यार्थी र सर्वसाधारणको जानकारीको लागि Website निर्माण गरी सूचना

राख्नुको अतिरिक्त कान्तिपुर दैनिक पत्रिकामा मिति २०७२/८/२९ गते सूचना प्रकाशन गरेको देखियो । निवेदकले उक्त प्रकाशित सूचनामा उल्लेख भएको बेहोराले अदालतको आदेशको अवज्ञा भएको भनी दाबी गरेको भए पनि विपक्षीहरूको लिखित जवाफमा अदालतको आदेश अवहेलना गरेको छैन र अदालतको आदेश पालना गर्न तयार रहेको उल्लेख गरेको देखिने ।

विपक्षीहरूले यस अदालतको न्याय सम्पादनमा अवरोध गरेको भन्ने जिकिर उठेको अवस्था छैन । जहाँसम्म निवेदकले विपक्षीहरूले यस अदालतको मिति २०७२/८/१५ को आदेश पालना नगरी अवहेलना गरेको भन्ने छ, त्यस सम्बन्धमा विचार गर्दा विपक्षीहरूले यस अदालतको आदेश कार्यान्वयन गर्न सम्बद्ध कलेजलाई मिति २०७२/८/२२ मा पत्राचार गरी विद्यार्थी भर्नाको व्यवस्थालाई सरल र सहज बनाउनसमेत कान्तिपुर दैनिक पत्रिकामा मिति २०७२/८/२९ मा सूचना प्रकाशन गरेको अवस्थाले विपक्षीहरूले यस अदालतको मिति २०७२/८/१५ को आदेशको अवहेलना गरेको नदेखिने ।

विपक्षीहरूले यस अदालतको मिति २०७२/८/१५ को आदेश अवहेलना गरेको छैन र अदालतको आदेश सदैव पालन गर्ने छौं भनी लिखित जवाफमा उल्लेख गरेकोमा सोहीबमोजिम गर्न गराउन Website निर्माण गरी Website मा सूचना राखी विद्यार्थीको जानकारीको लागि कान्तिपुर दैनिक पत्रिकामा सूचनासमेत प्रकाशन गरेको कार्यबाट विपक्षीहरूले यस अदालतको आदेशको अवज्ञा गरेको भन्ने देखिएन । तसर्थ, निवेदकको निवेदन दाबी पुग्न सक्ने देखिएन । प्रस्तुत मुद्दा (निवेदन) खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला

इति संवत् २०७५ साल आषाढ २८ गते रोज ५ शुभम् ।

३

**स.का.मु.प्र.न्या.श्री दीपकराज जोशी र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७२-WO-०३१३, उत्प्रेषण**

/ परमादेश, राजु जैसवाल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

यस विवादमा यस अदालतबाट मिति २०७२।८।१५ मा निवेदकको माग सम्बोधन हुने गरी विपक्षी शिक्षा मन्त्रालय, नेपाल मेडिकल काउन्सिल र काठमाडौं विश्वविद्यालयको नाममा अन्तरिम आदेश जारी भएको देखिन्छ । यस अदालतबाट जारी भएको अन्तरिम आदेशअनुसार नै विपक्षी काठमाडौं विश्वविद्यालयले Website को निर्माण गरी आवेदकहरूको योग्यता सूची सो वेबसाइटमा राखेको, आवेदकहरूको भर्नासँग सम्बन्धित उजुरी वा गुनासो सुन्ने संयन्त्र निर्माण गरेको, विद्यार्थी भर्ना सिट संख्या नेपाल मेडिकल काउन्सिलले तोकेबमोजिम हुने गरी व्यवस्था मिलाएको भन्ने कुरा मिति २०७२।८।२९ गते कान्तिपुर दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सूचनाबाट देखिने ।

सिट संख्या वा कोटा निर्धारण गरेको नमिलेको, शुल्क धेरै लिएको भन्ने जस्ता प्रश्न उठाउने निवेदक विपक्षी विश्वविद्यालयबाट सूचना प्रकाशन भएपश्चात् पनि कुनै पनि कलेजहरूमा भर्ना हुन गएको भन्ने कुरा लिखित जवाफसमेतका कागजातहरूबाट देखिँदैन । निवेदक कुनै कलेजमा भर्ना हुन नगर्ने विपक्षी काठमाडौं विश्वविद्यालयले यस अदालतको मिति २०७२।८।१५ को अन्तरिम आदेशअनुसारको कार्य नगरी आदेशको अवहेलना गरेको भनी यस अदालतमा ०७२-WS-००१३ को मुद्दा दर्ता गरेको देखियो । उक्त मुद्दामा काठमाडौं विश्वविद्यालयले आदेशविपरीत के कस्तो कार्य गरेको भन्ने देखाउन सकेको पाइँदैन । साथै निवेदक आफू कुन कलेजमा भर्ना हुन जाँदा बढी शुल्क माग गरेको र योग्यता सूचीअनुसार भर्ना नगरेको, प्रवेश परीक्षा नलिई विदेशी विद्यार्थीलाई बढी शुल्क लिएर भर्ना गरेको भन्ने कुरा पनि देखाउन सकेको देखिँदैन । यस अदालतको अन्तरिम आदेशले ३५ लाख शुल्कमा नै अध्ययन गर्न पाउने व्यवस्था गरेको

अवस्थामा निवेदक भर्ना हुन नगर्ने विश्वविद्यालयको प्राज्ञिक स्वतन्त्रताको खिल्ली उडाउने गरी भर्ना हुन नपाउने आशयको विवाद देखाएर मुद्दा गरेको कार्यलाई स्वाभाविक मान्न सकिँदैन । विपक्षी विश्वविद्यालयको के कुन काम कारबाहीले निवेदकको संविधानप्रदत्त हकमा आघात पुगेको भन्ने कुरा पनि मिसिलबाट देखिँदैन । केवल विपक्षी कलेजहरूले नेपाल सरकारले तोकेको पैतिस लाख शुल्कभन्दा बढी ५५ लाखदेखि ६० लाखसम्म माग गरेको भनी जिकिर गरेको अवस्था छ । नेपाल सरकारले एम.वि.वि.एस. तहको लागि अधिकतम रु.३५ लाख शुल्क तोकेको कुरा निवेदकले नै पेस गरेको सम्झौताको बुँदा नं. ६ बाट देखिएबाट निवेदकले आफ्नो जिकिर पुष्टि गर्न सकेको नदेखिने ।

निवेदकले नेपालको संविधानको धारा १७ को उपधारा (२) को खण्ड (च), धारा १८ को उपधारा (२) (३) र धारा २५ प्रदत्त संवैधानिक हकमा आघात पुगेको कुरा देखाउन सकेको देखिँदैन । जबसम्म दाबी गर्ने निवेदकले मौलिक हक हनन भएको कुरा स्थापित गर्न सकेको हुँदैन, त्यस्तो अवस्थामा यस अदालतले आफूमा अन्तरनिहित असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गरेर उपचार प्रदान गर्न सक्दैन । असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गरी उपचार प्रदान गर्न संविधानप्रदत्त मौलिक हक प्रचलनमा आघात पुगेको कुरा प्रस्ट रूपमा देखिएको हुन आवश्यक छ । प्रस्तुत विवादमा निवेदकले विपक्षीहरूको कुन क्रियाले मौलिक हक प्रचलनमा आघात पुगेको हो भन्ने कुरा देखाउन सकेको पाइँदैन । यसरी यस अदालतको मिति २०७२।८।१५ को अन्तरिम आदेशबमोजिम गर्न गराउन विपक्षी काठमाडौं विश्वविद्यालयले सूचना प्रकाशन गर्दासमेत निवेदक भर्ना हुन नगर्ने स्थापित हुन नसकेका आशययुक्त विभिन्न प्रश्नहरूलाई विवादित बनाएबाट निवेदक शुद्ध हात र सफा हृदयले अदालत प्रवेश गरेको देखिएन । सफाहात र शुद्ध हृदयको अभावमा अदालतले सहयोग

गर्न नसक्ने न्यायिक अभ्यास रहेको परिप्रेक्ष्यमा प्रस्तुत निवेदन औचित्यहीन देखिने।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणबाट विपक्षी काठमाडौं विश्वविद्यालयले मिति २०७२।७।२ मा प्रकाशन गरेको सूचनाले निवेदकको मौलिक हक प्रचलनमा आघात पुगेको भन्ने नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृतः भीमबहादुर निरौला  
इति संवत् २०७५ साल आषाढ २८ गते रोज ५ शुभम्।

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की, ०७२-८।-०१५०, निर्णय दर्ता बदर, संजिव गौतम वि. हुपबहादुर रेग्मीसमेत

पुनरावेदन अदालत पाटनले वैजनाथ गुठीको साबिक लगत पेसगरी जग्गाको दर्ताको कारबाही गरिएको नदेखिनुका साथै दाबीभन्दा बढी वादीको नाउँमा दर्ता गर्ने गरी सुरु धादिङ जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला बदर गरी पुनः जे जो प्रमाण बुझनुपर्ने हो बुझी निर्णय गर्नु भनी फैसला गरेको पाइन्छ तर पुनरावेदन अदालतले फैसला गर्दा औल्याएका यी बुँदाहरूको सम्बन्धमा पुनरावेदन अदालतले स्वयम् बोल्न सक्ने नै देखिन्छ। नक्सा गर्नुपर्ने वा अन्य प्रमाण बुझ्न कुनै रोक पुनरावेदन अदालतलाई छैन। तसर्थ, सुरु धादिङ जिल्ला अदालतले गरेको फैसला बदरभागी ठहर्‍याई जे जो प्रमाण बुझनुपर्ने हो बुझी पुनः निर्णय गर्नु भनी पुनरावेदक एवम् प्रत्यर्थीको वारेसहरूलाई तारेख तोकी सक्कल मिसिलसहित धादिङ जिल्ला अदालतमा पठाइदिनु भनी पुनरावेदन अदालत पाटनले गरेको फैसला मिलेको देखिन नआउने।

अतः उपर्युक्त आधार कारणबाट पुनरावेदन

अदालत पाटनको मिति २०७१।१२।२२ को फैसला बदर भई पुनः कानूनबमोजिम जे जो बुझनुपर्छ बुझी निर्णय गर्नु भनी हालको उच्च अदालत पाटनमा पठाइदिने।

इजलास अधिकृतः इशा सुवेदी

कम्प्युटरः अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७५ साल जेठ ३१ गते रोज ५ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७०-WO-०१४६, उत्प्रेषण / परमादेश, बाबुराम पौडेल वि. गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौंसमेत

आरोपित कसुरमा न्यायिक निकायबाट सुनुवाइ भई मुद्दा खारेज हुने गरी फैसला भई अन्तिम भई बसेको अवस्थामा आफू निलम्बनमा रहेको कार्यालयमा फर्की सेवा गर्न पाउने भन्ने वैध वा न्यायसङ्गत अपेक्षा (legitimate expectation) रहेको हुने।

निवेदकउपर दायर भएको भ्रष्टाचार मुद्दा सर्वोच्च अदालतबाट हदम्यादको कारणबाट मुद्दा खारेज हुने गरी फैसला भइसकेपश्चात् गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयमा हाजिर हुन पाउँ भनी निवेदन दिएकोमा गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयका प्रशासकले निजलाई दोषीसरह हेरी सेवामा पुनःस्थापना गर्न नमिल्ने भनी गरेको निर्णय न्यायसङ्गत रहेको नदेखिने।

निवेदकले विशेष अदालतको फैसला विरुद्ध सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्दा भ्रष्टाचारको मुद्दा खारेज हुने ठहरी मिति २०६९।०४।३० मा फैसला भएको र उक्त फैसला अन्तिम भइरहेको देखिन्छ। यसरी निवेदकलाई अभियोग लागेको भ्रष्टाचार मुद्दा खारेज भएपश्चात् पनि निवेदकलाई भविष्यमा गुठी संस्थानको सेवामा अयोग्य ठहरिने गरी बर्खास्त गर्ने

गरी गुठी संस्थानका प्रशासकबाट भएको निर्णयलाई कानूनसम्मत मान्न नमिल्ने।

निवेदक विरुद्ध विशेष अदालतमा भ्रष्टाचारको अभियोग पत्र दायर भएपश्चात् मिति २०५८।१।१५ देखि निलम्बनमा पर्नु भएको देखिन्छ। निज गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौंका स्थायी कर्मचारी रहेको हुँदा निजले पाउने तलब र सुविधाको सम्बन्धमा सो संस्थाको कर्मचारी सेवा, सर्त तथा सुविधासम्बन्धी विनियम, २०५१ आकर्षित हुने देखिन्छ। सो विनियमको विनियम १३२ मा “कुनै कर्मचारीलाई संस्थाको सेवाबाट हटाउन वा बर्खास्त गर्न गरिएको आदेशलाई अदालत वा पुनरावेदन सुन्ने अधिकारीको निर्णयले कुनै कर्मचारी संस्थाको सेवामा पुनः स्थापित भए तापनि निजले संस्थाको कार्यालयमा उपस्थित नभएको अवधिको तलब भत्ता वा सुविधा दाबी गर्न पाउने छैन” भन्ने स्पष्ट व्यवस्था रहेको अवस्थामा निलम्बनमा परी काम नै नगरेको अवधिको तलब भत्तासमेत पाउँ भन्ने भनी रिट निवेदकको मागसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः उल्लिखित आधार कारणहरूबाट सर्वोच्च अदालतबाट भ्रष्टाचारको मुद्दा खारेज हुने ठहरी फैसला भएको तथ्यलाई बेवास्ता गरी भविष्यमा गुठी संस्थानको सेवामा अयोग्य ठहरिने गरी बर्खास्त भएका रिट निवेदकलाई सेवामा पुनःस्थापना गर्न मिलेन भनी गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयका प्रशासकबाट मिति २०७०।०४।०२ मा भएको निर्णय त्रुटिपूर्ण भएकोले उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ठहर्छ। साथै, निज रिट निवेदकलाई साबिकको पदमा पुनर्बहाली गरी हाजिर गराउन परमादेशको आदेश जारी गरिदिएको छ। तलब र सुविधाको हकमा भने निलम्बनमा परी काम नै नगरेको अवधिको तलब भत्तामा दाबी गर्न पाउने अवस्था गुठी संस्थानको कर्मचारी सेवा, सर्त तथा सुविधासम्बन्धी विनियम, २०५१ को विनियम १३२ मा विद्यमान रहेको नदेखिँदा निवेदकले माग

गरेको तलब भत्तातर्फ आदेश जारी गर्नुपर्ने नदेखिने।  
इजलास अधिकृत: दीपिका थापा मगर  
कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय  
इति संवत् २०७५ साल असोज १४ गते रोज १ शुभम्।

३

**मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७४-CR-१७६९, ज्यान मार्ने उद्योग / डाँका, नेपाल सरकार वि. मनकुमार पतडवा (लिम्बू) समेत**

पीडित सलबहादुर लिम्बूलाई प्रतिवादीहरूको ज्यान मार्नेसम्मको रिसइवी रहेको भन्ने खुल्न नआएको, प्रतिवादीहरूको कुटपिटबाट आफू बेहोस भई २ घण्टापछि होस आई घर आँ र उपचारको लागि राति नै अस्पताल ल्याएको भन्ने जाहेरी दरखास्त एवं जाहेरवालाले बकपत्रमा उल्लेख गरेको र घटना विवरण कागज गर्ने देवदत्त लिम्बूले उक्त वारदात भएको दिन म आफ्नै घरमा थिएँ, सलबहादुरलाई काटीकुटी अलैंचीसमेत लुटी लगेको भन्ने सुनी थाहा पाएको हुँ भनी अदालतमा बकपत्र गरेको देखिन्छ। यसै घटना वारदातको विषयमा मिति २०७०।०८।१६ मा पीडित जाहेरवालाले यिनै प्रत्यर्थी प्रतिवादीमध्येका मनकुमार लिम्बूका उपरमा ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतमा कुटपिट, लुटपिटको मुद्दा दर्ता गरी सोपश्चात् मिति २०७०।०८।२६ मा मात्र प्रस्तुत मुद्दाको जाहेरी दरखास्त दिएको देखिन्छ। पीडितको घा जाँच केस फारामबाट ज्यान मर्न सक्नेसम्मको अवस्था नदेखिएको र वारदातमा तेस्रो पक्षको उपस्थितिका कारण पीडितको ज्यान मर्न नपाएको भन्ने स्थितिसमेत मिसिल संलग्न प्रमाण कागजातबाट नदेखिएकोले यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूले ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर गरेको भन्ने अभियोग दाबी समर्थित हुन सक्ने देखिएन। यस्तो स्थितिमा प्रस्तुत मुद्दालाई कुटपिटमा परिणत नगरी प्रतिवादी मनकुमार पतडवा लिम्बूले ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर गरेको भनी

निजलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. बमोजिम ५ वर्ष कैद हुने ठहर गरेको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी निज प्रतिवादी मनकुमार पतडवा लिम्बूले ज्यान मार्ने उद्योगको आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहराएको उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने अवस्था देखिएन। साथै डाँका गरी लगेको भनिएको अलैंचीसमेत यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूबाट बरामद हुन सकेको नदेखिएकाले डाँकातर्फको अभियोग दाबी पुग्न नसक्ने र प्रतिवादी मनकुमार पतडवा लिम्बूबाहेकका अन्य प्रतिवादीहरूलाई अभियोगबाट सफाइ दिएको सुरु फैसलालाई सदर गर्ने गरेको उच्च अदालतको फैसला मनासिब नै देखिँदा उक्त फैसला बदर गरी सबै प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर एवं विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः विवेचित तथ्य, आधार र कारणहरूबाट सुरु ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतको मिति २०७१।१।१७ को फैसला उल्टी गरी प्रत्यर्थी प्रतिवादी मनकुमार पतडवा लिम्बूले ज्यान मार्ने उद्योगको आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने र प्रस्तुत मुद्दा कुटपिटमा परिणत हुने तथा डाँकातर्फको अभियोग दाबी पुग्न नसक्ने र अन्य प्रतिवादीहरू सुरेश पतडवा, दिनेश पतडवा, मिन्दा लिम्बू, अतुल्ला पतडवा, कालुके पतडवा र सन्जु पतडवाले अभियोगबाट सफाइ पाउने ठहराएको सुरु फैसला सदर हुने ठहराई उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट मिति २०७३।१०।५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत :- तारादत्त बडु

इति संवत् २०७७ साल जेठ २१ गते रोज ४ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७४-CR-१७८२, कर्तव्य

ज्यान, नेपाल सरकार वि. अंग ओलीसमेत प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूले अनुसन्धान अधिकारी तथा अदालतसमक्ष आरोपित कसुरमा पूर्णरूपमा इन्कार रही बयान गरेको र निजहरूले मृतकलाई मार्नुपर्नेसम्मको रिसइवी, मनसाय रहेको तथा मार्ने पूर्वयोजना बनाएको भन्ने कुनै कुरा मिसिलबाट खुल्न आएको देखिँदैन। यी प्रतिवादीहरू र मृतकबिच घरायसी विवादमा घर परिवारमा वारदातको अधिल्लो दिन सामान्य वादविवाद भएको देखिए तापनि सोही कारणबाट प्रतिवादीहरू र मृतकका बिच मार्नुपर्नेसम्मको झगडा वा कुटपिट भएको भन्ने पनि देखिँदैन। जाहेरवाला विरेन्द्र दानीको जाहेरी दरखास्तमा तथा बुझिएका कृष्णबहादुर कार्की, आनन्द दानी, गंगा दानीसमेतका वस्तुस्थिति मुचुल्काका व्यक्तिहरूले अनुसन्धानको क्रममा गरेको कागज तथा अदालतमा गरेको बकपत्रमा प्रतिवादीहरूले कुटपिट गरी सरस्वती ओलीलाई मारी जङ्गलमा लगी फालेका हुन् भनी उल्लेख गरे तापनि कहाँ, कसरी कुटपिट गरी मारेका हुन् भन्ने कुरा कुनै प्रमाणबाट समर्थित भएको अवस्था पनि देखिँदैन। निजहरूले प्रतिवादीहरूले मृतकलाई मारेकोमा केवल शङ्कासम्म व्यक्त गरेको र उक्त शङ्का अन्य मिसिल संलग्न स्वतन्त्र प्रमाणहरूबाट समर्थित भएको देखिँदैन। बुझिएकी नन्दा ओली, रूपा ओली, कोकिला ओलीसमेतले वारदातको दिन बिहान ६ बजेतिर मृतकसँगसँगै स्याउला लिन जङ्गलमा गएको भनी बकपत्र गरेबाट जाहेरीमा उल्लेख गरे जस्तो प्रतिवादीहरूले मृतकलाई घरमै मारी बिहानै लासलाई जङ्गलमा लगी फालेको भन्ने कुरा आफैँमा खण्डित भइरहेको देखिन्छ भने घटनास्थलनजिक मृतकको चप्पल तथा स्याउलाको डोको रहेको देखिएबाट पनि मृतक सरस्वती ओली आफैँ जङ्गल पुगेको भन्ने पुष्टि हुने।

त्यसैगरी यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूले मृतकलाई घाँस काट्न गएको अवस्थामा जङ्गलमा नै

मारेका हुन् कि भन्नलाई पनि वारदातको दिन बिहान ६ बजेतिर नन्दा ओली, रूपा ओली, कोकिला ओलीसँगै मृतक पनि घाँस स्याउला लिन गएको देखिएबाट जङ्गलमा मारेको भए मृतकसँगै स्याउला लिन गएका ती मानिसहरूले मृतकलाई प्रतिवादीहरूले कुटपिट गर्दा मृतकले रोए कराएको सुन्नु वा थाहा पाउनुपर्नेमा त्यस्तो भए गरेको पनि मिसिल प्रमाणबाट देखिँदैन। साथै जङ्गलमा लगी मारेको भए मृतक र प्रतिवादीहरूबिच सङ्घर्ष भएको चिह्न, सङ्केत वारदातस्थलमा देखिनु पर्नेमा घटनास्थल मुचुल्कालगायतबाट सो केही खुल्न आएको छैन। घाँस स्याउला लिन जङ्गल गएको मृतक घर फर्की नआएपछि उद्धव ओली, प्रतिवादी अंग ओलीसमेतका व्यक्तिहरू भिन्दाभिन्दै तवरले मृतकलाई जङ्गलमा खोज्न गएकोमा प्रतिवादी अंग ओलीले दिउँसो ३ बजे मृतकलाई रुखमा झुन्डिएको अवस्थामा देखेपछि पासो काटी अन्य खोज्न गएका व्यक्तिहरूलाई खबर गरेको देखिएबाट यी प्रतिवादीहरूले मृतकलाई जङ्गलमा गएको समयमा मारेको भन्ने अवस्था पनि नदेखिने।

प्रस्तुत मुद्दामा मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युका कारण Asphyxia due to Hanging भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ। मृत्युको कारण पहिचान गर्ने भरपर्दो र वैज्ञानिक आधारको रूपमा विशेषज्ञले दिएको शव परीक्षण प्रतिवेदनलाई हेरिनुपर्ने हुन्छ। मृतक सरस्वती ओलीको शव परीक्षण गर्ने चिकित्सक डा. अनुरोध सिंह कार्कीले मृतकको लास परीक्षण गर्दा लासमा झुण्डिएको चिह्नहरू रहेका, लासमा Ligature Mark अगाडिबाट पछाडि गएको V-shape को अवस्थामा थियो, घाँटीमा Hyoid Bone भाँचिएको र लासमा कुटपिटको चिह्न देखिएन, हामीले दिएको रिपोर्ट सही छ भनी अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गरेको र अर्का चिकित्सक डा. लोकेन्द्र सिंह थापाले पनि लासको मुखमा न्याल सुकेको, घाँटीमा रसीको डाम माथिपट्टि गोलाकार आकारको भएको,

योनिबाट अलिकति गाढा रातो रङ्गको रगत निस्केको, घाँटीको कुरकुरे हड्डी भाँचिएको र लासमा कुटपिट सङ्घर्षका लक्षणहरू थिएनन्, पोष्टमार्टम रिपोर्टको बेहोरा ठिक छ भनी अदालतमा बकपत्र गरेको देखिन्छ। यसका साथै सुरु बाजुरा जिल्ला अदालतबाट घटनास्थल मुचुल्का र लास जाँच प्रतिवेदनमा देखिएका लक्षणहरूको आधारमा विश्लेषणात्मक राय माग भएकोमा त्रिभुवन विश्व विद्यालय, चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थान, महाराजगन्ज क्याम्पसको मिति २०७२।४।१९ को पत्रमार्फत डा. हरिहर वस्तीसमेतका विशेषज्ञ डाक्टरहरूले मृतकको मुख र चिउँडोको बिचमा दुई फेरा परेको नाइलन डोरी देखिएको, घाँटीमा नागबेली आकारको डाम भएको तथ्यका आधारमा मृतक सरस्वती ओलीको मृत्युको कारण झुण्डिएर नै भएको हो भन्नुपर्ने हुन्छ। किनकि Hanging मा देखिने Classical Ligature Mark, मुखको दाहिने कुनाबाट न्याल निस्केको तथ्यले झुन्डिँदा निज जिउँदै थिइन् भन्ने यकिन हुन्छ। मृतकको सुरुवालमा लागेको रगत योनिबाट नै आएको भन्नेमा विवाद छैन। झुण्डिएर मर्दा महिनावारी हुने समय भएको रहेछ भने सो समयमा पनि महिनावारी हुनसक्छ। लास तल पर्दा भित्री चोटका कारण उक्त रगत बगेको सम्भावना बढी देखिन्छ। पेटको तल्लो भागमा देखिएका चोटहरू व्यक्ति जिउँदै हुँदाका चोट हुन् भन्नेसमेत बेहोराको विश्लेषणात्मक राय दिएको देखिन्छ। यसप्रकार लास जाँच प्रतिवेदन, शव परीक्षण गर्ने दुवै डाक्टरहरूले अदालतमा गरेको बकपत्र र महाराजगन्ज क्याम्पसका विशेषज्ञहरूले दिएको विश्लेषणात्मक रायमा एकरूपता देखिन आउँछ। मानिसको मृत्युको कारणका सम्बन्धमा अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म शव परीक्षण गर्ने विशेषज्ञले दिएको रायलाई मान्नुपर्ने नै हुन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा मृतक सरस्वती ओलीको शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्युको कारण (cause of Death) मा Asphyxia due to Hanging भनी उल्लेख भएको र सो तथ्यलाई शव

परीक्षण गर्ने डाक्टरहरूले अदालतमा आई बकपत्र गरी लेखाई दिएको, प्रतिवादीहरूको इन्कारी बयान, नन्दा ओलीसमेतले मौकामा गरेको कागज तथा अदालतमा गरेको बकपत्र, वारदातस्थल र लासको अवस्थासमेतका मिसिल संलग्न समग्र प्रमाणहरूबाट मृतकको मृत्यु कर्तव्यबाट नभई आत्महत्याबाट भएको कुरा समर्थित हुन आएको अवस्था देखिने ।

फौजदारी मुद्दामा वादी पक्षबाट कसैउपर कुनै कसुरको अभियोग लगाउनु मात्र पर्याप्त हुँदैन, सो आरोपलाई वस्तुनिष्ठ, तथ्यपरक एवं शङ्कारहित प्रमाणहरूबाट पुष्टि गर्न सक्नुपर्छ । प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूले वारदात घटाएको देख्ने कुनै प्रत्यक्षदर्शी साक्षी गवाह रहेको देखिँदैन । केवल शङ्का र अनुमानको आधारमा मात्र अभियोग लगाइएको देखिन्छ । अभियोजन पक्षबाट सो अभियोग दाबी प्रमाणित गराउन कुनै तथ्ययुक्त प्रमाण प्रस्तुत गर्न सकेको मिसिलबाट देखिँदैन । त्यसैले यी प्रतिवादीहरूको कर्तव्यबाट नै मृतकको मृत्यु भएको भन्ने अभियोग मागदाबी तथ्यपरक, ठोस सबुत प्रमाणबाट पुष्टि हुन नआएको अवस्थामा शङ्काको भरमा मात्र कर्तव्य ज्यान जस्तो गम्भीर अपराधमा प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार ठहर गर्नु न्यायोचित हुन सक्दैन । माथि उल्लिखित मिसिल संलग्न तथ्य, आधार प्रमाणहरूबाट मृतक सरस्वती ओलीको मृत्यु आफैँ झुन्डिएर आत्महत्याबाट भएको भन्ने देखिएबाट सुरु जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरू अंग ओली र गोरख ओलीले अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने र प्रतिवादी हिरा ओलीको हकमा सुरुको फैसला सदर हुने ठहराएको उच्च अदालत दिपायलको फैसला मनासिब नै देखिँदा अन्यथा भन्न मिल्ने देखिएन । तसर्थ, प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर एवं विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन

नसकिने ।

अतः मिसिल संलग्न तथ्य एवं आधार प्रमाणहरूको विवेचना गरी सुरु बाजुरा जिल्ला अदालतको मिति २०७२।१।२९ को फैसला उल्टी गरी प्रत्यर्थी प्रतिवादी अंग ओली र गोरख ओलीले अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने र प्रत्यर्थी प्रतिवादी हिरा ओलीको हकमा सुरुको फैसला सदर हुने ठहराएको उच्च अदालत दिपायलको मिति २०७४।१०।२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : तारादत्त बडु

कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७७ साल जेठ २१ गते रोज ४ शुभम् ।

५

**मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७५-CR-०८७२, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. लक्ष्मीनारायण यादव**

मिसिल संलग्न रहेको जिल्ला अस्पताल सिराहाको मिति २०७२।१।१० को पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण गरी पठाइएको पत्रमा No sign of struggle seen. Vulva- No recent injury. panty stained with semen, high vaginal swab-shows spermatozoa seen पीडितको योनिमा पुरुषको वीर्य देखिएन, पीडितको शरीरमा कोतरिएका, चिथोरिएका वा अन्य कुनै प्रकारका घाउ चोटपटक देखिएन भनी उक्त रिपोर्टमा जबरजस्ती करणी भएको देखिने कुनै चिह्न लक्षणहरू उल्लेख भएको नदेखिँदा यी पीडितलाई निज प्रत्यर्थी प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने कुरा तथ्यपरक, ठोस सबुत प्रमाणबाट समर्थित हुन नआएको स्थितिमा जाहेरवाला र पीडितले अदालतमा गरेको बकपत्र एवं प्रतिवादीले अदालतसमक्ष गरेको इन्कारी बयानलाई अन्यथा भन्न मिल्ने अवस्था देखिएन । वारदात मितिमा पीडितको उमेर १६ वर्ष पुगेको छैन भन्ने पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा निज पीडितको जन्मदर्ता प्रमाणपत्र वारदात मिति



२०७२।१।९ भन्दा पछि मिति २०७२।१।१४ गते दर्ता मिति राखी जन्ममिति २०५८।४।१८ उल्लेख गरी तयार गरिएको देखिन्छ । निजले अध्ययन गरेको जनता उच्च माध्यमिक विद्यालयको २०६९ सालको भर्ना रजिस्टरमा निजको जन्ममिति २०५६।१।२ गते उल्लेख भएको देखिँदा वारदात मितिभन्दा पछि खडा गरिएको जन्मदर्ता प्रमाण पत्रमा उल्लिखित जन्ममिति भन्दा विद्यालयमा भर्ना हुँदाका बखत बाबु, आमा वा अभिभावकले लेखाइदिएको जन्ममितिलाई आधार मान्दा वारदात भनिएको मितिमा पीडितको उमेर १६ वर्ष पुगिसकेको अवस्था देखिने ।

यसप्रकार उल्लिखित तथ्य प्रमाणहरूबाट पीडितको १६ वर्ष उमेर पुगेको देखिएको, निजले अदालतमा बयान गर्दा आफ्नो मौकाको कागज बेहोरालाई खण्डनगरी प्रतिवादीले आफूलाई जबरजस्ती करणी गरेको छैन भनी उल्लेख गरेको, जाहेरवालाले सुनेको भरमा जाहेरी दिएको भनी बकपत्र गरिदिएको र स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनसमेतबाट पीडितलाई जबरजस्ती करणी भएको भन्ने कुरा खुल्न नआएकोले निज प्रत्यर्थी प्रतिवादीले अदालतसमक्ष कसुरमा इन्कारी रही गरेको बयान समर्थित भइरहेको देखिएबाट निज प्रतिवादीले पीडित सांकेतिक नाम किशोरीलाई जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने अभियोग दाबी प्रमाणित हुन सक्ने अवस्था मिसिल प्रमाणको रोहबाट देखिएन । यस स्थितिमा प्रतिवादीले जबरजस्ती करणीको कसुर गरेको ठहराई निजलाई सजायसमेत गर्ने गरेको सुरु सिराहा जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी प्रतिवादी लक्ष्मीनारायण यादवलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने ठहराएको उच्च अदालतको फैसला मनासिब नै देखिँदा उक्त फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा बदर गरी अभियोग दाबीबमोजिम निज प्रतिवादीलाई सजाय गरी पीडितलाई मनासिब क्षतिपूर्तिसमेत भराइपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर एवं विद्वान् सहन्यायाधिवक्ताको

बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः माथि विवेचित तथ्य, आधार र कारणहरूबाट सुरु सिराहा जिल्ला अदालतको मिति २०७३।१।७ को फैसला उल्टी गरी प्रत्यर्थी प्रतिवादी लक्ष्मीनारायण यादवले अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउने ठहराएको उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासको मिति २०७३।१।१४ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : तारादत्त बडु

कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७७ साल जेठ २१ गते रोज ४ शुभम् ।

६

**मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७४-CR-१७९८, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. दिनेश गुरुङ**

मिसिल संलग्न प्रमाण कागजहरू हेर्दा पीडितको आमा परिवर्तित नाम महाराजगञ्ज-१ ले महानगरीय प्रहरी वृत्त महाराजगञ्जमा मेरी छोरीलाई विभिन्न प्रलोभन देखाई ललाई फकाई मिति २०७२।४।६ गते भगाएर धादिङ पुऱ्याउने दिनेश गुरुङलाई पक्राउ गरी कारबाही गरिपाउँ भनी मिति २०७२।४।९ मा निवेदन दिएको र मिति २०७२।४।१० मा निज परिवर्तित नाम महाराजगञ्ज-१ ले प्रतिवादीले पीडितलाई निज बसेको डेराकोठाबाट ललाई फकाई गरी वारदातस्थल प्रतिवादीको तुलो बुबाको घर लगी जबरजस्ती करणी गरेको भनी जाहेरी दरखास्त दिएको देखिन्छ । पीडितको मौकाको कागजबाट यी प्रत्यर्थी प्रतिवादी र पीडितबिच ५/६ महिना अगाडिदेखि फेसबुकमार्फत चिनजान भेटघाट भइरहेको र मिति २०७२।४।६ मा प्रतिवादीसँग भाटभटेनी सुपरमार्केटमा भेट भई रात परेकोले घर जान डर लागी प्रतिवादीले तुलो बुबाको घर जाउँ भनेकोले निजको तुलो बुबाको घरमा गएकोमा जबरजस्ती करणी गरेको हो भनी लेखाएको देखिन्छ । यसबाट निज प्रतिवादीले

जाहेरवालीले भनेझैं पीडितलाई ललाई फकाई डरधाक देखाई उसको डेराकोठाबाट लगेको नभई दुवैजनाको भाटभटेनी सुपरमार्केटमा भेटघाट भई वारदातस्थल गएको भन्ने देखिन आउने।

प्रत्यर्थी प्रतिवादी दिनेश गुरुङले अनुसन्धान अधिकारीसँग बयान गर्दा, पीडितसँग Facebook मार्फत चिनजान भई पहिलोपटक मिति २०७२।१।१२ मा भेटघाट भएपश्चात् समय समयमा विभिन्न ठाउँमा घुम्ने गर्दथ्यौं। वारदात मिति २०७२।४।६ का दिन भाटभटेनीबाटै तुलो बुबाको घरमा गएका र पीडितले रातको २१.०० बज्यो घर जान डर लाग्छ म यतै बस्छु भनेपछि तुलो बुबाको घरमा सँगै सुती सल्लाह र सहमतिमा करणी गरेको हुँ। वारदातको भोलिपल्ट म र पीडित काठमाडौँबाट धादिङ मलेखुसम्म घुम्न गई बेलुका मेरो दिदीको घरमा बसेका र सो दिन पनि सहमतिमा करणी भएको हो भनी लेखाएको पाइन्छ। मिति २०७२।४।८ गते पनि निजहरू सँगै रही निज प्रतिवादी मिति २०७२।४।९ गते मात्र पक्राउ परेको देखिन्छ। निजले अदालतमा बयान गर्दा पनि पीडितको सहमतिमै करणी भएको हो भनी लेखाएको देखिन्छ। पीडित परिवर्तित नाम महाराजगन्ज-२ ले अदालतमा बकपत्र गर्दा, आफ्नो उमेर १६ वर्ष पुगेको, निज प्रतिवादी र आफूबिच प्रेम सम्बन्ध रहेको, मौकाको कागजमा लेखिएको भाटभटेनीसम्म गएको कुरा सत्य हो तर जबरजस्ती करणी भएको भन्ने कुरा सत्य होइन, प्रतिवादीले मलाई जबरजस्ती करणी गरेको होइन भनी बेहोरा लेखाएको देखिन्छ। त्यसैगरी जाहेरवाली परिवर्तित नाम महाराजगन्ज-१ ले जाहेरी दरखास्तमा छोरी हराएकोले खोजतलास गरिपाउँ भनेकी हुँ। निज प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी गरेको भनेकी होइन। पीडितको उमेर हाल १६ वर्ष लागेको र प्रतिवादीसँग पीडितको प्रेम सम्बन्ध रहेकोले उसैसँग पीडितलाई जिम्मा लगाउन तयार छु भनी अदालतमा बकपत्र गरेको देखिन्छ। साथै मौकामा कागज गर्ने वादी पक्षकै साक्षी

राजु गुरुङसमेतले यी प्रत्यर्थी प्रतिवादी र पीडितबिच प्रेम सम्बन्ध रहेको तथ्य खुलाई बकपत्र गरेको देखिने।

पीडित परिवर्तित नाम महाराजगन्ज-२ ले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौँबाट लिएको नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रमा निजको जन्ममिति २०५६।१।२५ भनी उल्लेख भएको देखिँदा उक्त वारदात मिति २०७२।४।६ मा निजको उमेर १६ वर्ष पुगिसकेको देखिन्छ। सो नागरिकताको प्रमाणपत्रमा उल्लिखित जन्ममितिलाई अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म सही सत्य नै लेखिएको भनी मान्नुपर्ने हुन्छ। उक्त नागरिकताको प्रमाणपत्र वारदात मितिपछि जारी भएको भन्ने आधारले मात्र त्यसमा उल्लिखित जन्ममितिलाई अन्यथा भन्न मिल्ने अवस्था हुँदैन। यसप्रकार पीडित र जाहेरवालीले अदालतमा गरेको बकपत्र एवं पीडितको नागरिकताको प्रमाणपत्रसमेतका आधारमा वारदातको समयमा पीडितको उमेर १६ वर्ष पूरा भएको भन्ने देखिने।

यी प्रत्यर्थी प्रतिवादी दिनेश गुरुङ र पीडित दुवै वयष्क उमेरका व्यक्तिहरू रहेका, निजहरूबिच प्रेम सम्बन्ध रही प्रतिवादीको साथमा पीडितले वारदातको भएको २/३ दिनसम्म सँगसँगै घुमफिर गरी आपसी सहमति र मन्जुरीमा करणीसमेत गरेको तथ्य पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिन्छ। यसरी पीडित वारदात हुँदाको समयमा १६ वर्ष पुगिसकेको देखिँदा जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार १६ वर्ष उमेर पुगेको महिलालाई निजको मन्जुरी लिई करणी गरेमा जबरजस्ती करणीको कसुर कायम हुन नसक्ने देखिएबाट प्रस्तुत मुद्दामा अभियोग दाबीअनुसार यी प्रतिवादीले पीडितलाई जबरजस्ती करणी गरेको भन्न मिल्ने अवस्था मिसिल प्रमाणको रोहबाट देखिन आएन। तसर्थ सुरु अदालतको फैसला उल्टी गरी प्रतिवादी दिनेश गुरुङलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने ठहराएको उच्च अदालतको फैसला मनासिब नै

देखिँदा अभियोग दाबीबमोजिम निज प्रतिवादीलाई सजाय गरी पीडितलाई मनासिब क्षतिपूर्तिसमेत भराइपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर एवं विद्वान् सहन्यायाधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः माथि विवेचित तथ्य, आधार र कारणहरूबाट सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७३।३।८ को फैसला उल्टी गरी प्रत्यर्थी प्रतिवादी दिनेश गुरुडले अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउने ठहराएको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७४।४।३१ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।  
इजलास अधिकृत :- तारादत्त बडु  
कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)  
इति संवत् २०७७ साल जेठ २१ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. २

१

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे, ०७१-RB-००९२, उपयुक्त आदेश जारी गरिपाउँ, मैत्रीरत्न तुलाधर वि. क्लब सांग्रिला प्रा.लि.

पुनरावेदक विपक्षी कम्पनीबिच भएको सम्झौताबमोजिमको बहाल बक्यौता रकम सम्झौतामा तोकिएको अवधिभित्र र तोकिएको तरिकाअनुसार नबुझाई पुनरावेदककै तर्फबाट सम्झौताको पालना गरेको नदेखिएको, पुनरावेदकले मिति २०७०/११/२३ को पत्रबमोजिमको लिखित प्रतिबद्धता विपक्षीसमक्ष पेस गरेको नदेखिएको, पुनरावेदकले निवेदनमा बक्यौता रकम किस्ताबन्दीमा बुझाउन सहमति भएको भनी उल्लेख गरेकोमा त्यस्तो सहमति भएको कागज प्रमाण पेस गर्न सकेको नदेखिएको लगायतका अवस्थाहरूलाई मध्यनजर गर्दा निवेदकको मागबमोजिम करार ऐन, २०५६ को दफा ८७(२) बमोजिमको आदेश जारी गर्न

मिल्ने अवस्था देखिएन । सुरुबाट आदेश जारी गर्न नमिलेको भनी रिट निवेदन खारेज गर्न गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको आदेश मनासिब नै देखिँदा त्रुटिपूर्ण आदेश बदर गरी कम्पनीको मागबमोजिम विपक्षीको नाममा करार ऐन, २०५६ को दफा ८७(२) बमोजिम आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः विवेचित आधार, कारण र प्रमाणसमेतबाट सुरु पुनरावेदन अदालत पाटनबाट निवेदकको निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याई भएको मिति २०७१/६/६ मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।  
इजलास अधिकृत: नगेन्द्रकुमार कालाखेती  
कम्प्युटर : मन्दिरा रानाभाट  
इति संवत् २०७३ साल भदौ २३ गते रोज ५ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे, ०७१-RB-०१६१, करार, सुनिलकुमार अग्रवाल वि. लक्ष्मी वनस्पति घ्यू उद्योग प्रा.लि. समेत

लक्ष्मी वनस्पति घ्यू उद्योग प्रा.लि.को सेयरहरूमध्ये निवेदकको नाउँमा रहेको सेयर खरिद बिक्री गर्ने सम्बन्धमा मिति २०६९/६/९ मा निवेदक र विपक्षीमध्येका चन्द्र शेखर धाडेवाबिच करार सम्झौता भएकोमा निवेदक आफैँ उपस्थित रहेको कम्पनीको सञ्चालक बैठकको निर्णयअनुरूप अख्तियारी प्राप्त सूर्यनारायण जयसवालले उक्त सञ्चालक बैठकको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा विपक्षीमध्येका चन्द्रशेखर धाडेवाबिच सोही कम्पनीको सेयर खरिद बिक्री गर्ने सम्बन्धमा मिति २०६९/६/१० मा सम्झौता भएको देखिएको, सूर्यनारायण जयसवाल र विपक्षीमध्येका चन्द्र शेखर धाडेवाबिचमा मिति २०६९/६/१० मा सम्पन्न सम्झौता कम्पनीको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त गरी कम्पनीको निर्णय

कार्यान्वयनको गर्ने सिलसिलामा भएको देखिँदा उक्त सम्झौता कम्पनीको स्वतन्त्र कानूनी अस्तित्वको सिद्धान्तसमेतको दृष्टिबाट कम्पनीको तर्फबाट भएको मान्नुपर्ने देखिएको हुँदा यस्तो अवस्थामा निवेदक र विपक्षीमध्येका चन्द्रशेखर धाडेवाबिच मिति २०६९/६/९ मा भएको करारबमोजिमको दायित्व विपक्षहरूले पूरा नगरेको भनी निवेदन लिएर आएको विषय औचित्यपूर्ण नदेखिने।

निवेदकले मिति २०६९/६/१४ को बैठकको निर्णयअनुरूप सूर्यनारायण जयसवाल सेयरधनी नरहनु भएको भनी उल्लेख गरे तापनि उक्त मिति २०६९/६/१४ मा भएको बैठकमा मिति २०६८/११/१ को निर्णय कायम नरहने भनी निर्णय गरेको देखिँदैन। उक्त २०६९/६/१४ को बैठकमा बैठक हुनुभन्दा अघि नै मिति २०६९/६/१० मा सूर्य नारायण जयसवालले मिति २०६८/११/१ को सञ्चालक बैठकको निर्णयअनुरूप प्राप्त अख्तियारीबमोजिम भएको सम्झौताको सम्बन्धमा केही उल्लेख भएको अवस्था पनि देखिँदैन। त्यसैगरी निवेदकले पुनरावेदन गर्दाका बखतमा मात्र उल्लिखित मिति २०६९/६/१४ को बैठकसम्बन्धी कागजातहरू पेस गरेको देखियो। निवेदकले सुरु पुनरावेदन अदालतमा निवेदन गर्दाका बखतमा उक्त बैठकका निर्णयसम्बन्धी कागजातहरू पेस गरी निवेदकले निवेदन गर्दा मिति २०६८/११/१ मा बसेको बैठकबाट सूर्यनारायणलाई दिएको अख्तियारी मिति २०६९/६/१४ मा बसेको बैठकबाट शून्य भइसकेको भनी जिकिर नलिएको अवस्थामा पुनरावेदन गर्दाका बखतमा आएर लिएको उक्त कुराको जिकिरलाई प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने नदेखिँदा पुनरावेदन अदालतको आदेश त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने पुनरावेदकको उल्लिखित पुनरावेदन जिकिरहरूसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः उल्लिखित आधार, कारण र प्रमाणहरूबाट सुरु पुनरावेदन अदालत पाटनबाट

निवेदकको निवेदन खारेज गर्ने गरी भएको मिति २०७०/११/२० भएको आदेश मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : नगेन्द्रकुमार कालाखेती

कम्प्युटर : मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७३ साल भाद्र २३ गते रोज ५ शुभम्।

३

**मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०६८-CI-०७५२, निर्णय बदर नाम कायम, सहदेव साह वि. सोमनी सरवरिया**

भूमिसुधार कार्यालय धनुषाको मिति २०४६।३।६ को निर्णयअनुसार विवादित जग्गामा प्रत्यर्थी प्रतिवादी सोमनी सरवरियाको नाउँमा मोही कायम भएको पाइन्छ। सोही निर्णयलाई आधार मानी सहरी नापी हुँदा मिति २०४७।७।२८ को नापी कार्यालयको र मिति २०४७।८।२८ को नापी टोलीको निर्णयबाट विवादित जग्गाको मोही सोमनी सरवरियाको हकमा कायम भई फिल्डबुकमा समेत जनाएको देखिने।

भूमिसुधार कार्यालय धनुषाको मिति २०४६।३।६ को निर्णयलाई आधार मानी सहरी नापी कार्यालयले २०४७ सालमानापी गर्दा विवादित जग्गाको फिल्डबुकमा सोमनी सरवरियालाई मोही कायम गर्ने भनी नापी कार्यालयबाट मिति २०४७।७।२८ र नापी टोलीबाट मिति २०४७।८।२८ मा निर्णय भएकोमा सो निर्णय बदर गरी आफ्नो नाउँमा मोही कायम गरिपाउँ भनी यी पुनरावेदक वादी सहदेवको फिराद परेकोमा सुरु धनुषा जिल्ला अदालतले आफ्नो अधिकार क्षेत्र नभएकोले वादीको दाबी नपुग्ने ठहर्छ भनी मिति २०५६।११।९ मा फैसला गरेकोमा सो फैसलाउपर वादीको पुनरावेदन परी पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट मिति २०५८।१२।८ मा सुरु अदालतको फैसला सदर हुने ठहरी फैसला भएको र सो पुनरावेदन अदालतको फैसलाउपर प्रस्तुत पुनरावेदन पर्न आएको

देखिने ।

मिति २०४६।३।६ को भूमिसुधार कार्यालयको निर्णयलाई आधार मानी नापी कार्यालयबाट मिति २०४७।७।२८ र नापी टोलीबाट मिति २०४७।८।२८ मा विवादित जग्गाको मोही सोमनीदेवी सरवरियाको नाउँमा कायम हुने भनी भएको निर्णयको अब कुनै औचित्य रहेन । भूमिसुधार कार्यालयको उक्त मिति २०४६।३।६ को निर्णयसमेत बदर भई पुनः निर्णय गर्न भूमिसुधार कार्यालय धनुषामा पठाएको देखिएको छ । यसरी प्रत्यर्थी सोमनीदेवी सरवरियाको नाममा मोही कायम गरेको भूमिसुधार कार्यालयको उक्त मिति २०४६।३।६ को निर्णयको अस्तित्व यस अदालतबाट मिति २०६०।१२।०६ मा भएको फैसलाले समाप्त भइसकेको देखिन्छ । अस्तित्व नै नरहेको भूमिसुधार कार्यालय धनुषाको मिति २०४६।३।६ को निर्णयलाई मान्यता दिई नापी कार्यालयबाट भएको मिति २०४७।७।२८ र नापी टोलीबाट मिति २०४७।८।२८ मा भएका निर्णयहरू भूमिसुधार कार्यालयको उक्त निर्णय नै बदर भइसकेपछि निष्क्रिय भई कायम रहने अवस्था देखिन नआउने ।

तसर्थ, विवेचित आधार कारणहरूसमेतबाट नापी कार्यालयको मिति २०४७।७।२८ र नापी टोलीको मिति २०४७।८।२८ का निर्णयहरू भूमिसुधार कार्यालय धनुषाको मिति २०४६।३।६ को निर्णयको आधारमा भएकोमा भूमिसुधार कार्यालयको सो निर्णय नै बदर भइसकेकोले नापी कार्यालयको उक्त मिति २०४७।७।२८ र नापी टोलीको उक्त मिति २०४७।८।२८ को निर्णयहरू कायम रहन सक्ने देखिन नआएको अवस्थामा वादी दाबी नपुग्ने ठहर गरेको सुरु धनुषा जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको तत्कालीन पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०५८।१२।८ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई नापी कार्यालयको मिति २०४७।७।२८ र नापी टोलीको मिति २०४७।८।२८ को निर्णयहरू बदर

....।

इजलास अधिकृत: नारदप्रसाद भट्टराई  
कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन  
इति संवत् २०७५ साल पुष ३० गते रोज २ शुभम् ।  
यसमा यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसै प्रकृतिको फैसला भएको छः

- ०६८-CI-०७५६, निर्णय बदर नाम कायम, सहदेव साह वि. हरिकला रेग्मी
- ०६८-CI-०७५५, निर्णय बदर नाम कायम, सहदेव साह वि. मदन किशोर सिंह
- ०६८-CI-०७५४, निर्णय बदर नाम कायम, सहदेव साह वि. जगपतिया देवी साह
- ०६८-CI-०७५३, निर्णय बदर नाम कायम, सहदेव साह वि. माधवराज गिरी
- ०६८-CI-०७५७, निर्णय बदर नाम कायम, सहदेव साह वि. विश्वनाथ सरवरिया

४

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०६८-CI-१०९८, अंश, वृजभुषण दुवे वि. राकेश धर द्विवेदी (दुवे)

वादी प्रतिवादीहरूका बाबु सुरेन्द्रधर दुवे र निजका दुईवटी श्रीमती कैलाशीदेवी र कुन्तीदेवी रहेको र निजहरू तीनै जनाको मृत्यु भइसकेको भन्ने देखिन्छ । सुरेन्द्रधर दुवेका जेठा छोरा राकेशधर दुवे, माहिला छोरा वृजभुषण र कान्छा छोरा नित्यानन्द दुवे गरी तीन भाइ छोरा रहेकोमा वादी वृजभुषण र प्रतिवादीहरूसमेत ३ जना अंशियारको रहेकोमा निजहरूको बिचमा हालसम्म अंश बन्डा भएको भन्ने देखिँदैन । प्रतिवादी नित्यानन्द दुवे भारतमा रहे बसेको देखिएको हुँदा निजको नामको म्याद बेपत्ते बेहोराबाट तामेल भएको देखिए तापनि वादी प्रतिवादीको फिराद र प्रतिउत्तर जिकिरसमेतबाट निज नित्यानन्द दुवेसमेत अंशियार रहे भएको भन्ने देखिने ।

प्रतिवादी राकेशधर द्विवेदीले म राकेशधरकी

आमा कैलाशीदेवी आफ्नो माइतमा बसी पिता राजमन तिवारीबाट जग्गा पाएको र आमा कैलाशीदेवीको मृत्यु भएपछि आमाको नामको जग्गा मैले नामसारी गराएको हुँदा आमाले माइतीबाट पाएको सम्पत्ति हुनाले बन्डा गर्नुपर्ने नभई मेरो एकलौटी हक हुने सम्पत्ति हो भनी प्रतिउत्तरमा जिकिर लिए तापनि निजले तायदाती फाँटवारी पेस गर्दा सो सम्बन्धमा केही उल्लेख गरेको देखिँदैन । निजको तायदाती फाँटवारीमा उल्लिखित निजको नाममा दर्ता रहेका कि.नं. १०, ११४, ६९, ७८, ६४, ४६५, ५४६, ७३७ र ७३८ को जग्गामध्ये कि.नं. १० र ११४ को जग्गाको मूल स्रोत राजमन तिवारी र कि.नं. ६९, ७८, ६४ जग्गाको मूल स्रोत कैलाशीदेवी रहेको भन्ने नापी कार्यालय रूपन्देहीबाट प्राप्त फिल्डबुक उतारबाट देखिन आएको र मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त प्रमाणबाट मिति २०४१।१२।४ मा राजमन तिवारीबाट कैलाशीदेवीको नाममा केही जग्गा नामसारी भएको भन्ने देखिन्छ । उक्त कि.नं. ६९, ७८, ६४ जग्गा कैलाशीदेवीको माइतीबाट नै दाइजोको रूपमा आएको भन्ने यकिन नभई २०२७ सालमा नै कैलाशीदेवीको नाममा दर्ता भएको भन्ने देखिने ।

मुलुकी ऐन, स्त्री अंशधनको ४ नं.ले विमातृ तर्फबाट जन्मेका सन्तानले स्त्री अंशधनको सम्पत्तिबाट अंश नपाउने भनी बन्देज लगाएको देखिँदैन । छोराहरूको लागि बाबु आमाको नाममा जुनसुकै स्रोतबाट सम्पत्ति प्राप्त भएपनि पैतृक सम्पत्ति मान्नुपर्ने भएकोले कैलाशीदेवीको नाममा रहेको सम्पत्ति निजको नाममा जुनसुकै स्रोतबाट प्राप्त भएको भए पनि छोराहरूमा स्वतः बन्डायोग्य हुने देखिन गएको हुँदा निजको मृत्युपश्चात् एउटा अशियाराको नाममा नामसारी दर्ता हुँदा उसैको निजी भन्न मिल्ने नदेखिने ।

प्रत्यर्थी प्रतिवादी राकेशधर द्विवेदीको नाममा उक्त जग्गाहरू आमाको मृत्युपश्चात् आमाको नामबाट नामसारी भई आएको देखिएकोले सो सम्पत्तिबाट

पुनरावेदक वादीले समेत अंश पाउने नै देखिन आएको हुँदा प्रत्यर्थी प्रतिवादीले जिकिर गरेझैं निजको निजी सम्पत्ति हो भनी मान्न मिल्ने नदेखिने ।

तसर्थ: विवेचित आधार कारणहरूसमेतबाट पुनरावेदक वादी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूको बिचमा दाजुभाइको नाता सम्बन्धमा विवाद रहेको नदेखिएको र निजहरूको बिचमा रीतपूर्वकको अंश बन्डा भएको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा तायदाती फाँटवारीमा उल्लिखित ऋणको हकमा साहुको नालेस परेका बखत कानूनबमोजिम हुने नै हुँदा सो तायदाती फाँटवारीमा उल्लिखित सम्पत्तिलाई ३ भाग गरी २ भाग सम्पत्ति प्रत्यर्थी प्रतिवादीसमेतको भागमा पर सारी बाँकी रहेको १ भाग सम्पत्ति पुनरावेदक वादीले अंशबापत छुट्याई लिन पाउने ठहर्छ भनी सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०६७।२।१७ को फैसला उल्टी गरी वादीको फिराद दाबी नपुग्ने ठहर्‍याई गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०६८।२।२४ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई वादीको फिराद दाबीबमोजिम तायदाती फाँटवारीमा उल्लिखित सम्पत्तिलाई ३ भाग गरी २ भाग सम्पत्ति प्रत्यर्थी प्रतिवादीसमेतको भागमा पर सारी बाँकी रहेको १ भाग सम्पत्ति पुनरावेदक वादीले अंशबापत छुट्याई लिन पाउने ठहर्छ भनी गरेको सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतको मिति २०६७।२।१७ को फैसला मनासिब नै देखिँदा सो फैसला सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : नारदप्रसाद भट्टराई

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७५ साल पौष ३० गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. ३

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७०-CR-०१५७, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, नेपाल सरकार वि.

कलुवा भन्ने रवि वि.क.समेत

प्रतिवादी कलुवा भन्ने रवि वि.क.ले परिवर्तित नाम सुनमाया वि.क.सँग विवाह गरी श्रीमती बनाएको, निज श्रीमतीलाई राम्रो काम लगाइदिन्छु भनी प्रलोभन देखाई विदेश भारत पुऱ्याई दिल्लीको विजय विहारमा कोठा लिई बस्ने दिदी मइती भन्ने दिपा वि.क.लाई जिम्मा दिई दिदीले कोठीमा काम लगाइदिएको भन्नेसमेतको तथ्य स्वीकार गरी अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गरेको पाइन्छ । निज प्रतिवादी कलुवा भन्ने रवि वि.क.ले अदालतमा आरोपित कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ तर निजको इन्कारी बयान अन्य स्वतन्त्र र तथ्ययुक्त प्रमाणबाट पुष्टि भएको नदेखिने ।

दिल्ली प्रहरीले पीडितलाई निर्मल छायाँ भन्ने संस्थामा पुऱ्याई त्यहाँबाट नेपाली दूतावास हुँदै माइती नेपालमार्फत पीडित नेपाल फर्किएको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिन्छ । अर्की प्रतिवादी मइती भन्ने दिपा वि.क.ले आरोपित कसुरलाई स्वीकारी म्यादै गुजारी बसेको पाइन्छ । प्रतिवादी कलुवा भन्ने रवि वि.क.ले पीडितलाई विवाह गरी राम्रो काम लगाइदिने प्रलोभन देखाई भारत पुऱ्याई वेश्यावृत्ति गर्न बाध्य पारेको भनी पीडितले आफ्नै श्रीमान्को विरुद्ध जाहेरी दिएको देखिन्छ । प्रतिवादी कलुवा भन्ने रवि वि.क. र दिपा वि.क.ले फाइदा लिने अभिप्रायले पीडित परिवर्तित नाम सुनमाया वि.क.लाई बिक्री गर्ने भन्दा पनि वेश्यावृत्तिमा लगाउने उद्देश्यले भारतको दिल्लीमा लगेको पाइयो । यसरी प्रतिवादीहरूले पीडितलाई बिक्री गरेको प्रमाणबाट पुष्टि नभए पनि पीडित सुनमाया वि.क.लाई विवाह गरी राम्रो काम लगाइदिने प्रलोभन देखाई ललाइफकाई विश्वासको दुरुपयोग गरी विदेशमा वेश्यावृत्तिमा लगाउने उद्देश्यले भारतको दिल्लीमा पुऱ्याई वेश्यावृत्तिमा लगाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ३ र ४ को कसुर गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीहरूलाई

ऐ. को दफा १५(१) (ड)(१) बमोजिमको सजाय हुने ठहरी सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने ठहऱ्याएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६८।१०।२५ को फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अतः प्रतिवादीहरूले फाइदा लिने दुराशयले पीडित परिवर्तित नाम सुनमाया वि.क.लाई ललाइफकाई विदेशमा वेश्यावृत्तिमा लगाउने उद्देश्यले भारतको दिल्लीमा पुऱ्याएको तथा वेश्यावृत्ति गर्न बाध्य पारेको कार्य मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ३ र ४ को कसुर भई ऐ. को दफा १५(१)(ड)(१) बमोजिम आफ्नै श्रीमतीलाई वेश्यावृत्तिमा लगाउने प्रतिवादी कलुवा भन्ने रवि वि.क.लाई कसुरको मात्राको गम्भीरताको आधारमा १४ (चौध) वर्ष कैद र प्रतिवादी मइती भन्ने दिपा वि.क.लाई १०(दश) वर्ष कैद हुने र प्रतिवादीहरूलाई जनही रु.५०,०००।- (पचास हजार) जरिवानासमेत भई ऐ. ऐनको दफा १७ बमोजिम प्रतिवादीहरूबाट दामासाहीले रु.१,००,०००।- (एक लाख) क्षतिपूर्तिसमेत पीडितले भराई पाउने ठहर्छ भनी मिति २०६६।१०।१२ मा सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर ठहऱ्याएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६८।१०।२५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः तारादेवी महर्जन

कम्प्युटरः चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७४ साल माघ २८ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं.५

१

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७२-CI-१८६१, अंश चलन, विसन चौधरी वि. शिवलाल चौधरीसमेत

वादी विसन चौधरीको तर्फबाट पर्न आएको पुनरावेदन जिकिरमा मूलतः स्व.घोतीलाल चौधरी, नथुनी चौधरी, स्व.रक्सु चौधरी समान स्तरका समान पुस्ताका अंशियार रहेको र निजहरूबिच मिति २०२५ सालमा घरसारमा भएको भाग बन्डाअनुसार प्रतिवादी नथुनी चौधरीले भोग चलन गरी आएको जग्गा र.नं. २७३ मिति २०३४।०५।१० बाट रजिस्ट्रेसन पास गरी लिई छुट्टिई भिन्न भएको भने तापनि उक्त लिखतमा मेरो पिता स्व. रक्सु चौधरी साक्षी बसेको अवस्था छैन । मिति २०२५ सालको लिखत बन्डापत्रको लिखत हो भन्ने कुरा स्थापित भई प्रमाणित भएको नदेखिएको अवस्थामा एकासगोलमा रहेका अंशियारहरूसँग रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हुने हुँदा मलाई अंश जस्तो नैसर्गिक अधिकारबाट वञ्चित हुने गरी सुरु तथा पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट भएको फैसला बदर गरी वादी दाबीबमोजिम गरिपाउँ भन्ने वादीको पुनरावेदन जिकिर रहेको देखियो ।

विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ता तथा विद्वान् अधिवक्ताको बहस जिकिर सुनी मिसिल संलग्न कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा, प्रस्तुत मुद्दामा सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतबाट वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहर गरेको मिति २०७०।०६।०७ को फैसलालाई सदर हुने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको मिति २०७१।०७।०९ को फैसला मिलेको छ, छैन ? पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो वा होइन ? भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

वादी प्रतिवादीहरूको नाता सम्बन्धमा विवाद नदेखिँदा सोतर्फ विवेचना गरिरहन परेन । प्रस्तुत मुद्दामा यी वादीका पिता र प्रतिवादीहरूबिच बन्डा नभएको भनी वादीले जिकिर लिएको देखिन्छ । सो सम्बन्धमा हेर्दा, प्रतिवादीहरूले आफ्नो प्रतिउत्तरपत्रमा यी वादीका आमा चन्द्रकुमारी चौधरी, प्रतिवादीमध्येका नथुनी चौधरी र घोतीलालबिच २०२५ सालमा नै घरसारमा छुट्टिई भिन्न भई अलग

भएको र छुट्ट्याइएको अंश भाग घोतीलालको नाममा रहेकोमा प्रतिवादीमध्येका नथुनी चौधरीले भूमि प्रशासन कार्यालय, सुनसरीबाट र.नं. २७३ मिति २०३४।०५।१० मा र स्व. रक्सु चौधरीको अंश भाग वादीहरूका आमा चन्द्रकुमारीले मालपोत कार्यालय सुनसरीबाट र.नं. २६८६ मिति २०३६।११।१५ मा रजिस्ट्रेसन पारित गरी लिखतबमोजिम आफ्नो अंश भाग प्राप्त गरिसकेको भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको ।

मालपोत कार्यालय सुनसरीको पत्रसाथ प्राप्त र.नं. २७३ मिति २०३४।०५।१० गतेको अंश भरपाई लिखतमा हामी सहोदर दाजु भाइ भए तापनि २०२५ साल मार्ग महिनादेखि नै मानु छुट्ट्याई बेलाबेलै भई बसी खति उपति आ-आफ्नो गरी कानूनबमोजिम अंश भाग पाउने चल अचल श्री सम्पत्तिसमेत घरसारमा भागबन्डा गरी आफू आफूले भोग चलन गरी आएका भएपनि तपाईं दाजुके नाउँमा दर्ता रहेको हुँदा सो जग्गा मेरा नाउँमा दर्ता हुने गरी छोडपत्र लिखत गरी दिनुहोस् भन्दा मन्जुर गर्नु भएकोले आपसमा चित्त बुझाई मन्जुरनामा गरी यो छोडपत्रको कागज गरिदिए भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको पाइन्छ । सोही लिखतबमोजिम दाजु घोतीलाल थारूका नाममा रहेको कि.नं. ७०, ७१, ९७, ९८, १०३, ११५ जग्गा भाइ नथुनीलाल थारूका नाममा रजिस्ट्रेसन पारित भई हक हस्तान्तरण भएको देखिन आयो । त्यसैगरी मालपोत कार्यालय सुनसरीको च.नं. ११३४६ मिति २०६९।१२।१९ को पत्र तथा सो पत्रसाथ संलग्न चन्द्रदेवी थरुनी नामको जग्गाधनी दर्ता स्वेस्ता प्रमाण पुर्जाको प्रतिलिपिमा उल्लेख भएअनुसार र.नं. २६८६, मिति २०३६।११।१५ मा घोतीलाल थारूका नामबाट कि.नं. १४४, १५३, १५७ ससिम र कि.नं. १४८, १५२, १५५ किताकाट भई कि.नं. १९५, १९७, १९९ का जग्गाहरू चन्द्रदेवी थरुनी भन्ने श्रीमती चन्द्रकुमारीका नाममा आएको भन्ने स्वेस्ताको कैफियतबाट देखिन्छ । यसरी मूल ३ अंशियारहरूमध्ये दाजु घोतीलालका नाममा २०२५ सालमा घरसारमा



भएको बन्डाअनुसार निज घोतीलालको नाममा रहेको जग्गाहरू अंशियारमध्ये नथुनीलाल थारू र भाइ रक्सु चौधरीको श्रीमती चन्द्रदेवी चौधरीलाई रजिस्ट्रेसन पास गरी हक हस्तान्तरण गरेको देखिने ।

वादीमध्येका पुनरावेदकका दाजु किसन चौधरीले प्रतिवादीमध्येका शिवलाल चौधरीसँग प्रस्तुत अंश चलन मुद्दामा सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतमा मिति २०६७।०४।३१ मा दाबी छाडी मिलापत्र गरेको देखिन्छ । उक्त मिलापत्रमा आमा चन्द्रकुमारीले घोतीलाल चौधरीबाट मिति २०३६।११।१५ मा रजिस्ट्रेसन पास गरी पिताको भागको अंश बुझी लिइसकेको र सो जग्गामध्येबाट आमा चन्द्रकुमारीबाट ३ भागको १ भाग आफ्नो भागमा पर्ने चलअचल सम्पत्ति आफूले लिइसकेको हुँदा प्रतिवादीहरूबाट निजले पाउनुपर्ने चलअचल सम्पत्ति बाँकी छैन भनी बेहोरा उल्लेख गरेको ।

वादीका बाबुहरूबिच २०२५ सालमा नै घरसारमा बन्डापत्र भई अलगअलग घर व्यवहार गरी बसेका र सोहीअनुरूप घोतीलालका नाममा रहेको सम्पत्तिमध्येबाट र.नं. २७३ मिति २०३४।०५।१० मा कि.नं. ७० समेतका जग्गाहरू नथुनीलालले र र.नं. २६८६ मिति २०३६।११।१५ मा वादीहरूका आमा चन्द्रकुमारीले वादीका पिताको भागको अंश भागको कि.नं.१४४ समेतका जग्गाहरू बुझिसकेको देखिन आयो । सोही सम्पत्तिमध्येबाट वादीमध्येका पुनरावेदकका दाजु किसन चौधरीले आमा चन्द्रकुमारीबाट ३ भागको १ भाग निजको भागमा पर्ने चल अचल सम्पत्ति लिइसकेको भनी दाबी छाडी सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतमा मिति २०६७।०४।३१ मा मिलापत्रसमेत गरेको देखियो । यी वादीको आमा चन्द्रकुमारीले आफ्ना नाममा रहेको जग्गामध्ये कि.नं.२०६ को जग्गा प्रतिवादीमध्येकै नथुनी चौधरीको श्रीमती जुदनी थरूनीलाई र केही जग्गाहरू विजया सुवेदीसमेतका विभिन्न

व्यक्तिहरूलाई बिक्रीसमेत गरेको देखिँदा यी वादीका आमा चन्द्रकुमारीले समेत अन्य अंशियारले लिएसह आफ्ना पतिको अंशभाग लिइसकेको पुष्टि हुन आयो । यसरी वादी प्रतिवादीहरूबिच अंशबन्डा भइसकेको देखिँदा वादी दाबीबमोजिम पुनः बन्डा गर्नुपर्ने देखिएन । यस अदालतबाट मिति २०७३।०१।१२ मा मुद्दा दोहोर्चाई हेर्ने निस्सा प्रदान हुँदा आधार लिएको नजिर प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यसँग नमिलेको हुँदा सो आधारसँग सहमत हुन नसकिने ।

घरसारमा सम्पत्ति बन्डा गरी आ-आफ्नो अंश भाग लिई भिन्न बसी भोग चलन बिक्री व्यवहारसमेत गरेको देखिँदा वादीदाबी पुग्न नसक्ने ठहर्छ भन्ने सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतले मिति २०७०।०६।०७ मा गरेको फैसलालाई सदर ठहर गरी पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०७१।०७।०९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : उषा श्रेष्ठ

कम्प्युटर : हर्कमाया राई

इति संवत् २०७६ साल आषाढ १५ गते रोज १ शुभम् ।

२

**मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा**, ०७३-CI-०००१, उत्प्रेषण / परमादेश, विद्यालय शिक्षक किताबखाना काठमाडौं वि. धनलाल महर्जन

निवेदकले मिति २०३०।०४।३२ मा नागरिकता प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको र उक्त प्रमाणपत्रमा जन्ममिति उल्लेख नभई वर्ष १९ मात्र उल्लेख भएको पाइन्छ । निज मिति २०३१।११।२८ देखि शिक्षण सेवामा प्रवेश गरेको देखिन्छ । सो सेवामा प्रवेश गर्नुभन्दा अगाडि मिति २०३१।०४।०९ मा प्रवेशिका परीक्षा उत्तीर्ण गरेको शैक्षिक प्रमाणपत्रमा निजको जन्ममिति २०१२।११।११ भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । त्यसैगरी निजको वैयक्तिक नोकरी विवरण (सिटरोल) फाराम तथा फारामसाथ संलग्न शैक्षिक

प्रमाणपत्रमा समेत जन्ममिति २०१२।११।११ भनी उल्लेख भएको देखिने ।

नागरिकता सम्बन्धमा भएको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा, नागरिकता ऐन, २०६३ को दफा १७(१) मा कुनै व्यक्तिले आफ्नो नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रमा उल्लिखित थर वा उमेर शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रमा फरक पर्न गई वा नागरिकताको प्रमाणपत्रमा सानातिना त्रुटि भई सो विवरण सच्याउन चाहेमा आवश्यक प्रमाणसहित तोकिएको अधिकारीसमक्ष निवेदन दिनुपर्ने छ भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । जसअनुसार कुनै व्यक्तिको नागरिकता प्रमाणपत्र र शैक्षिक प्रमाणपत्रमा थर, उमेर फरक परे नागरिकतामा संशोधन गरी एकरूपता कायम गर्न सक्ने नै देखियो । सोही प्रावधानअनुरूप यी निवेदकले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौँबाट मिति २०७१।०४।१२ मा साबिकको नागरिकता प्रमाणपत्र नं. लाई कायमै राखी आफ्नो जन्ममिति शैक्षिक प्रमाणपत्रमा उल्लेख भएअनुसार नै मिति २०१२।११।११ उल्लेख भएको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि प्राप्त गरेको देखिने ।

विद्यालयशिक्षककिताबखानाकोच.नं.६२४१ मिति २०७१।०३।२९ को पत्रमा उल्लेख भएअनुसार शिक्षकहरूले आफ्नो नाम, थर, जन्ममितिलगायतका विवरण सच्याउनुपर्ने भए सोहीअनुसार निवेदन पेस गर्न सक्ने गरी सो पत्रको प्रकरण ७ मा अवसर प्रदान गरेको पाइन्छ । सोहीअनुरूप यी निवेदकले आफ्नो जन्ममिति २०१२।११।११ उल्लेख भएको नागरिकताको प्रमाणपत्र सिटरोल फारामसाथ संलग्न गराई पाउन जिल्ला शिक्षा कार्यालयमा निवेदन दिएकोमा जिल्ला शिक्षा कार्यालयको मिति २०७१।०४।२३ को पत्रसाथ विद्यालय शिक्षक किताबखानामा गएको देखिने ।

विपक्षी विद्यालय शिक्षक किताबखानाले आफ्नो पुनरावेदनमा प्रतिलिपि नागरिकतामा जुनसुकै जन्ममिति भए तापनि पहिले प्राप्त गरेको नागरिकतामा

उल्लिखित जन्ममिति नै उमेर र नोकरी अवधिको गणनाका लागि मान्य हुने भनी जिकिर लिएको देखिन्छ, सो सन्दर्भमा रहेको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा, शिक्षा नियमावली, २०५९ (संशोधनसहित) नियम १३१(१) को स्पष्टीकरणमा, यस नियमको प्रयोजनको लागि शिक्षकको उमेर गणना गर्दा निजले सेवा प्रवेश गर्दा पेस गरेको शिक्षण संस्थाको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्मदिन वा वर्षबाट हुन आएको उमेर वा नागरिकताको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्मदिन वा वर्षबाट हुन आएको उमेर वा निजले सेवा प्रवेश गर्दा भरेको वैयक्तिक नोकरी विवरण (सिटरोल) मा लेखिएको जन्ममिति वा वर्षबाट हुन आएको उमेरमध्ये जुन उमेरबाट निज पहिले अवकाश हुन्छ सोही आधारमा गणना गरिने छ भन्ने प्रावधान रहेको पाइन्छ । त्यस्तै निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३(३) मा यस दफाको प्रयोजनको लागि निजामती कर्मचारीको उमेर सेवामा प्रवेश गर्दा निजले पेस गरेको शिक्षण संस्थाको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्मदिन वा वर्षबाट हुन आएको उमेर वा नागरिकताको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्मदिन वा वर्षबाट हुन आएको उमेर वा निजले भरेको वैयक्तिक नोकरी विवरण (सिटरोलमा) लेखिदिएको जन्ममिति वा वर्षबाट हुन आएको उमेरमध्ये जुन उमेरबाट निज पहिले अवकाश हुन्छ सोही आधारमा गणना गरिने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ ।

निवेदकको शैक्षिक प्रमाणपत्र, कर्मचारी सिटरोललगायतमा जन्ममिति २०१२।११।११ उल्लेख भएको पाइयो । निजले पहिले मिति २०३०।०४।३२ मा प्राप्त गरेको नागरिकतामा जन्ममिति उल्लेख नभई वर्ष १९ मात्र उल्लेख भएको र सोही नागरिकता शिक्षक सेवामा प्रवेश गर्दा पेस गरेकोमा विद्यालय शिक्षक किताबखानाको च.नं.६२४१ मिति २०७१।०३।२९ को पत्रअनुसार विवरण सच्याउन सक्ने प्रावधान भएअनुरूप शैक्षिक

प्रमाणपत्रअनुसार जन्ममिति २०१२।११।११ खुलेको नागरिकता प्रमाणपत्र पेस गरी शैक्षिक प्रमाणपत्र र सिटरोलमा उल्लिखित जन्ममितिसँग एकरूपता कायम गरेको देखियो । यसरी निवेदकले कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी शैक्षिक प्रमाणपत्रअनुसारको जन्ममिति खुलेको नागरिकता प्राप्त गरी व्यक्तिगत फाइलमा समावेश गरिपाउँ भनी जिल्ला शिक्षा कार्यालय काठमाडौंमा निवेदन दिई सो कार्यालयबाट च.नं.२२० मिति २०७१।०४।२३ को पत्रमार्फत विद्यालय शिक्षक किताबखानामा समेत पठाएको बेहोरा मिसिल संलग्न जिल्ला शिक्षा कार्यालयको पत्रको प्रतिलिपिबाट देखिन आउने ।

निवेदकको हकमा शैक्षिक प्रमाणपत्रअनुसारको जन्ममिति खुलेको नागरिकता प्रमाणपत्रसमेत विद्यालय किताबखानामा पेस गरिसकेको अवस्थामा परिमार्जित जन्ममिति खुलेको नागरिकतालाई आधार लिनुपर्नेमा जन्ममिति नै नखुलेको पुरानो नागरिकतालाई आधार लिई निवेदकको नोकरी अवधि गणना गरी अनिवार्य अवकाश दिने गरी शिक्षा कार्यालय काठमाडौंबाट मिति २०७१।०५।०४ मा गरेको निर्णय कानून एवं प्रतिपादित नजिर सिद्धान्तसमेतको प्रतिकूल देखिने ।

निवेदकलाई शिक्षण सेवाबाट अनिवार्य अवकाश दिने गरी मिति २०७१।०५।०४ मा भएको जिल्ला शिक्षा कार्यालय काठमाडौंको निर्णय र त्यसको कार्यान्वयन गर्न लेखिएको पत्रहरूसमेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी निवेदकले पेस गरेका शैक्षिक प्रमाणपत्र, जन्ममिति खुलेको नागरिकता प्रमाणपत्र एवं सिटरोलमा उल्लिखित जन्ममितिसमेतलाई दृष्टिगत गरी अनिवार्य अवकाशको अवधि गणना कानूनबमोजिम गर्नु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : उषा श्रेष्ठ

कम्प्युटर : हर्क माया राई

इति संवत् २०७६ साल फाल्गुण १६ गते रोज ६ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०७३-CI-०००२, उत्प्रेषण / परमादेश, विद्यालय शिक्षक किताबखाना वि. धनलाल महर्जन भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

### इजलास नं.६

१

**मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६९-CR-०६६०, टेलिफोन तार चोरी, नेपाल सरकार वि. नन्कु भन्ने राम नरेश पासीसमेत**

प्रस्तुत मुद्दामा वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट जिजिर लिएको कुराहरू आवश्यक वस्तु संरक्षण ऐन, २०१२ अन्तर्गत पर्ने देखिन्छ भने पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट प्रस्तुत मुद्दा दूरसञ्चार मुद्दा दूरसञ्चार ऐन, २०५३ को दफा ४७ को उपदफा (५) सँग सम्बन्धित कसुर देखिएको हुँदा सोही ऐनबमोजिम मुद्दा चलाउनुपर्नेमा सोबमोजिम नगरी मुद्दा चलाइएको र प्रमुख जिल्ला अधिकारीले मुद्दा हेरेको देखिँदा क्षेत्राधिकारसम्बन्धी त्रुटि देखिएकोले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, कपिलवस्तुका प्रमुख जिल्ला अधिकारीले मिति २०६७।१।५ मा गरेको निर्णय मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई मुद्दा खारेज हुने ठहर्‍याई फैसला भएको देखियो । तसर्थ वादी नेपाल सरकारले आवश्यक वस्तु संरक्षण ऐन, २०१२ को कसुर गरेको भनी उक्त ऐनअन्तर्गत मुद्दा दर्ता भई सुरु तहबाट फैसलासमेत भएको अवस्थामा पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट दूरसञ्चार ऐन, २०५३ अन्तर्गतको कसुर हुने भन्ने आधारमा मुद्दा खारेज हुने ठहरी भएको फैसला मिलेको देखिन नआउने ।

अतः माथि विवेचित आधार, कारण र प्रमाणहरूसमेतबाट प्रस्तुत विवाद आवश्यक वस्तु संरक्षण ऐन, २०१२ को कसुरभित्र पर्ने नै देखिएको र उल्लेख भएको नजिर सिद्धान्तसमेतका आधारमा

अदालतले यो कानूनी बाटो रहेको भनी भन्न नमिल्ने र परी रहेको मुद्दामा उठेका विवादको समाधान जुन कानूनअन्तर्गत परेको हो सोही कानूनी व्यवस्थाअन्तर्गत रही निर्णय गर्नुपर्ने देखिँदा मुद्दा खारेज हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट मिति २०६९/०२/२३ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी हुने ठहर्‍छ । अब, कानूनबमोजिम फैसला गर्नु भनी प्रतिवादीहरू तारेखमा रहेको नदेखिँदा उच्च अदालत तुलसीपुर, बुटवल इजलासमा हाजिर हुन जानु भनी कानूनबमोजिम म्याद सूचना जारी गरी प्रस्तुत मुद्दाको सक्कल सुरु तथा रेकर्ड मिसिल पुनः फैसला गर्नका लागि उच्च अदालत तुलसीपुर, बुटवल इजलासमा पठाइदिने ।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: रवि दुवाल

इति संवत् २०७५ साल फागुन २७ गते रोज २ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०६९-CR-०६६९, टेलिफोन तार चोरी, नेपाल सरकार वि. नन्कु भन्ने नरेश पासीसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

२

**मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६८-CR-१०३९, डाँका, नेपाल सरकार वि. हर्कबहादुर गुरुङसमेत**

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीमध्येका हर्कबहादुर गुरुङ र सनमान मगरले मौकामा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष आफूहरूले डाँका गरेको कसुरमा साबित भई बयान गरे तापनि सुरु अदालतमा आरोपित कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ । सहअभियुक्तमध्येका प्रतिवादी रामचन्द्र राईले सुरु अदालतमा उपस्थित भई डाँकाको वारदात मलगायत अन्य प्रतिवादीहरूसमेत भई गरेको हो । सबैले रु.२००१- का दरले बाँडी लिएका हौं भनी साबिती बयान गरेकोबाट आफूउपरको अभियोग

स्वीकार गरी अन्य प्रतिवादीहरूलाई समेत पोल गरेको देखिएबाट सहअभियुक्तको पोललाई प्रतिवादी हर्कबहादुर गुरुङको साथबाट जाहेरवालाको मोबाइल बरामद भई प्रमाणित भइरहेको अवस्थामा यी प्रतिवादीहरूले डाँकाको कसुर गरेको ठहर्‍याई बरामद भएको मोबाइल थान-१ र बरामद नभएको बिगो जाहेरवालालाई भराउनेतर्फ केही नबोली पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६८/०७/१६ मा भएको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई डाँका भएको धनमाल तथा बरामद नभएको बिगो प्रतिवादीहरूबाट जाहेरवालालाई भराइदिने नै देखिने ।

अतः विवेचित आधार, कारण र प्रमाणहरूसमेतबाट यी प्रतिवादीहरू हर्कबहादुर गुरुङ, सनमान मगर, रामचन्द्र राई, बुद्धिमान राई, पुजन राई, हरि राई, बुद्धिमान राई (क) र धनबहादुर राईसमेतले डाँकाको कसुर गरेको पुष्टि हुन आएको देखिँदा फरार प्रतिवादीहरूको हकमा चोरीको १०(१) नं. बमोजिम मुलतबीमा राखी अन्य यी प्रतिवादीहरू हर्कबहादुर गुरुङ, सनमान मगर र रामचन्द्र राईले चोरीको १ नं. र ५ नं. विपरीत कसुर गरेको हुँदा सोही महलको १२ नं.ले हुने सजायलाई सोही महलको १४(२) नं. बमोजिम कैद डेढो र बिगोको हकमा प्रतिवादी रामचन्द्र राईले सबैले रु.२००१- का दरले बाँडी खाएको भनी लेखाएको हुँदा जम्मा रु. १,६००१- र मोबाइलको मूल्य २,०००१- समेत गरी जम्मा रु. ३,६००१- जबरजस्ती चोरी गरेको ठहर्‍याई सुरु मोरङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७/०२/०५ मा भएको फैसला उल्टी भई प्रतिवादीहरूले डाँकाको कसुर गरेको ठहरेकोले प्रतिवादीहरूलाई जनही ६ वर्ष कैद र बरामद रु ३,६००१- बिगोको डेढो बढाई रु.५,४००१- जरिवाना हुने गरी पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६८/०७/१६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्‍छ । बिगो भराउने सम्बन्धमा केही नबोली

फैसला गरेको हुँदा कानूनबमोजिम बरामद भएको सामान र बिगोको रकम जसले जति खाएको छ उति असुल गर्नुपर्ने हुँदा प्रतिव्यक्ति रु.२००१- दरले बाँडी खाएको भन्ने पुष्टि भइरहेको हुँदा यी प्रतिवादीहरूबाट जनही रु.२००१- का दरले जाहेरवालालाई भराइदिने ठहर्‍याउनुपर्नेमा सोतर्फ केही नबोली भएको फैसला सो हदसम्म उल्टी भई जाहेरवालालाई उक्त मोबाइल र रु.२००१- का दरले यी प्रतिवादीहरूबाट भराइदिने।

इजलास अधिकृत:- लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: रवि दुवाल

इति संवत् २०७५ साल फागुन २७ गते रोज २ शुभम्।

३

**मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६८-CR-१३३६, डाँका, नेपाल सरकार वि. सूर्यबहादुर तामाङ (लामा) समेत**

प्रतिवादीउपर किटानी जाहेरी परेकोमा प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाङले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष जाहेरवालाको घरमा डाँकाको कसुर गरेकोमा साबित भई बयान गरेको देखिन्छ। सुरु अदालतमा उपस्थित भई आरोपित कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको भए तापनि यी प्रतिवादीको सँगसाथबाट सोनी इरेक्सनको P९९०१ को मोबाइल सेट थान-१ बरामद भएको मौकामा भएको बरामदी मुचुल्काबाट देखिने।

प्रस्तुत मुद्दामा जाहेरवालाको घरमा मिति २०६५/०५/२६ गते राति अं. १ बजेतिर यी प्रतिवादीहरूले चोरी वारदात गरेपश्चात् डाँका मुद्दामा जाहेरी परी अनुसन्धान पूरा गरी वादी नेपाल सरकारबाट सुरु अदालतमा पेस भएको अभियोगपत्रको विरुद्ध खण्डमा प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाङ, प्रतिवादी विक्रम माझी र प्रतिवादी हरिबहादुर तामाङसमेत तिनजनालाई मात्र प्रतिवादी कायम गरी डाँका मुद्दाको अभियोगपत्र पेस भएको देखिन्छ। तत्काल प्रचलित मुलुकी ऐन, चोरीको महलको ६ नं.

अनुसार डाँकाको वारदात हुनको लागि चार जनाभन्दा बढ्ताको जमात भई जबरजस्ती चोरी गरेको हुनुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्थाअनुसार यी प्रतिवादीहरू चार जनाभन्दा कम अर्थात् ३(तीन) जनाउपर मात्र अभियोग दायर भएको देखिएबाट ४(चार) जनाभन्दा बढ्ता भई कसुर गरेको नभई जबरजस्ती चोरी गरेको देखिँदा डाँकाको कसुर ठहर्ने अवस्था देखिन आएन। यी प्रतिवादीले जाहेरवालाको घरमा राति अं. साढे १ बजेको समयमा घरका परिवारका सदस्यहरूलाई नियन्त्रणमा लिई हातहतियार देखाई जाहेरवालाको सोनी इरेक्सन मोबाइल जबरजस्ती चोरी गरेको देखिँदा यी प्रतिवादीले मुलुकी ऐन, चोरीको महलको ४ नं. बमोजिम जबरजस्ती चोरीको कसुर गरेको देखिने।

फरार प्रतिवादी हरिबहादुर तामाङको हकमा मुलतबीमा राखिदिने र प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाङले रु.४०,०००१- डाँका गरेको ठहर गरी सजाय गर्ने र अर्का प्रतिवादी विक्रम माझीले अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने ठहर्‍याई सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७/०३/०२ मा भएको फैसलामा प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाङले बिगो रु.३०,०००१- डाँका गरेको ठहर गर्नुपर्नेमा बिगो रु.४०,०००१- ठहर गरेको सुरु फैसलामा प्रतिवादी विक्रम माझीको हकमा सदर गरी अर्का प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाङको हकमा डाँका गरेको ठहर्‍याई केही उल्टी भई निजले रु.३०,०००१- बराबरको धनमाल डाँका गरेको ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६८/०९/०५ मा भएको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई प्रतिवादी विक्रम माझीको हकमा सफाइ दिने गरी भएको फैसला सदर हुने ठहर्छ। अर्का प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाङको हकमा विचार गर्दा वादी नेपाल सरकारले तीन जना मात्र प्रतिवादी कायम गरी डाँकाको अभियोग लगाएकोमा वारदात हुनको लागि मुलुकी ऐन चोरीको ६ नं.अनुसार चार जनाभन्दा जमात भई जबरजस्ती

चोरी तथा रहजनीमा लेखिएका रीतसँग वा हातहतियार लिई उठाई छाडी वा हुलहुज्जत गरी चोरी गरेको अवस्थामा मात्र डाँकाको कसुर कायम हुने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा सोअनुरूप नभई ४ जनाभन्दा कम मानिस भई चोरी गरेको अवस्था देखिँदा चोरीको ४ नं. बमोजिम जबरजस्ती चोरीको कसुर गरेको ठहर्छ। सोही महलको १४(२) नं. बमोजिम यी प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाडलाई यसै महलको १२ नं. बमोजिम हुने सजायको डेढो बढाई १ महिना १५ दिन कैद र जरिवाना रु.४५,०००।- (पैंतालिस हजार रूपैयाँ) हुने ठहर्छ। साथै निज सूर्यबहादुर तामाडलाई सोही महलको १४(२) नं. बमोजिम जरिवानाबापतसमेत ४ महिना कैद हुने वा नहुने भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा साबिक मुलुकी ऐन चोरीको महलको १४(२) नं. मा जरिवानाबापत कैद गर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको भए तापनि हाल प्रचलित मुलुकी अपराध संहिताले चोरीको कसुर भएकोमा जरिवानाबापत कैद गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्थालाई हटाई जरिवाना मात्र हुने गरी कानूनी व्यवस्था गरेको देखिएबाट केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२) को देहाय (ख) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा “तर कुनै फौजदारी कसुरको सजाय मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएभन्दा बढी रहेछ भने मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुने छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिनुका साथै फौजदारी कसुर (सजाय, निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा “घटी सजाय हुने” भनी कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत कानूनबमोजिम घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने गरी निर्धारण गर्नुपर्ने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोले प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाडलाई साबिक मुलुकी ऐन, चोरीको महलको १४(२) नं. बमोजिम जरिवानाबापत भएको महिना ४(चार) कैद सजाय गरिरहनु नपर्ने।

अतः विवेचना भएअनुसार मुलुकी ऐन चोरीको ६ नं. अनुसार डाँकाको वारदात नभई मुलुकी ऐन, चोरीको ४ नं. बमोजिम जबरजस्ती चोरीको वारदातसम्म भए गरेको देखिँदा सुरु जिल्ला अदालतबाट डाँका वारदात कायम गरी सजाय गर्ने गरेको फैसलालाई सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६८।१।५ को फैसला मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाडले मुलुकी ऐन चोरीको महलको ४ नं. बमोजिम रु.३०,०००।- बराबरको धनमाल जबरजस्ती चोरी गरेको ठहर्छ। सो ठहर्नाले अभियोग दाबीअनुसार कसुर कायम गरी र प्रतिवादी विक्रम माझीलाई समेत अभियोग दाबीअनुसार सजाय गरिपाउँ भन्ने जिकिर रहेकोमा निजले कसुर गरेकोमा प्रमाणित गर्न सबुत प्रमाणको अभाव देखिँदा कसुर कायम गरी सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर तथा अभियोग दाबीबाट सफाई पाउँ भन्ने प्रतिवादी सूर्यबहादुर तामाडको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: रवि दुवाल

इति संवत् २०७५ साल फागुन २७ गते रोज २ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७१-CR-०७०६, डाँका चोरी, नेपाल सरकार वि. शंकर राना

प्रस्तुत मुद्दामा जाहेरवालाले सुरु जाहेरी दिँदा प्रतिवादी शंकर रानासमेत भई डाँका गरेको भनी खुलाउन सकेको देखिँदैन। त्यस्तै गरी भज्जन रानाको घरनजिक वारदात भएकोमा निज भज्जन रानाले मौकामा कागज गर्दा र अदालतसमक्ष बकपत्र गर्दासमेत अन्य प्रतिवादीहरूले डाँकाको वारदात गरेको भनाइ लेखाई दिएको तर यी प्रतिवादीसमेतले डाँका गरेको हो भनी प्रस्ट किटान गरी भन्न सकेको

देखिँदैन । सहप्रतिवादीमध्ये सहदेव राना र विरू रानाले अदालतसमक्ष बयान गर्दा यी प्रतिवादीलाई पोल गर्न सकेको देखिँदैन भने यी प्रतिवादीउपर पोल गर्ने प्रेमलाल रानाले प्रतिवादी शंकर रानाको समेत डाँकाको वारदातमा संलग्नता थियो भनी पोल गरेकोमा यी प्रतिवादीले डाँकामा संलग्न हुँदा के कस्ता कार्य गरे वा डाँकाको वारदातमा प्राप्त भएको के कति बिगो बराबरको रकम निजको भागमा परेको हो वा निजले प्राप्त गरे भन्न खुलाउन नसकी गोश्वारा रूपमा मात्र डाँकाको वारदातमा प्रतिवादी शंकर राना पनि थिए भन्नेसम्म उल्लेख गरेको देखिन आयो । प्रतिवादी शंकर रानाबाट कुनै अपराधसित सम्बन्धित दशीको सामानसमेत बरामद हुन सकेको देखिएन । यसरी सहप्रतिवादी प्रेमलाल रानाले प्रतिवादी शंकर रानाउपर पोल गरी अदालतसमक्ष गरेको बयान अन्य स्वतन्त्र प्रमाणहरुबाट शङ्कारहित तवरले पुष्टि हुन नआएकोमा सहअभियुक्तको पोललाई मात्र आधार लिई स्वतन्त्र र विश्वसनीय प्रमाणको अभावमा कसुरदार ठहर गर्नु फौजदारी न्यायको एवं मान्य सिद्धान्तविपरीत हुन जाने हुन्छ । कसुर गरेको कुरालाई पुष्टि प्रमाणित हुने गरी शङ्कारहित तवरले ठोस तथ्ययुक्त आधारबाट प्रमाणित भएको अवस्थामा मात्र कसुरदार ठहर गर्नु न्यायोचित हुन जाने र अन्यथा न्यायको मर्मविपरीत हुन जाने हुन्छ । तसर्थ, प्रतिवादी शंकर रानाले अभियोग दाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, चोरीको १ र ६ नं. बमोजिमको डाँका चोरीको कसुर गरेको नदेखिने ।

अब नपुग बिगो प्रतिवादी शंकर रानाबाट समेत दामासाहीले भराइदिनुपर्नेमा सो भराउनेतर्फ केही नबोली भएको फैसला बदर गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदनको हकमा विचार गर्दा प्रतिवादी शंकर रानाको पुनरावेदनमा निजलाई कसुर ठहर गरी सजाय गर्ने गरेको फैसला मुनासिब देखिएन भनी माथि विवेचना भइसकेबाट प्रतिवादी शंकर रानाले डाँकाको वारदात नै गरेको पुष्टि हुन नआएकोले

निजबाट जाहेरवालालाई नपुग बिगो भराउनुपर्ने नै नहुँदा वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसित सहमत हुन नसकिने ।

प्रतिवादी शंकर रानाले आरोपित कसुरमा अदालतसमक्ष इन्कार रही बयान गरेको, निजबाट अपराधसित सम्बन्धित दशी बरामद नभएको, जाहेरवालाले दिएको जाहेरी दरखास्तमा निजको विरुद्ध उजुरी नभएको र मौकामा कागज गरी अदालतसमक्ष बकपत्र गर्ने व्यक्तिले निजको डाँकाको वारदातमा संलग्नता रहेको भनी उल्लेख गर्न नसकेकोमा सहप्रतिवादी सहदेव राना, विरू रानाले गरेको मौकामा बयान र सहप्रतिवादी प्रेमलाल रानाले अदालतसमक्ष आफू कसुरमा साबित भई प्रतिवादी शंकर रानाको विरुद्ध गरेको पोलको आधारमा मात्र निजलाई अभियोग मागदाबीबमोजिमको कसुर ठहर गर्न नमिल्ने भई प्रतिवादी शंकर रानालाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने गरी पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगरबाट मिति २०७०/१०/१५ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा अन्यथा गर्नुपर्ने अवस्था नदेखिने ।

अतः माथि उल्लिखित विवेचित आधार, कारण र प्रमाणहरुसमेतबाट सहअभियुक्तको पोल मात्र रहेकोमा सो पोललाई अन्य प्रमाणले पुष्टि गर्न नसकेको, जाहेरवालाले यी प्रतिवादी शंकर रानाको नाम उल्लेख गर्न नसकी बकपत्रमा समेत नाम उल्लेख नभएको, साथै वस्तुस्थिति मुचुल्काका केही मानिसले पोल गरे तापनि सो कुरालाई अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गरेको नदेखिएको अवस्थामा प्रतिवादी शंकर रानाले आरोपित कसुर गरेकोले चोरीको १४(४) नं. अनुसार ६ वर्ष कैद र बिगोको डेढी रु.४,७९,४३०- जरिवानासमेत हुने ठहर्‍याई सुरू कञ्चनपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/१२/१४ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी हुने भई प्रतिवादी शंकर रानाले अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगरबाट मिति

२०७०/१०/१५ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: रवि दुवाल

इति संवत् २०७५ साल फागुन २७ गते रोज २ शुभम्।

५

**मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-CI-०३२५, लेनदेन, इसराफिल अन्सारी वि. समिना खातुनसमेत**

२०७०।०१।२४ को प्रतिवेदनभन्दा फरक र खण्डन गर्ने गरी २०७१।१२।२५ मा प्रतिवेदन प्राप्त भएपश्चात् तीन जनाको बोर्डबाट पुनः परीक्षण गराउने आदेशअनुरूप २०७३।०१।२८ मा ३ जनाको बोर्डबाट लिखतको प्रकृति, स्वाभाव र विशेषतासमेतको विश्लेषण गरी लिखत स्वाभाविक अवस्थामा देखिएको हुँदा लिफामा लेखिएको नभएको राय प्रस्तुत गरेको पाइँदा बोर्डको रायलाई प्रमाणमा ग्रहण गर्न मिल्ने नै देखिने।

लिखतका अन्तरसाक्षी मुर्सिद अन्सारीले प्रतिवादी इसराफिल अन्सारी छालाको कारोबार गर्थे, पैसा लिएर जिब्रइलले कागज तयार गरेपछि छाप लगाएको हो लिफामा लेखिएको होइन भनी बकपत्र गरेको पाइन्छ भने लेखक साक्षी जिब्रइल अन्सारीले ऋणी धनीबिच ६ लाखो लेनदेन भएको थियो। बेहोरा लेखेपछि ऋणीले सहीछाप लगाएको हो। लिफामा बेहोरा लेखेको होइन भनी एकै मिलानको बकपत्र गरेको देखिन्छ। यी लिखतका साक्षीहरूको बकपत्रले विशेषज्ञहरूको बोर्डबाट दिएको रायलाई पुष्टि गरेको पाइने।

"मुद्दामा इन्साफ गर्नुपर्ने प्रश्नसँग सम्बद्ध प्रमाण मातहतका अदालत, निकाय वा अधिकारीले बुझ्न छुटाएको रहेछ भने आफैँले बुझ्ने वा मुद्दाको लगत कायमै राखी ती प्रमाणहरू बुझ्न मिसिल तल्लो अदालत, निकाय वा अधिकारीसमक्ष पठाउने"

भन्ने न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १४ को देहाय (ग) को कानूनी व्यवस्थाअनुरूप पुनरावेदन अदालतबाट भएको आदेशअनुरूप बकपत्र गर्ने लिखतका अन्तरसाक्षी र लेखक साक्षीको बकपत्रलाई प्रमाणमा ग्रहण गर्न सकिने नै हुने।

लिखतको प्रकृति, स्वभाव र विशेषतासमेतको विश्लेषण गरी लिखत लेखाई स्वाभाविक अवस्थामा नै लेखिएको हुँदा लिखत लिफामा लेखिएको नभएको भन्ने विशेषज्ञहरूको बोर्डको परीक्षण राय प्रतिवेदन रहेको र उक्त प्रतिवेदनलाई लिखतका लेखक तथा अन्तरसाक्षीको बकपत्रबाट समर्थित भएको देखिएकोले सुरु फैसला उल्टी गरी विशेषज्ञहरूको बोर्डको राय प्रतिवेदनसमेतको आधारमा वादीले प्रतिवादीमध्येका इसराफिल अन्सारीबाट वादी दाबीबमोजिम लिखतअनुसारको साँवा र कानूनबमोजिमको ब्याजसमेतको रकम भराई पाउने ठहरी भएको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको फैसला मनासिब नै रहेको देखिने।

अतः वादी समिना खातुन र निजका पति प्रतिवादीमध्येका उमर अन्सारीले कित्तै जालसाजी गरेको ठहरी निजहरूलाई बिगो रु.६,००,०००।- को सयकडा पच्चिसले हुने रु.१,५०,०००।- (एक लाख पचास हजार) जरिवाना गरी लिखतबमोजिमको सावाँ ब्याज भराइपाउँ भन्ने वादी दाबी पुन नसक्ने ठहर्छ भनी सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०७०।१०।२९ को फैसला उल्टी गरी राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशालाको च.नं.१७३८ मिति २०७३।१।२८ को विशेषज्ञहरूको बोर्डको परीक्षण प्रतिवेदनबाट वादीले पेस गरेको मिति २०६७।१।२४ को कपाली तमसुक लिफामा लेखिएको नभएको भन्नेसमेतका आधारमा पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट वादी समिना खातुनले प्रतिवादी इसराफिल अन्सारीबाट वादी दाबीबमोजिमको साँवा रु.६,००,०००।- (छ लाख) र सोको कानूनबमोजिमको



ब्याजसमेतको रकम भरिपाउने ठहरी भएको मिति २०७३।३।८ को फैसला मनासिब रहेको देखिएकोले सदर हुने।

इजलास अधिकृत: ऋतबहादुर पुलामी मगर  
कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल आषाढ २३ गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं.७

१

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७३-CR-०२०१, ०२८६, लागु औषध खैरो हेरोइन, मतलुव अन्सारी वि. नेपाल सरकार, अनिल श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीहरू अनवर अन्सारी र अनिल श्रेष्ठबाट लागु औषध खैरो हेरोइन जम्मा २२० ग्राम बरामद भएको तथ्यलाई निज प्रतिवादीहरू अनवर अन्सारी र अनिल श्रेष्ठ दुवैजनाले अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयान एवं अदालतसमक्षको बयानमा समेत स्वीकार गरेका छन्। निज प्रतिवादीहरूबाट बरामद भएको लागु औषध प्रतिवादी मतलुव अन्सारीले बिक्री गर्न पठाएको हो भनी मौकामा प्रतिवादी अनवर अन्सारीले बयान गरेको र निजले मतलुवलाई देखाई चिनाई पक्राउ गरी ल्याएपछि सनाखतसमेत गरिदिएको पाइन्छ। साथै पुनरावेदक प्रतिवादी मतलुव अन्सारीलाई चिनेको भनी अदालतमा समेत स्वीकार गरेको तथ्य छ। मतलुव अन्सारी स्वयम्ले पनि अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानमा "अनवर अन्सारी पनि मेरो पहिलादेखिकै चिनजानको साथी भएकोले निजसँग पनि लागु औषध खैरो हेरोइन खरिद बिक्रीको काम गर्ने गरेको र बरामद भएको लागु औषध बिक्री गर्न पठाएको हो" भनी साबिती रही अनुसन्धानको क्रममा स्वीकार गरेको देखिन्छ। निज प्रतिवादीले नै बरामद भएको लागु औषध खैरो हेरोइन बिक्री गर्न पठाएको भनी सहप्रतिवादीले गरेको

पोल, बरामद भएको लागु औषधसमेतका वस्तुगत तथ्य प्रमाणबाट समर्थित भएको देखिन्छ। निज प्रतिवादीलाई बिनाकारण पोल गरी प्रहरीलाई देखाई चिनाई सनाखतसमेत गरी दिनुपर्ने कुनै रिसइवी यी प्रतिवादीहरूको बिचमा रहेको पनि नदेखिने।

लागु औषध बरामद भएको छ। सो लागु औषध बिक्री गर्न पठाएको व्यक्ति यिनै प्रतिवादी भएको भनी प्रहरीलाई कलंकीसम्म लगी देखाई चिनाई दिई सनाखतसमेत गरिदिएको पाइन्छ। यस प्रकारको तथ्य प्रमाणलाई विश्वास नै गर्न नमिल्ने भन्ने हुँदैन। सिलसिलाबद्ध रूपमा अपराधमा संलग्न रहेको व्यक्तिहरूको पहिचान गर्ने कार्य भएको छ। तत्काल दशीसहित पक्राउ परेका व्यक्तिले गरेको पोललाई अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म सिलसिलाबद्ध रूपमा आएका तथ्य प्रमाणलाई भर गर्नुपर्ने नै हुन्छ। अतः निज पुनरावेदक प्रतिवादीले प्रस्तुत लागु औषध खैरो हेरोइन खरिद बिक्री गर्ने कार्य गरेको पुष्टि हुने।

सुरु मिसिल संलग्न बरामदी मुचुल्कामा प्रतिवादी अनवर अन्सारीका साथबाट पञ्चानब्बे (९५) ग्राम लागु औषध खैरो हेरोइन र अनिल श्रेष्ठको साथबाट एक सय पच्चिस ग्राम (१२५) लागु औषध खैरो हेरोइन बरामद भएको भन्नेसमेतको बेहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ। काठमाडौं जिल्ला, महादेवस्थान गा.वि.स. वडा नं. ५ स्थित त्रिभुवन पार्कनजिक खडा गरिएको उक्त बरामदी मुचुल्कामा ऐ.ऐ. बस्ने जयकृष्ण श्रेष्ठसमेत तीन जना साक्षी रहेको देखिन्छ भने प्रहरी सहायक निरीक्षक आत्माराम सिलवाल, प्रहरी सहायक निरीक्षक विजयकुमार शाहीसमेत चार जना रोहवरमा रहेको देखिन्छ। उक्त बरामदी मुचुल्कामा प्रतिवादीहरू अनवर अन्सारी र अनिल श्रेष्ठले समेत सहीछाप गरेको अवस्थाको विद्यमानता रहेको देखिने।

लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा (२) मा उपदफा (१) दफा ८(२) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश भएको उक्त कानूनी व्यवस्थाको रोहमा

प्रस्तुत बरामदी मुचुल्कालाई हेर्दा, काठमाडौं जिल्ला, महादेवस्थान गा.वि.स. वडा नं. ५ स्थित त्रिभुवन पार्क परस्ने मूल गेटअगाडि प्रतिवादीहरू अनिल श्रेष्ठ र अनवर अन्सारीको खानतलासी गरिएकोमा ऐ.ऐ. बस्ने जयकृष्ण श्रेष्ठसमेत तीन जनालाई साक्षीको रूपमा राखिएको देखिन्छ भने प्रहरी सहायक निरीक्षकद्वय आत्माराम सिलवाल र विजयकुमार शाहीसमेत चारजना रोहवरमा रहेको देखिन्छ। बाटोमा हिँडिरहेको व्यक्तिसँग तत्काल गैरकानूनी वस्तु बरामद गर्दा उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाले एकपछि अर्को वैकल्पिक उपायहरूको बारेमा परिस्थितिअनुसार बरामद गर्न मिल्ने अवस्थाहरू दिएकै देखिन्छ। अनुसन्धानकर्ताले हुँदै नभएको लागु औषध बरामद गरेको भन्ने जिकिर पनि छैन। अदालतमा समेत प्रतिवादीले बरामद भएको तथ्यलाई स्वीकार गरेको हुँदा अब बरामदी मुचुल्का नै कानूनबमोजिम नरहेको भनी गरेको पुनरावेदन जिकिर मनासिब नदेखिने।

प्रस्तुत मुद्दाको सन्दर्भमा, यी पुनरावेदकले अनुसन्धान अधिकृतसमक्ष गरेको साबिती बयानलाई बरामदी मुचुल्का, सनाखत गरिदिएको कागज, राष्ट्रिय विधि-विज्ञान प्रयोगशालाको मिति २०६९।०३।०३ को परीक्षण प्रतिवेदन, प्रहरी प्रतिवेदक वंशीराज आचार्यसमेतले अदालतसमक्ष आई गरिदिएको बकपत्रसमेतका प्रमाणले समर्थित गरिरहेको अवस्थामा यी पुनरावेदकले अदालतमा गरेको इन्कारी बयानलाई मात्र आधार मानी पुनरावेदक प्रतिवादी निर्दोष रहेको भनी अनुमान गर्न मिल्ने देखिन नआउने।

प्रतिवादीको साथबाट लागु औषध खैरो हेरोइन १२५ ग्राम बरामद भएको दशी प्रमाणबाट नै प्रतिवादीको कसुर पुष्टि हुन आएको छ। लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १२ बमोजिम कुनै पनि व्यक्तिको साथमा कुनै लागु औषध फेला परेमा निजले उक्त लागु औषध सो ऐन, नियम वा जारी गरिएको आदेशबमोजिम प्राप्त गरेको वा राखेको भन्ने

कुराको प्रमाण निजले पेस गर्नुपर्ने, त्यस्तो प्रमाण पेस गर्न नसकेमा र अन्यथा प्रमाणित भएमा बाहेक सो ऐनअन्तर्गत सजाय हुने अपराध मानिने भन्ने कानूनी प्रावधान रहेको पाइन्छ। यसरी लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १२ बमोजिम प्रतिवादीसँग बरामद भएको लागु औषध निजविरुद्ध प्रमाण लाग्ने नै देखियो। लागु औषध मुद्दामा प्रमाणको भार प्रतिवादीउपर हुने Strict liability को सिद्धान्त रहेको छ। निज प्रतिवादीको साथबाट लागु औषध खैरो हेरोइन बरामद भएको र उक्त ऐनको दफा १२ बमोजिमको प्रमाण निजले पेस गर्न सकेको नदेखिएकोले निजसँग बरामद भएको वस्तु लागु औषध भएको भन्ने थाहा नभएको भन्ने जिकिर मनासिब देखिन आएन। तसर्थ, पुनरावेदक प्रतिवादीहरू मतलुव अन्सारी र अनिल श्रेष्ठले आरोपित कसुर गरेको पुष्टि हुन आएकोले निजहरूलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(छ)(३) अनुसार कसुरदार ठहर्‍याई सजाय हुने ठहर्‍याएको सुरु अदालतको फैसला सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला अन्यथा देखिन नआउने।

अतः उल्लिखित आधार तथा कारणसमेतबाट पुनरावेदक प्रतिवादीहरू मतलुव अन्सारी र अनिल श्रेष्ठले अभियोग दाबीबमोजिमको कसुर गरेको देखिएको पुष्टि हुन आएकोले निजहरूलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१) को खण्ड (छ)(३) बमोजिम जनही १५(पन्ध्र) वर्ष कैद र रु.५,००,०००।- (पाँच लाख) रूपैयाँ जरिवानासमेत हुने ठहर्‍याई काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर ठहर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७२।०९।२८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: कृति थापा

कम्प्युटर: सुस्मिता खतिवडा

इति संवत् २०७५ साल श्रावण २२ गते रोज ३ शुभम्।

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७५-RC-००८६, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. सूर्यमान लक्सम

मूलतः मृतक राममाय लक्समलाई दाउराले कुटपिट गरेको हो भन्ने बेहोरा प्रतिवादीले अदालतमा गरेको बयानमा समेत स्वकारै गरेको छ । मृतकलाई घाँटीमा डोरीले कसी मारेको हो भनी प्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको साबिती बेहोरा पनि मृतकको शरीर टाउकोमा घाउचोट, घाँटीमा डाम देखिएको र श्वास-प्रश्वासमा अवरोध भएको कारणबाट मृत्यु भएको भन्ने शव परीक्षण प्रतिवेदनको बेहोराबाट पुष्टि भइरहेको छ । जाहेरवाला र वादीका साक्षीहरूले समेत निज प्रतिवादीले वारदात गराएको भन्ने समर्थन हुने गरी अदालतमा बकपत्र गरेको अवस्था रहेको छ । मृतकका भाइ फ्याक्वे भन्ने खगेन्द्र लक्समले दिदी राममायलाई बुबाले कुटपिट गर्न लागेपछि डरले आफू खाटमुनि लुकेको भनी घटना विवरण कागज गरेको देखिएको हुँदा घटना वारदातको समयमा प्रतिवादीबाहेक अरु व्यक्ति वारदातस्थलमा उपस्थित रहेको भन्ने देखिँदैन । यसरी मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतका वस्तुगत प्रमाणहरूबाट प्रतिवादीको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष तथा अदालतमा समेत कसुर गरेको भनी गरेको साबिती बयानलाई समर्थित भई सो साबिती बयानलाई प्रमाणमा लिन मिल्ने नै हुँदा प्रतिवादी तुले भनिने सूर्यमान लक्समले कुटपिट गरी घाँटीमा डोरीले कसी थिची चोट पुऱ्याएको कर्तव्यका कारणबाट राममाया लक्समको मृत्यु भएको हो भन्ने पुष्टि हुन आएको देखिने ।

प्रतिवादीले दाउराले कुटपिट गरी घाँटीमा डोरीले कसी थिची शरीरमा चोटसमेत पुऱ्याएको कारणबाट राममाय लक्समको मृत्यु हुन गएको पुष्टि हुन आएकोले निज प्रतिवादीलाई उक्त ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको

सजाय हुने देखिएको हुँदा अभियोग दाबीबमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद सजाय गर्ने गरी उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट भएको फैसला अन्यथा नदेखिने ।

प्रस्तुत मुद्दाको घटना वारदात तथा प्रतिवादीको पारिवारिक र आर्थिक अवस्थासमेतलाई विचार गर्दा प्रतिवादीलाई हुने जन्मकैदको सजाय विचारणीय देखिन आएको छ । प्रतिवादी २०५९ सालदेखि मूल घरबाट अलग भई छुट्टिई भिन्न बसेको र २०६० सालमा श्रीमती अर्को विवाह गरी गएपछि मृतक राममायसहित ४ जना छोराछोरीको पालनपोषण गर्ने जिम्मेवारी निर्वाह गरी आएको समयमा वारदात हुन पुगेको भन्ने प्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयानबाट देखिन्छ । सामान्य लेखपढ मात्र गर्न सक्ने, कृषि पेसा भएको र आर्थिक स्थिति कमजोर रहेको प्रतिवादीलाई छोरीले घरमा पालेको कुखुरा छोडी दिएकाले हराई आर्थिक नोक्सानी भएको हुँदा रिस थाम्न नसकी कुटपिट गर्दा कसुर वारदात हुन पुगेको भन्ने देखिन्छ । प्रतिवादीको कर्तव्यबाट आफ्नै छोरीको मृत्यु हुन गई स्वयं प्रतिवादीसमेतलाई पारिवारिक पीडा पुग्न गएको स्थिति रहेको छ । घटना वारदातपश्चात् प्रतिवादीले भारतको सिक्किममा गई ज्याला मजदुरी गरी बसेकोमा आफैँ प्रहरी कार्यालयमा उपस्थित भई अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा समेत आरोपित कसुरमा साबिती भई न्यायिक प्रक्रियामा सहयोग गरेको पनि देखिन्छ । तसर्थ, प्रतिवादीले गरेको कसुरको कारणबाट निजकै सन्तानको मृत्यु हुन गएको र वारदात भएपछि लामो समयसम्म प्रतिवादीले परिवारबाट अलग बसी कठोर समय व्यतीत गरेपश्चात् आफूले गरेको कसुरप्रति पश्चाताप गरी सो कसुरमा हुने सजाय भोग्न तयार भई प्रहरी कार्यालयमा आफैँ उपस्थित भएको अवस्थासमेतलाई मध्यनजरमा राखी हेर्दा प्रतिवादीलाई ठहर भएको जन्मकैदको सजाय चर्को पर्न जाने देखिएकाले तत्कालीन मुलुकी ऐन,

अ.बं. १८८ नं. अनुसार घटी सजाय तोक्न न्यायिक दृष्टिले उपयुक्त हुने देखिने।

अतः उल्लिखित आधार र कारणसमेतबाट प्रतिवादी तुले भनिने सूर्यमान लक्समलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गरेको पाँचथर जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरी उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट मिति २०७४।२।२४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा साधक सदर हुने ठहर्छ। साथै, प्रतिवादीलाई प्रचलित मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० को उपदफा (२) अनुसार सर्वस्वको सजाय गर्न नमिल्ने हुँदा जन्मकैदको मात्र सजाय हुनेमा सो सजाय गर्दासमेत चर्को पर्न जाने देखिएकाले निज प्रतिवादी तुले भनिने सूर्यमान लक्समलाई तत्कालीन मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. अनुसार १० (दश) वर्ष कैद सजाय हुने।

इजलास अधिकृत: दिपेन्द्र थापा मगर  
कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा (देविना)  
इति संवत् २०७६ साल श्रावण ३० गते रोज ५ शुभम्।

३

**मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७६-RC-०००७, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. पवित्रा नेपालीसमेत**

प्रतिवादी अम्बरबहादुरले टाउकोमा हिराएको र प्रतिवादी पवित्रा नेपालीले ढलान गरेको जमिनमा पछारी न्याकेको कारणले नाबालक युनिका नेपालीको शरीर टाउकोमा चोट पुग्न गई निजको मृत्यु भएको भन्ने देखिन्छ। निज प्रतिवादीहरूको साथमा रहेको मृतकलाई अरु कसैले मारुपर्ने कुनै कारण रहेभएको देखिँदैन। वारदातस्थल अर्थात् प्रतिवादीहरूको डेराकोठामा निज प्रतिवादीहरू र मृतकबाहेक अरु व्यक्ति रहेभएको भन्ने पाइँदैन। मृतकको Autopsy Report मा मृतकको शरीर टाउकोमा आन्तरिक चोटपटक रहेको भन्ने देखिएबाट

प्रतिवादीहरूले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको साबिती बयान समर्थित भइरहेको छ। त्यसैगरी, जाहेरवाला तथा वादीका साक्षीहरूको बकपत्रबाट समेत प्रतिवादीहरूको कर्तव्यबाटै युनिका नेपालीको मृत्यु भएको हो भन्ने देखिन आएको हुँदा प्रतिवादीहरूको सो साबिती बयान प्रमाणमा लाग्ने नै देखिन्छ। तसर्थ, निज प्रतिवादीहरूको सो साबिती बयान एवम् उल्लिखित लास जाँच मुचुल्कासमेतका वस्तुगत प्रमाणहरूबाट प्रतिवादीहरूको कर्तव्यबाट नै १ वर्षकी युनिका नेपालीको मृत्यु भएको हो भन्ने पुष्टि हुने।

प्रस्तुत मुद्दाका प्रतिवादीहरू दुवै जनाले नाबालक छोरीलाई हातले प्रहार गरेको तथा भुइँमा टाउको ठोक्काएको कारणले मृत्यु भएको भन्ने देखिएको र प्रतिवादीहरूमध्ये यो-यसको चोट प्रहारका कारण मृत्यु भएको भनी छुट्टयाउन सक्ने स्थिति नभएकाले निज प्रतिवादीहरूलाई उल्लिखित ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुनसक्ने देखिएको हुँदा निज प्रतिवादीहरूलाई जनही २० (बिस) वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी उच्च अदालत पोखराबाट भएको फैसला अन्यथा नदेखिने।

साथै, मृतकलाई कुटपिट गरी मारुपर्नेसम्मको इवी मनसाय नभएको र बच्चा रोई कराई गर्दा समान्य रिस उठी कुटपिट गर्दा मर्न गएकोले निज प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय गर्न उच्च अदालत पोखराबाट राय प्रस्ताव भई आएको देखियो। सो सम्बन्धमा विचार गर्दा, प्रतिवादीमध्येकी पवित्रा नेपालीले सहप्रतिवादी अम्बर बहादुरसँग विवाह गरी आउँदा आफ्नो पहिलो लोम्नेबाट जन्मिएको नाबालक छोरी साथै लिई आएको भन्ने देखिन्छ। सामान्य ज्याला मजदुरी गरी प्रतिवादीहरूले जीवन गुजारा चलाउँदै आएको भनी निजहरूको बयानमा लेखाएको पाइन्छ। पहिलो विवाह विखण्डित भई दोस्रो विवाह गर्दा साथमा ल्याएको नाबालकप्रति प्रतिवादीहरूको चेतनाको स्तरका कारण

उत्पन्न वितृष्णाबाट वारदात हुन पुगेको देखिन आएको छ । प्रतिवादीहरूले घटना वारदात लुकाउने छिपाउने कुनै प्रयास गरेको भन्ने देखिँदैन । दुवै प्रतिवादीहरू वारदात स्थल अर्थात् आफ्नो डेरा कोठामा मृतक बच्चाको शव काखमा लिइरहेको अवस्थामा भेटिएको भन्ने वस्तुस्थिति मुचुल्काका व्यक्तिहरूको बनाइ रहेको देखिएकाले घटनाप्रति प्रतिवादीहरूको पश्चाताप रहेको भाव स्पष्ट हुने ।

तसर्थ, प्रतिवादीहरूको सामान्य आर्थिक स्थिति रहेको, मृतकलाई मारुपर्नेसम्मको कुनै इवी रहेको नदेखिएको, प्रतिवादीहरूले अनुसन्धान कार्यमा असहयोग गरेको नपाइएको, छोरी रोएकाले तनाव सिर्जना भई वारदात हुन पुगेको देखिएकोसमेतका वस्तुस्थितिलाई मध्यनजर गर्दा निज प्रतिवादीहरूलाई ठहर भएको २० वर्षको कैद सजाय गर्दा चर्को पर्न जाने र १० वर्ष कैद सजाय गर्दा पनि सजायको उद्देश्य पूरा हुन सक्ने हुँदा निज प्रतिवादी अम्बरबहादुर थापा मगर र प्रतिवादी पवित्रा नेपालीलाई मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम जनही १० वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी उच्च अदालत पोखराबाट जाहेर भएको रायसमेत अन्यथा देखिन नआउने ।

अतः उल्लिखित आधार र कारणसमेतबाट प्रतिवादीहरू अर्जुनबहादुर थापा मगर र पवित्रा नेपालीलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(३) नं. बमोजिम २० वर्ष कैद हुने ठहर गरी स्याङ्जा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गरी उच्च अदालत पोखराबाट मिति २०७५।०८।१८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा साधक सदर हुने ठहर्छ । साथै, निज प्रतिवादीहरूलाई ठहर भएको उक्त कैद सजाय गर्दा चर्को पर्न जाने देखिएकाले तत्कालीन मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको १८८ नं. बमोजिम जनही १०(दश) वर्ष कैद सजाय हुने ।

इजलास अधिकृतः दिपेन्द्र थापा मगर  
इति संवत् २०७६ साल श्रावण ३० गते रोज ५ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-WO-०२५६, उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध, टिकाप्रसाद उप्रेती वि. विराटनगर उपमहानगरपालिकाको कार्यालय, विराटनगरसमेत

नेपालको संविधान, २०७२ मा भएको हाम्रो संवैधानिक प्रावधान हेर्दा संविधानको मौलिक हकअन्तर्गत धारा २५ को उपधारा (३) मा **सार्वजनिक हितका लागि राज्यले कुनै पनि व्यक्तिको सम्पत्ति अधिग्रहण गर्दा क्षतिपूर्तिको आधार र कार्यप्रणाली ऐनबमोजिम हुने छ** भनी व्यक्तिको सम्पत्तिको हकलाई संविधानले सुरक्षा प्रदान गरेको छ । सोबमोजिम जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४ ले यसरी सार्वजनिक कामको निमित्त कुनै जग्गा प्राप्त गर्नुपर्ने भएमा मुआब्जा तथा क्षतिपूर्ति दिने गरी कानूनी प्रक्रिया निर्धारण गरिएको पाइन्छ । अर्थात् व्यक्तिको सम्पत्तिको स्वेच्छाचारी रूपमा अतिक्रमण नहोस् भनेर नै राज्यले संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्था गरेको पाइन्छ । यदि राज्यलाई सार्वजनिक हितका लागि व्यक्तिको सम्पत्तिको आवश्यक पन्यो भने उचित मुआब्जा र क्षतिपूर्ति दिएर कानूनी प्रक्रियाबमोजिम सो सम्पत्ति प्राप्त गर्न सक्ने देखिने ।

यस्तै विषयवस्तु समावेश भएको निवेदक गोकुलमान तण्डुकारसमेत विपक्षी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत भएको ने.का.प. २०७०, अड्क २, निर्णय नं. ८९६६ मा प्रकाशित उत्प्रेषण परमादेशको रिट निवेदनमा “सार्वजनिक सडक क्षेत्रमा कुनै पनि किसिमका भौतिक संरचनाको निर्माण गर्न नहुने र पहिले तोकिएकोभन्दा बढी सडक क्षेत्रको मापदण्ड विस्तार गर्नुपर्ने भएमा प्रचलित कानूनबमोजिम जग्गा अधिग्रहण गरी जग्गाधनीलाई मुआब्जा दिई मात्र सडक विस्तार गर्नुपर्ने” भनी नजिर सिद्धान्त प्रतिपादन भएको छ । त्यस्तै ने.का.प. २०७२, अड्क १२, निर्णय

नं. ९५०८ मा प्रकाशित निवेदक भाइकाजी तिवारी विपक्षी चतुर्भुज भट्टसमेत भएको उत्प्रेषण / परमादेशको रिट निवेदनमा यस अदालतबाट “एकपटक प्रचलित कानूनबमोजिम घर निर्माणको लागि इजाजत लिई विपक्षी निवेदकहरूको बसोबासको लागि घर निर्माण भइसकेपछि त्यस्तो घर रहेको जग्गा नेपाल सरकार वा त्यसको कुनै निकायले फराकिलो पार्ने प्रयोजनको लागि वा अन्य कुनै सार्वजनिक प्रयोजनका लागि लिनुपर्ने भएमा प्रचलित कानूनबमोजिम कारबाही चलाई निवेदकहरूलाई उचित र विधिसम्मत रूपमा क्षतिपूर्ति दिई प्राप्त गर्नुपर्ने” भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाइन्छ। उपर्युक्त संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्था तथा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तहरूबाट नागरिकलाई सम्पत्तिको हकको सुनिश्चितता गरिएको छ। यदि सार्वजनिक प्रयोजनको लागि नागरिकहरूको निजी सम्पत्ति निजहरूको स्वेच्छाले बाहेक राज्यले प्राप्त गर्नुपर्ने अवस्था आएमा जग्गा प्राप्ति ऐनले तोकेको कार्यविधि पूरा गरी मुआब्जा र क्षतिपूर्ति प्रदान गर्नुपर्ने हुन्छ। सार्वजनिक सडक निर्माण तथा विस्तार गर्ने जस्तो विकास निर्माणको कार्य नागरिकको सुविधा एवं बृहत्तर हितका लागि नै गरिन्छ। अतः यस कार्यको लागि नागरिकको जग्गा जमिन सो बाटोमा पर्न गयो भने सम्बन्धित व्यक्ति विशेषले पनि सकरात्मक रूपमा सहयोग गर्नुपर्ने।

प्रस्तुत निवेदनमा दाबीको बाटो निवेदकको नाउँ दर्ताको जग्गासमेतमा पर्ने गरी निर्माण भएको तथ्यमा विवाद छैन। उक्त सडक निर्माण भएपछि यी निवेदकको समेत जग्गा जमिनको मूल्यमा उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि हुने र सो ठाउँको व्यावसायिक दृष्टिकोणले रूपान्तरण हुने हुँदा क्षतिपूर्ति दिइरहनु नपर्ने भन्ने तर्क विपक्षी विराटनगर उपमहानगरपालिकाको लिखित जवाफमा रहेको छ। सार्वजनिक हितको लागि सञ्चालन गरिने विकास निर्माणका कार्यहरूबाट व्यक्ति विशेषले प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा अवश्य

नै लाभ लिन सक्छन्। यद्यपि सार्वजनिक विकास निर्माणका कार्यबाट व्यक्तिले लाभ प्राप्त गरेको भन्ने आधारमा कानूनको कार्यविधि पूरा गरी व्यक्तिको निजी जग्गा प्राप्त गर्नुपर्ने नेपालको विद्यमान संवैधानिक एवं कानूनी प्रावधानलाई उपेक्षा गर्न मिल्दैन। यी निवेदकको जग्गामा समेत पर्ने गरी सार्वजनिक सडक निर्माण एवं विस्तार गर्ने कार्य भइसकेको तर निज निवेदकले कानूनबमोजिम प्राप्त गर्नुपर्ने क्षतिपूर्तिको रकम निवेदकलाई उपलब्ध गराइसकेको भन्ने कुनै सबुद प्रमाण पेस भएको छैन। सडक विस्तार गर्दा जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४ को कानूनी व्यवस्थाबमोजिम उचित क्षतिपूर्ति दिएर मात्र व्यक्ति विशेषको जग्गा प्राप्त गर्न सकिने कानूनी व्यवस्थाविपरीत यी निवेदकलाई क्षतिपूर्ति दिनु नपर्ने भन्ने उपमहानगरपालिकाको भनाई न्यायोचिन मान्न नमिल्ने।

तसर्थ, विवेचित आधार र कारणहरूबाट सडक विस्तारसम्बन्धी कार्य सम्पन्न भइसकेको हुँदा निवेदन दाबीअनुसारको निर्णयहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गर्नपर्ने औचित्य देखिएन। रिट निवेदक टिकाप्रसाद उप्रेतीको नाउँ दर्ताको जग्गा र सो जग्गामा भएको संरचनामा समेत सार्वजनिक बाटो निर्माण भएको अवस्थामा पनि निवेदकलाई क्षतिपूर्ति दिने सम्बन्धमा निर्णय भएको देखिएन। अतः सडक विस्तारको क्रममा निवेदकको जग्गासमेत के कति क्षेत्रफल सडकमा समावेश भएको छ जाँचबुझ गरी मनासिब माफिकको मूल्याङ्कन गरी निवेदक टिकाप्रसाद उप्रेतीलाई क्षतिपूर्ति दिने सम्बन्धमा उचित निकास दिनु भनी विपक्षी विराटनगर उपमहानगरपालिकासमेतको नाममा परमादेशको आदेशसम्म जारी हुने।

इजलास अधिकृत:- कल्याण खड्का

इति संवत् २०७६ साल पुस २७ गते रोज १ शुभम्।

- यसै प्रकृतिको ०७२-WO-००९८, उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध, विजय पदम मल्ल वि. विराटनगर उपमहानगरपालिकाको

कार्यालय, विराटनगरसमेत भएको मुद्दा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

५

**मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७३-CR-१५४०, जबरजस्ती करणी, वाजुद्धिन मियाँ वि. नेपाल सरकार**

तसर्थ, प्रतिवादी वाजुद्धिन मियाँउपरको किटानी जाहेरी, पीडित पोखरा-२ को बकपत्र, वारदात समयमा पीडित आफ्नो घर कोठामा रहेको भन्ने प्रतिवादीको बयान, स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनसमेतबाट प्रतिवादी वाजुद्धिन मियाँले पीडित पोखरा-२ लाई जबरजस्ती करणीको उद्योगको कसुर गरी मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ५ नं. बमोजिमको कसुर अपराध गरेको पुष्टि हुन आयो। वारदात समयमा पीडितको उमेर १३ वर्ष रहेको भनी जाहेरी दरखास्त एवं पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको छ। अतः निज प्रतिवादीले १३ वर्षकी बालिकालाई जबरजस्ती करणीको उद्योग गरेको कसुर अपराधमा प्रतिवादीलाई जबरजस्ती करणीको महलको ३(२) नं. ले हुन सक्ने सजायको आधा सजाय ४ वर्ष कैद सजाय गर्ने गरेको उच्च अदालत पोखराको फैसला न्यायको रोहमा मिलेकै देखिन आयो। अभियोग दाबीबाट सफाई पाउँ भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादी वाजुद्धिन मियाँको पुनरावेदन जिकिर एवं यस अदालतबाट मिति २०७४।२।१४ मा मुद्दा दोहोर्चाई हेर्ने निस्सा प्रदान हुँदा लिएका आधार र कारणसँग समेत सहमत हुन नसकिने।

अतः माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट सुरु कास्की जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादी वाजुद्धिन मियाँलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ५ नं. बमोजिमको कसुर अपराधमा कसुरदार ठहर गरेको मिति २०७२।१२।१४ को फैसला सदर हुने ठहर गरी सजायको हकमा वारदातको समयमा पीडित पोखरा-२

को उमेर १३ वर्ष देखिएकोले मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३(२) नं. ले हुनसक्ने सजायको आधा सजाय गर्नुपर्नेमा ३(३) नं. ले हुनसक्ने सजायको आधा सजाय गरेको हदसम्म सुरु अदालतको फैसला केही उल्टी गरी प्रतिवादीलाई सोही महलको ३(२) र ५ नं. बमोजिम ४ वर्ष कैद सजाय हुने ठहर गरी भएको उच्च अदालत पोखराको मिति २०७३।७।१९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृतः कल्याण खड्का

कम्प्युटरः देवीमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७५ साल माघ २४ गते रोज ५ शुभम्।

६

**मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-WO-०६२७, उत्प्रेषण / परमादेश, टेकबहादुर घर्ती क्षेत्रीसमेत वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत**

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ४ भएको कानूनी व्यवस्थाबमोजिम गाउँपालिका वा नगरपालिकाको केन्द्र हेरफेर गर्नुपर्दा सभामा रहेका दुई तिहाई बहुमत सदस्यहरूले पारित गरेको प्रस्ताव नेपाल सरकारमा पठाउनुपर्ने र नेपाल सरकारले उपयुक्त देखेमा सोबमोजिम केन्द्र हेरफेर गर्न सक्ने अवस्था रहेको पाइयो। यसका साथै सोही ऐनमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको पहिलो निर्वाचन भएको मितिले छ महिनाभरि सम्बन्धित सभाका बहुमत सदस्यले केन्द्र हेरफेर गर्ने प्रस्ताव पारित गरी नेपाल सरकारमा सिफारिस गरेमा नेपाल सरकारले सिफारिसबमोजिम केन्द्र हेरफेर गर्नुपर्ने भन्ने पनि कानूनी व्यवस्था छ। प्रस्तुत मुद्दामा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरूको निर्वाचन सम्पन्न भई स्थानीय सरकार गठन भएपछि जलजला गाउँपालिकाको मिति २०७४।३।२२ का दिन गाउँसभा बसी दुई तिहाई बहुमतको आधारमा

केन्द्र परिवर्तनसम्बन्धी निर्णय गरी नेपाल सरकारलाई पठाएको देखिन्छ । नेपाल सरकारबाट सोही आधारमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को कानूनी व्यवस्था र कार्यविधि अपनाई मिति २०७४।१०।२६ मा जलजला गाउँपालिकाको केन्द्र परिवर्तनको निर्णय भएको देखिन्छ । परिवर्तित केन्द्र उपयुक्त रहे नरहेको भन्ने सम्बन्धमा अध्ययन गर्न जलजला गाउँपालिकाले ५ सदस्यीय अध्ययन अवलोकन समिति र भौगोलिक तथा प्राविधिक परीक्षणका लागि वरिष्ठ भूगर्भविद् डा.ई. बसन्तराज अधिकारीज्यूको नेतृत्वमा प्राविधिक टिम गठन गरी उक्त समितिहरूको राय प्रतिवेदनसमेतलाई आधार लिएको देखिन्छ । केन्द्र परिवर्तनको निर्णय नेपाल सरकारको मिति २०७४।११।१४ को राजपत्रमा प्रकाशित भएको पाइन्छ । यसप्रकार जलजला गाउँपालिकाको गाउँसभाको बैठकबाट कानूनको तोकेको कार्यविधि अपनाई गाउँपालिकाको केन्द्र सार्ने सिफारिस निर्णय भई नेपाल सरकारबाट रीतपूर्वक निर्णय गरी राजपत्रमा प्रकाशित गरेको देखिँदा सो केन्द्र परिवर्तनको निर्णयमा कुनै कानूनी त्रुटि नदेखिने ।

तसर्थ, विवेचित आधार र कारणहरूबाट स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को कानूनी प्रावधानअनुसार तोकेको कार्यविधि पूरा गरी जलजला गाउँपालिकाले केन्द्र सार्ने निर्णय गरेको र नेपाल सरकारले समेत सोही सिफारिस निर्णयबमोजिम केन्द्र सार्ने गरी निर्णय गरी राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरेको देखिँदा उक्त केन्द्र परिवर्तनको निर्णय गैरकानूनी देखिन आएन । कानूनसम्मत रूपमा केन्द्र परिवर्तनको निर्णय भएको हुँदा उक्त निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिपाउँ भन्ने निवेदकको निवेदन दाबीको औचित्यता देखिएन । साथै केन्द्र सारिरहन नपर्ने गरी परमादेशको आदेशसमेत जारी गरिपाउँ भनी दायर भएको प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत:- कल्याण खड्का

इति संवत् २०७६ साल पुस २७ गते रोज १ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७५-WO-०४९९, उत्प्रेषण / परमादेश, सिताकुमारी राउत बुढाथोकी वि. काठमाडौं महानगरपालिकाको कार्यालय, काठमाडौंसमेत

मापदण्डविपरीत घर निर्माण गरेको भन्ने निवेदको दाबी रहे तापनि सो घर निर्माण सम्बन्धमा नक्सा पास गराई लिइसकेको र सो नक्सा बदरको लागि यिनै रिट निवेदकले नै दायर गरेको मुद्दा हाल उच्च अदालत पाटनमा विचाराधीन रहेको देखियो । यसबाट प्रस्तुत निवेदन दाबी सम्बन्धमा निवेदकले वैकल्पिक उपचारको मार्ग अवलम्बन गरिसकेको सन्दर्भमा अब नक्सा पास गर्ने प्रयोजनका लागि फायल भवन निर्माण इजाजत विभागमा पठाइदिने भनी काठमाडौं महानगरपालिकाबाट मिति २०७३।१।१४ मा भएको निर्णयलाई बदर गरिरहनुपर्ने कुनै औचित्य देखिन आएन । उच्च अदालत पाटनमा विचाराधीन रहेको विषयसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेको यिनै निवेदक र विपक्षी रहेको नक्सा पास बदर गरिपाउँ भनी दर्ता रहेको ०७५-CP-२९६८ मुद्दाको पुनरावेदनपत्रबाट यथोचित कानूनी उपचार सम्बोधन हुने अवस्था रहेको छ । साधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत विचाराधीन रहेको मुद्दालाई प्रभाव पार्ने गरी यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्नु मनासिब नहुने ।

तसर्थ, उल्लिखित आधार कारणबाट यिनै निवेदक सिताकुमारी राउत वादी र विपक्षी सुमिता श्रेष्ठसमेत प्रतिवादी भई उच्च अदालत पाटनमा नक्सा पास बदर मुद्दा विचाराधीन रहेको र सोही मुद्दाबाट कानूनबमोजिम निकास हुने अवस्था रहेकै हुँदा प्रस्तुत निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गरिरहनु परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत:- कल्याण खड्का

कम्प्युटर: देवीमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७६ साल पुस २७ गते रोज १ शुभम् ।



इजलास नं.८

१

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७०-WO-०६३८, परमादेश, अधिवक्ता रामहरि श्रेष्ठसमेत वि. प्रधानमन्त्री, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

रिट निवेदकले आदिवासी जनजातिहरूको प्रतिनिधित्व नगराई जुन नियमावली निर्माण हुन लागेको छ भनी आशङ्का जनाएको हो, सो संविधानसभा नियमावली, २०७० संविधानसभाको मिति २०७०/१२/०७ को बैठकबाट पारित भई कार्यान्वयनमा आइसकेको देखिन्छ । पारित संविधानसभा नियमावली, २०७० को नियम ६५ ले संवैधानिक-राजनीतिक संवाद तथा सहमति समितिको व्यवस्था गरेको पाइयो । उक्त नियम ६५ को उपनियम ५ मा "समितिमा सदस्यहरूको मनोनयन संविधानसभामा प्रतिनिधित्व गर्ने सबै राजनीतिक दल र स्वतन्त्र सदस्यहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी संविधानसभामा रहेको दलीय संरचना, महिला, आदिवासी / जनजाति, मधेशी, दलित, पिछडिएको क्षेत्र, खस-आर्य, मुस्लिम, अल्पसंख्यकलगायत सबै वर्ग र समुदायको संविधानसभामा रहेको उपस्थितिको समानुपातिक आधारमा समावेशी हुने गरी गरिनेछ" भन्ने प्रावधान रहेको पाइन्छ । उक्त प्रावधानलाई हेर्दा रिट निवेदकले आफ्नो रिट निवेदनमा उठाएको विषयवस्तुको मर्म र भावनाअनुसारको व्यवस्था उल्लिखित नियम ६५(५) मा रहेकै देखिने ।

अतः हालको अवस्थामा निवेदन मागबमोजिम आदिवासी जनजातिहरूसमेतको सहभागिता रहने गरी संविधानसभा नियमावली, २०७० जारी भई

कार्यान्वयनमा समेत आइसकेको अवस्थामा प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्य समाप्त भएकोले निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गरिरहन परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: विकास श्रेष्ठ

इति संवत् २०७४ साल माघ १५ गते रोज २ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७२-CR-०७६१, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, नेपाल सरकार वि. रविलाल उराँवसमेत

मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ४(१) र ४(२) को कानूनी व्यवस्था र मिसिल संलग्न तथ्यहरूको विश्लेषण गर्दा, प्रतिवादी रविलालको मौका तथा अदालतसमेतमा गरेको बयानमा आरोपित कसुरमा इन्कार रहेको, वस्तुस्थिति तथा घटना विवरणका मानिसहरूले समेत निज निर्दोष रहेको भनी गरेको मौकाको कागजलाई समर्थन गरी अदालतमा गरेको बकपत्रबाट समेत समर्थित भइरहेको र पीडिता र प्रतिवादी रविलाल उराँव भारत पन्जाबमा ११ महिनासम्म बसेको बेचबिखन शोषणको कुनै कार्य नगरेको भनिएको अवस्थामा त्यति लामो समयवधिमा रहे बसेको पुष्टि भएपछि यदि प्रतिवादीले अपहरण गरी पीडितालाई नियतवश बेचबिखन वा ओसारपसार गर्न लागेको भए त्यस्तो अवधिभित्र पीडितालाई बेचबिखन वा वेश्यावृत्तिमा लगाउने जस्ता कसुरजन्य कार्य गरेको हुनुपर्ने थियो; सो केही पुष्टि हुन पनि नसकेको, पीडितालाई प्रहरीको सहयोगमा भारतबाट प्रतिवादीहरूको पन्जाबाट छुटाई नेपाल ल्याएको भन्ने जाहेरी बेहोरामा उल्लेख गरे तापनि सो कुरा प्रमाणबाट पुष्टि हुनसमेत नसकेको पाइने ।

मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ९ मा “प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै व्यक्तिलाई यस ऐनअन्तर्गतको कसुर गरेको अभियोग लागेकोमा सो कसुर आफूले गरेको छैन भन्ने कुराको प्रमाण निजले नै पुऱ्याउनुपर्ने छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था छ । “कतिपय सङ्गीन प्रकृतिका फौजदारी अपराधमा पीडितले समाजमा बेहोर्नुपर्ने क्षति, अपराधबाट समाजलाई पुग्न जाने असर तथा अपराधलाई निरूत्साहित गर्न राज्यले निर्वाह गर्नुपर्ने नियन्त्रणकारी भूमिकासमेतलाई मध्यनजर गरी प्रमाणको भार (Burden of Proof) आरोपित पक्षलाई नै सार्ने गरी कठोर कानूनी व्यवस्था गर्नु परेको हो । अपराधमा संलग्न पक्ष पेसेवर हुन सक्ने र अपराध बडो योजनाबद्ध एवम् सङ्गठित तरिकाले हुन सक्ने र कतिपय सङ्गठित आपराधिक समूहको संलग्नतामा समेत अपराध हुन सक्ने भएकाले अपराधमा संलग्न पक्ष नै पहिचान गर्न कठिन हुन सक्ने परिस्थितिको आँकलन गरेर नै विधायिकाले कानूनको निर्माण गरेको हो । प्रमाण सङ्कलनका क्रममा हुन सक्ने कतिपय कमजोरीको फाइदा अपराध गर्ने पक्षलाई नै नपुगोस् भन्ने नै विधायिकी मनसाय हुने भनी (ने.का.प. २०७२, अङ्क १, नि.नं ९३३३, प्रकरण नं.५ मा) यस अदालतबाट सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएको देखिन्छ । उल्लिखित कानूनी व्यवस्था र प्रतिपादित नजिर सिद्धान्तसमेतका आधारमा आरोपित कसुरमा आफ्नो संलग्नता नरहेको भन्ने जिकिर प्रमाणित गर्ने भार प्रतिवादीमा रहने गरी भएको व्याख्यासमेतलाई दृष्टिगत गर्दा प्रतिवादीहरूले कसुरमा इन्कार रही अदालतमा गरेको बयान, जाहेरवालाको जाहेरी बेहोरा र अदालतसमक्ष गरेको बकपत्र बेहोरामा उल्लेख भएको विरोधाभासपूर्ण तथ्य बेहोराहरू,

पीडिताको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयान र अदालतमा प्रमाणित बयान बेहोरासमेतले, पीडिताको अदालतसमक्ष गरेको बकपत्र बेहोराको घटनाहरू समर्थित भएको नदेखिएको अवस्थासमेतबाट र वस्तुस्थिति मुचुल्काका मानिसहरूले प्रतिवादीहरूको कसुरमा संलग्नता नरहेको भनी लेखाइदिएको बेहोरा तथा प्रतिवादीका घटनाक्रमको स्पष्ट वर्णनसमेतबाट वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर प्रमाणित हुन सक्ने नदेखिने ।

मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार जस्तो सङ्गीन अपराधमा पीडित सधैं अभियुक्तहरूको नियन्त्रणमा रहने, आफू बेचिएको प्रमाणहरू राख्न असम्भव हुने, उनीमाथि भएको कसुरको उनीसँग हुने प्रमाण भनेको आफू / व्यक्ति स्वयं नै प्रमाण / साक्षीको रूपमा रहने हुँदा दिएको जाहेरी र गरेको बयानको प्रमाणमा धेरै ठूलो महत्त्व राख्ने भनी भएका व्याख्यासमेतका आधारमा हेर्दा, पीडित र जाहेरवालाले प्रहरीमा गरेको बयान कागज र अदालतमा गरेको परिवर्तित बयान विरोधाभासपूर्ण रहेको तथ्यहरूसमेतको वर्णनबाट र प्रतिवादीको बयानमा भएको घटनाको क्रमबद्ध वर्णनबाट समेत प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरूउपरको अभियोग स्थापित हुन सकेको नदेखिने ।

अभियोग पत्रमार्फत अभियोग लगाएर मात्र हुँदैन मुद्दाको तथ्यबाट पनि अपहरण र मानव बेचबिखनको अवस्था देखिनुपर्दछ । मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारको अपराधमा प्रमाणको भार प्रतिवादीमा रहने कानूनी व्यवस्थाले आफूले कसुर गरेको छैन भन्ने कुराको प्रमाण प्रतिवादीमा रहने भन्ने भए तापनि तथ्य र प्रमाणले नै आरोप स्थापित नभएको अवस्थामा निर्दोष साबित गर्ने भार प्रतिवादीमा सिधै जाने नभई अभियोग स्थापित

**भएपछि आफू निर्दोष रहेको स्थापित गर्ने भारत प्रतिवादिमा जाने ।** प्रतिवादी रविलाल उराँवले पीडितालाई अपहरण गरी भारत पुऱ्याई बेचबिखन गर्न वा वेश्यावृत्तिमा लगाउन लगेको भन्ने कुरा प्रमाणबाट पुष्टि नभएको, अपितु प्रेमसम्बन्ध भएको कारण जाहेरवालाको छोरी सन्जुकुमारी र प्रतिवादी रविलाल उराव दुवैजनाको आपसी मिलोमतोमा घरबाट भागी भारत पन्जाब गई बसेको भन्ने तथ्य प्रमाणित भएको, विदेश भारत लैजानमा प्रतिवादी रविलालको कुनै किसिमको आपराधिक मनसाय वा क्रिया रहे भएको पुष्टि हुन नसकेकोमा पीडिता र प्रतिवादीको आपसी मिलेमतो र सामान्य रूपमा निजहरूको प्रेममा सम्बन्धलाई समाजले स्वीकार्ने अवस्था नरहेको भनी पूर्वमूल्याङ्कन गरी सहमतिमै भारततर्फ भागी गएकोमा जाहेरवालाले प्रतिवादीहरूउपर मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार कसुरको जाहेरी दिएकोमा प्रतिवादीहरू रविलाल उरावसमेत उपर आरोपित कसुरको प्रमाणित हुन नसकेको अवस्थामा कसुरको दायित्व कायम गराउन र सजाय गर्न मिल्ने अवस्था नदेखिने ।

प्रतिवादी बलराम मेहताको हकमा विचार गर्दा, प्रतिवादी बलराम मेहताले पीडितालाई आफ्नोसमेतको संलग्नतामा अपहरण गरेको छैन । पीडिता र प्रतिवादी रविलालको प्रेम सम्बन्ध भई भागी विवाह गरेका हुन् भनी आरोपित कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिएको, माथि विवेचित तथ्य प्रमाणहरूको आधारमा पीडितालाई बेचबिखनको उद्देश्यले भारतमा प्रतिवादीहरूले अपहरण गरी लगेको भन्ने तथ्य पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा यी प्रतिवादीको कसुरमा संलग्नता रहेको भन्न सकिने स्थिति नहुँदा शङ्कास्पद जाहेरी र विवादास्पद पीडिताको कथनको भरमा प्रतिवादी बलराम मेहतालाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा १५(१) (ज)

अन्तर्गतको कसुरदार देखाई निजलाई सजायसमेत गर्ने गरी भएको फैसला न्यायसङ्गत नदेखिने ।

प्रतिवादी रविलाल उराँव र बलराम मेहताउपरको आरोपित कसुर शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुनसकेको नदेखिँदा मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम प्रतिवादी रविलाल उराँवलाई ८(आठ) वर्ष कैद सजाय गरेको र अर्का प्रतिवादी बलराम मेहतालाई सोही ऐनको दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (ज) बमोजिम ४(चार) वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी गरी यी प्रतिवादीहरू रविलाल उराँव तथा बलराम मेहताले आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने ठहर गरी भएको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको फैसला मनासिब नै देखिँदा प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग यो इजलास सहमत हुन नसक्ने ।

तसर्थ, उल्लिखित आधार कारण र प्रमाणबाट प्रतिवादी रविलाल उराँव र बलराम मेहताउपरको आरोपित कसुर शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुन नसकेको तथा प्रतिवादीले घटनाक्रम स्पष्ट रूपमा वर्णन गरी सत्य तथ्य बाहिर ल्याएको र विवाह गरी बसेको फोटोलाई समेत जाहेरवाला पीडितले सनाखत गरिदिएको देखिँदा मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) बमोजिम प्रतिवादी रविलाल उराँवलाई ८(आठ) वर्ष कैद सजाय गरेको र अर्का प्रतिवादी बलराम मेहतालाई सोही ऐनको दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (ज) बमोजिम ४(चार) वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी सुरु सुनसरी जिल्ला

अदालतबाट मिति २०७०/१२/१/१ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी गरी यी प्रतिवादीहरू रविलाल उराँव तथा बलराम मेहताले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहर गरी मिति २०७१/१२/१८ मा पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: चन्द्रप्रसाद पन्थी

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७५ साल जेठ १४ गते रोज २ शुभम् ।

३

**मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७५-WO-०७२५, उत्प्रेषण / परमादेश, दशरथी कोट्टारी वि. गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, लटिनाथ, दार्चुला**

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) को देहाय (झ) ले आधारभूत स्वास्थ्यसम्बन्धी व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय गाउँ पालिकालाई प्रदान गरेको देखिन्छ । मार्मा गाउँ कार्यपालिकाको मिति २०७५/०४/१६ को निर्णय नं. ३ मा “वडा नं. ६ शेरीको माडदाड छिपान, चेतकल्ली र वडा नं. ५ जन्नी गाउँको सेन्टर हुनेगरी छिपान / माडदाड” मा आ.व. २०७५/०७६ देखि सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ स्थापना गरी यही भदौदेखि सञ्चालनमा ल्याउने कुरा उल्लेख भएको पाइयो । उल्लिखित निर्णयमा कुनै स्वास्थ्य इकाइ खोपकेन्द्रलाई एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा सार्ने भनी उल्लेख भएको देखिँदैन । केन्द्र स्थापना गर्ने सम्बन्धमा स्थानीय गाउँपालिकाले कानूनी अख्तियारीअनुसार नै निर्णय गरेको देखिने ।

जुन स्थानबाट सेवा सञ्चालन गर्दा अधिकतम मानिसलाई बढी सुविधा प्राप्त हुन्छ सो स्थानबाट सेवा प्रवाह गर्नु न्यायोचित हुन्छ । आधारभूत

स्वास्थ्यसम्बन्धी व्यवस्थापनका सन्दर्भमा स्वास्थ्य केन्द्रहरू कहाँ कुन ठाउँमा राख्नुपर्छ भन्ने कुराको मूल्याङ्कन गरी निर्णय गर्ने अधिकार र जिम्मेवारी कानूनले सम्बन्धित गाउँपालिकालाई समेत प्रदान गरेको देखिन्छ । गाउँपालिकाबाट गरिने यस प्रकारका निर्णय भने कानूनअनुकूल भएको हुनुपर्दछ । कानूनको अख्तियारी प्रतिकूल तथा खास खास वर्ग, क्षेत्र वा समुदायका मानिसलाई विशेष सुविधा पुग्ने र अन्य मानिसहरूउपर अनुचित र भेदभावपूर्ण व्यवहार गरेको देखिने गरी व्यवहार गरियो भने त्यसले न्यायिक मान्यता पाउन सक्दैन । त्यस प्रकारको स्थिति नदेखिएसम्म संविधान एवम् कानूनद्वारा प्राप्त अधिकारको प्रयोग गरी गाउँपालिकाबाट भए गरिएका आधारभूत स्वास्थ्य व्यवस्थापनसम्बन्धी कुरालाई लिएर अन्यथा आदेश गर्नु मनासिब हुँदैन । गाउँपालिकाको विवादित निर्णय के कुन कानूनी प्रवधान प्रतिकूल हुन गयो भन्ने सम्बन्धमा निवेदकले स्पष्ट जिकिर लिन सकेकोसमेत देखिँदैन । तसर्थ यसमा निवेदकको मागबमोजिम रिट आदेश जारी गर्न मिलेन । निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: अम्बिकाप्रसाद दाहाल

इति संवत् २०७६ साल भाद्र २२ गते रोज १ शुभम् ।

४

**मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-WO-०३०८, उत्प्रेषण, पुरुषोत्तम पौडेल वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग**

केशवकुमार विष्टउपर कुनै प्रकारबाट खेलकुद गतिविधिमा संलग्न हुन प्रतिबन्ध लगाई जिम्मेवारीबाट वञ्चित गरिएको थियो थिएन भन्ने सन्दर्भमा हेर्दा विपक्षी अयोगको मिति २०७२/०५/२५ मा सम्माननीय प्रधानमन्त्रीलाई पठाएको पत्रमा “निज केशवकुमार विष्टबाहेक अन्य सिफारिस भएका

सबैलाई एक वर्षका लागि जिम्मेवारीबाट पद मुक्त गर्नेलगायतका कारबाही गरेको जानकारीसहितको पत्राचार गरिसकेको” भनी उल्लेख गरिएको देखियो । यसबाट केशवकुमार विष्टउपर कारबाही नगरिएको भन्ने बुझिन्छ । निज केशवकुमार विष्ट खेलकुद परिषद्को सदस्य सचिव पदमा नियुक्त हुनको लागि अयोग्य रहेको वा निज कारबाहीमा परेको भनी पुष्टि हुने कुनै तथ्ययुक्त आधार प्रस्तुत हुन आएको पाइएन । यसका अतिरिक्त विपक्षी आयोगले गरेको निर्णयमा निज केशवकुमार विष्टलाई खेलकुद परिषद्को सदस्य पदमा नियुक्त गरेको विषयलाई लिएर नभई सदस्य सचिव पदमा नियुक्त गरेको कुरालाई लिएर अनुचित कार्य भनी उल्लेख गरिएको पाइयो । निज केशवकुमार विष्टलाई सदस्य पदमा नियुक्त गरेको विषयमा विपक्षी आयोगले प्रश्न उठाएको देखिएन । निजउपर भएको कुनै कारबाहीको परिणामस्वरूप सदस्य वा सदस्य सचिव पदमा बहाल रहन सक्ने अवस्था छैन भन्ने तथ्य नै स्थापित भएको देखिएन । निज केशवकुमार विष्टउपर कारबाही गर्ने अभिप्रायको एउटा पत्रको मस्यौदासम्म गरिएको तथ्य खुल्न आएको देखिन्छ । तर कुनै अधिकारप्राप्त अधिकारीबाट प्रमाणित नभएको एउटा खेस्रा कागजलाई आधार बनाएर कारबाही गरिएको भन्ने निष्कर्षमा पुग्नु सर्वथा अनुचित, अतार्किक र अविवेकपूर्ण हुन जाने ।

खेलकुद विकास ऐन, २०४८ को दफा ३(३) अनुसार खेलकुद परिषद्को अध्यक्षले सदस्यहरूमध्येबाट परिषद्को सदस्य सचिवसमेतको नियुक्ति गर्नुपर्ने देखिन्छ । निवेदकले सोहीअनुसारको अख्तियारी प्रयोग गरेको देखियो । निवेदकले आफ्नो पदीय अख्तियारीभन्दा बाहिर गई अर्थात् अधिकार नै नभएको विषयमा निर्णय गरेको भन्ने देखिँदैन । सम्भवतः विवादित नियुक्तिको सन्दर्भमा अन्य उपयुक्त

विकल्पहरू पनि थिए होलान्; ती विकल्पहरूको छनौट गर्न बुद्धिमता (wisdom) प्रयोग गर्ने अधिकार पनि नियुक्ति गर्ने अधिकारप्राप्त पदाधिकारीमा नै रहन्छ । बदनियत राखेर वा क्षेत्राधिकार नाघेर वा निहित स्वार्थपूर्तिको लागि कार्य भएको अवस्थामा सार्वजनिक पदाधिकारीबाट भए गरिएका कार्यहरू सार्वजनिक जवाफदेहिताको विषय बन्न सक्दछन् । तर यसरी जवाफदेहिता वहन गराउने कुरा पनि विधिसङ्गत हुनु पर्दछ । बुद्धिमताको प्रयोग गर्दा यदाकदा मानवीय कमजोरी वा क्षमतामा कमी-कमजोरी देखिन पनि सक्दछ । सरकारका कुनै मन्त्रीले सक्षमतापूर्वक कार्य गरेको छ वा छैन भनी निगरानी राख्ने र शासन व्यवस्था प्रभावकारी रूपमा चलाउने अवस्था सुनिश्चित गर्ने जिम्मेवारी सरकार प्रमुख तथा संसद्को हो । जुनसुकै विषयमा पनि व्यवस्थापनमा सामान्य कमी-कमजोरी देखिनासाथ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले कारबाहीको विषय बनाउनु मनासिब हुँदैन । निवेदकउपर “अनुचित कार्य”<sup>1</sup> गरेको भन्ने अभियोग लगाइएको (निर्णय र पत्राचार गरिएको) देखिन्छ । तर तत्काल प्रचलित अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा ३ ले गरेको अनुचित कार्यको परिभाषा<sup>2</sup> भित्र निवेदकले

- 1 नेपालको संविधान (२०७२) ले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई “अनुचित कार्य” सम्बन्धमा कारबाही गर्ने क्षेत्राधिकार प्रदान गरेको छैन । यस सम्बन्धमा यस अदालतबाट पटकपटक व्याख्या भई सिद्धान्त कायम भएको छ । प्रस्तुत विवाद नेपालको संविधान लागु हुनुभन्दा पहिलेको (२०७२ असोज ३ गतेभन्दा पहिलेको) विवाद भएकाले तत्काल प्रचलित अन्तरिम संविधान र कानूनी व्यवस्थाको सन्दर्भमा यहाँ व्याख्या / विवेचना गरिएको छ ।
- 2 अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा ३ मा “सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले जानिजानी वा लापरवाही साथ देहायको कुनै कार्य गरेमा अनुचित कार्य गरेको मानिनेछ भनी परिभाषित गरिएको छः  
(क) आफ्नो अधिकारभित्रको कुनै काम गर्न इन्कार गरेको वा आफ्नो अधिकार नभएको कुनै काम गरेको,

गरेको नियुक्तिसम्बन्धी विवादित कार्य समाहित हुन आउने अवस्था नदेखिने।

संवैधानिक निकायहरूले आफ्नो संवैधानिक अख्तियारीको दायराभित्र रहनु पर्दछ। सरकारको जुनसुकै कार्यमा हस्तक्षेप गर्ने वा कानूनबमोजिम प्राप्त अख्तियारको सीमाभन्दा बाहिर गई निर्णय आदेशहरू गर्ने कार्य कानूनको शासन तथा लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यताका दृष्टिले शोभनीय हुँदैनन्। विपक्षी आयोगको विवादित निर्णय र पत्राचारलाई निवेदकले “समानान्तर सरकारको अभ्यास” भनी उल्लेख गरेकोसमेत पाइयो। यस सम्बन्धमा विचार गर्दा अधिकारक्षेत्रको परिधि नाघेको कुरालाई नै समानान्तर सरकारको अभ्यास भन्नु तर्कपूर्ण देखिएन। तर अख्तियारको दुरुपयोग रोक्ने र सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ र कानूनसम्मत तुल्याउने उद्देश्यले संस्थापित आयोग स्वयम्ले अख्तियारको दुरुपयोग गर्न पुगेको अवस्थालाई भने वाञ्छित कुरा मान्न नसकिने।

- (ख) कुनै निर्णय वा आदेश गर्दा बाध्यात्मक रूपले अपनाउनु पर्ने कार्यविधिको पालन नगरेको,
- (ग) आफूलाई प्राप्त अधिकार सम्बन्धित कानून, निर्णय वा आदेशविपरीत अर्कै उद्देश्य वा कार्यमा प्रयोग गरेको,
- (घ) आफ्नो तजबिजी अधिकार बदनियत साथ वा स्वेच्छाचारी रूपमा प्रयोग गरेको, अन्य कार्यालय, अधिकारी वा कर्मचारीको कार्यमा अनाधिकार बाधा उत्पन्न गरेको वा त्यस्तो कार्यालय, अधिकारी वा कर्मचारीलाई दबाव दिई कुनै अनधिकृत कार्य गराएको, आफूले गर्नुपर्ने कुनै काम नगरी अन्य कार्यालय वा अन्य अधिकारी कहाँ पठाई आफ्नो उत्तरदायित्व पन्छाएको,
- (छ) आफ्नो पदको प्रकृतिअनुसार पालन गर्नुपर्ने कुनै पदीय कर्तव्य पालन नगरेको,
- (ज) आफ्नो मातहतमा रहेको कर्मचारी वा आफ्नो प्रभावमा रहेको व्यक्तिलाई अनुचित दबाव दिई वा प्रलोभनमा पारी आफ्नो अनुकूलको काम गराएको, वा
- (झ) आफूलाई पदीय हैसियतले प्राप्त उन्मुक्ति, सुविधा वा सहूलियतको दुरुपयोग गरेको”।

माथि विवेचित समग्र पक्षमा विचार गर्दा निवेदक पुरुषोत्तम पौडेलले नेपाल सरकारको खेलकुद मन्त्रीका हैसियतले केशवकुमार विष्टलाई खेलकुद परिषद्को सदस्य सचिव पदमा नियुक्ति गर्दा अनुचित कार्य गरेको भनी मान्न सकिने कुनै उचित आधार र कारण प्रस्तुत हुन आएको देखिएन। अप्रमाणित विषयलाई लिएर अधिकार क्षेत्रभन्दा बाहिर गई विपक्षी आयोगले निर्णय र पत्राचार गरेको पाइयो। निवेदक हाल मन्त्री पदमा बहाल रहेको नदेखिए पनि उल्लिखित निर्णय र पत्राचार कायम रहेमा निवेदकउपर एउटा अभियोग वा दोष (Stigma) लागेको अवस्था कायम रहने स्थिति देखियो। यस प्रकारको अवस्था कायम रहेमा संविधान प्रदत्त निवेदकको मानव प्रतिष्ठा (human dignity) सम्बन्धी हकमा आघात पर्न जाने देखिन आयो। तसर्थ, निवेदक पुरुषोत्तम पौडेलउपर अनुचित कार्य गरेको भनी कारबाहीका लागि सम्माननीय प्रधानमन्त्रीलाई पत्राचार गर्ने गरी विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट मिति २०७२/५/२५ मा भएको निर्णय र सोबमोजिम लेखिएको पत्रसमेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने।

इजलास अधिकृत: दुर्गाप्रसाद बस्याल

इति संवत् २०७५ साल चैत्र २७ गते रोज ४ शुभम्।

- यसै लगाउको ०७२-WO-०२६९, उत्प्रेषण, केशवकुमार विष्ट वि. युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ।

इजलास नं. ९

१

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या. श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७६-WH-०३२३,

बन्दीप्रत्यक्षीकरण, अधिवक्ता पुष्पराज पौडेल वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत, काठमाडौंसमेत

रिट निवेदक परिवर्तित नाम लागु औषध नियन्त्रण ब्युरो कोटेश्वर-क र परिवर्तित नाम लागु औषध नियन्त्रण ब्युरो कोटेश्वर-ख ले लागु औषध कोडिन (Dilex-DC) खरिद, बिक्री, ओसारपसारको कारोबार गर्दै आएको भन्ने कसुरमा निजहरूलाई लागु औषध नियन्त्रण ब्युरो कोटेश्वरले मिति ०७६।११।२७ मा नियन्त्रणमा लिई जरुरी पक्राउ पुर्जी जारी गरी सोही मितिमा थुनुवा पुर्जीसमेत दिएको देखिन्छ । निज प्रतिवादीहरूका नाउँमा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ९(६) बमोजिम जारी भएको जरुरी पक्राउ पुर्जी स्वीकृतिका लागि मिति ०७६।११।२८ मा काठमाडौं जिल्ला अदालतमा पेस भएकोमा अदालतबाट सोही ऐनको दफा ९(७) बमोजिम जरुरी पक्राउ पुर्जीलाई स्वीकृत गरिदिएको देखिन्छ । जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय, काठमाडौंको पत्रानुसार प्रतिवादीहरू परिवर्तित नाम लागु औषध नियन्त्रण ब्युरो कोटेश्वर-क र ऐ. कोटेश्वर-ख लाई अनुसन्धानको लागि प्रहरी हिरासतमा राख्नका लागि पहिलो पटक दिन ७, दोस्रो पटक दिन ५ र तेस्रो पटक दिन ५ को म्यादका लागि काठमाडौं जिल्ला अदालतमा लेखी आएकोमा अदालतबाट मिति ०७६।११।२७ गतेदेखि लागु हुने गरी पहिलो पटक दिन-५, मिति ०७६।१२।०२ गतेदेखि लागु हुने गरी दोस्रो पटक दिन ५ र मिति ०७६।१२।०७ गतेदेखि लागु हुने गरी तेस्रो पटक दिन ५ गरी जम्मा १५ दिन म्याद थप भएको देखिन्छ । तेस्रो पटक म्याद थपको अवधि मिति ०७६।१२।११ गतेसम्म रहेको र प्रतिवादीहरूलाई अनुसन्धान कार्य बाँकी रहेको भए म्याद थपको लागि मिति ०७६।१२।१२ गते अदालतमा उपस्थित गराउनुपर्ने र

प्रतिवादीहरू नाबालक भएकाले बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा २१(७) को व्यवस्थाअनुसार २१ दिनभित्र अर्थात् मिति ०७६।१२।१७ गतेभित्र अनुसन्धान सम्पन्न गरी अभियोग पत्र दायर गरिसक्नुपर्नेमा विश्वव्यापी रूपमा महामारीको रूपमा फैलिएको कोरोना भाइरस (कोभिड-१९) को कारण यस अदालतको फुलकोर्टको मिति ०७६।१२।१२ र मिति ०७६।१२।२१ को निर्णयबमोजिम सबै अदालत तथा न्यायिक निकायहरूमा म्याद थप गर्ने, अभियोगपत्र दायर गर्नेलगायतका सेवा बन्द गर्ने भनी भएको निर्णयको कारणबाट प्रस्तुत लागु औषध मुद्दामा पनि तोकिएको म्यादभित्र म्याद थप तथा अभियोग पत्र दायर गर्ने कार्य हुन सकेको नदेखिने ।

कोभिड-१९ को महामारी हामी कसैले नसोचेको अकल्पनीय र असामान्य परिस्थिति हो । यो परिस्थितिको सामाना गर्न केवल नेपाल देश मात्र नभएर विश्वका धेरै देशहरू लकडाउनमा गएको र सो कोभिड-१९ को स्थिति अझै पनि नियन्त्रणभन्दा बाहिर गई भयावह बन्दै गएको कुरा सर्वविदित नै छ । कोरोना भाइरस (कोभिड-१९) एक सङ्क्रमित व्यक्तिबाट अर्को व्यक्तिमा सहजै सर्ने र ज्यान लिनसक्ने सङ्क्रामक प्रकृतिको रोग भएकाले यसबाट बच्नको लागि मुख्य आधार भनेकै भौतिक दुरी कायम गरी बस्ने र सार्वजनिक भिडभाडमा नजाने जस्ता उपायबाहेक अन्य कुनै विकल्प नभएको अवस्थालाई नै मध्यनजर गरेर सर्वोच्च अदालतले अर्को निर्णय नभएसम्मका लागि फुलकोर्टको निर्णयबाट म्याद थप तथा अभियोग पत्र दायर गर्नेसमेतका कार्य रोक्ने गरी सबै जिल्ला अदालत, उच्च अदालत, उच्च अदालत इजलास, अन्य न्यायिक निकायहरू तथा महान्यायाधिवक्ता कार्यालयसमेतमा परिपत्र गरी सर्वसाधारणका लागि सूचना प्रकाशित गरेको र सोही कारणबाट केही समय

सबै अदालत तथा न्यायिक निकायहरूमा म्याद थप र अभियोग पत्र दायर गर्ने कार्य प्रभावित हुन गएको देखिन्छ । यस्तो असामान्य परिस्थितिका बाबजुद पनि लामो समयसम्म उल्लिखित कार्यहरूलाई रोक्दा नागरिकहरूको संवैधानिक तथा कानूनी हकाधिकारमा आघात पुग्न जाने कुरालाई गम्भीरतापूर्वक मनन गरेर नै यस अदालतको मिति ०७६।१२।२८ मा बसेको फुलकोर्टको निर्णयले म्याद थप, अभियोग पत्र दर्ता, थुनछेक आदेशलगायतका अत्यावश्यक सेवाहरू सञ्चालन गर्न मार्गप्रशस्त गरी सबै अदालतहरू, अन्य न्यायिक निकाय र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयसमेतमा निर्णयानुसारको कार्य सञ्चालन गर्न परिपत्र भएको र सो सेवा सुचारु गर्ने निर्णय भएकै दिन मिति ०७६।१२।२८ गते नै यी रिट निवेदक प्रतिवादीहरूलाई अभियोग पत्रसाथ काठमाडौं जिल्ला अदालतमा उपस्थित गराएको देखिने ।

यसरी सर्वोच्च अदालतको मिति ०७६।१२।२८ मा बसेको फुलकोर्टको निर्णयानुसार रिट निवेदक परिवर्तित नाम लागु औषध नियन्त्रण ब्युरो कोटेश्वर-क र परिवर्तित नाम लागु औषध नियन्त्रण ब्युरो कोटेश्वर-ख लाई मिति ०७६।१२।२८ मा नै अभियोग पत्रसाथ काठमाडौं जिल्ला अदालतमा उपस्थित गराई निजहरूको अभियोग पत्र दर्ता भएको देखिन्छ भने निजहरूको बयान कार्य सम्पन्न गरी दुवै प्रतिवादीहरू नाबालक भएकाले बालबालिका ऐन, २०७५ को दफा २४ को उपदफा (३) बमोजिम मुद्दा पुर्पक्षका लागि अदालतले खोजेको बखत अदालतमा उपस्थित गराउने गरी संरक्षकको जिम्मा लगाउनु भनी मिति ०७७।०१।०२ मा थुनछेक आदेश भएको र थुनछेक आदेश भएकै दिन प्रतिवादी परिवर्तित नाम लागु औषध नियन्त्रण ब्युरो कोटेश्वर-क लाई निजको संरक्षक त्रिभुवन चौधरीलाई र प्रतिवादी परिवर्तित नाम

लागु औषध नियन्त्रण ब्युरो कोटेश्वर-ख लाई निजको संरक्षक जयनाथ चौधरीलाई जिम्मा लगाएको भन्ने देखिने ।

उपर्युक्त विवेचित आधार कारणसमेतबाट कोभिड-१९ को महामारीको असामान्य अवस्थाको कारणबाट सर्वोच्च अदालतको फुलकोर्टले गरेको निर्णयबमोजिम केही समयसम्म सबै अदालत तथा न्यायिक निकायहरूमा म्याद थप, अभियोग पत्र दर्तालगायतको कार्य रोकिन गएकोमा सोही कारणले गर्दा यी रिट निवेदकहरू प्रतिवादी भएको लागु औषध मुद्दामा समेत कानूनले निर्दिष्ट गरेको म्यादभित्र अभियोग पत्र दर्ता हुन सकेको देखिँदैन । यस अदालतको फुलकोर्टले अत्यावश्यक सेवा सुचारु गर्ने भनी मिति ०७६।१२।२८ मा गरेको निर्णयानुसार यी रिट निवेदकहरूलाई सेवा सुचारु गर्ने निर्णय भएकै दिन अभियोग पत्रसाथ काठमाडौं जिल्ला अदालतमा उपस्थित गराइएको र निजहरूको अदालतमा बयान लिने कार्य सम्पन्न गरी प्रतिवादीहरू नाबालक देखिएकाले संरक्षकको जिम्मा लगाउनु भनी मिति ०७७।०१।०२ मा थुनछेक आदेश भएको र निज प्रतिवादीहरूलाई थुनछेक आदेश भएकै दिन निजहरूको संरक्षकले जिम्मा बुझ्निएकोसमेत देखिँदा निजहरू गैरकानूनी थुनामा रहेको भन्न नमिलेकोले निवेदन मागबमोजिमको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नुपर्ने देखिएन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।  
इजलास अधिकृत: महेन्द्रबहादुर कार्की  
इति संवत् २०७७ साल वैशाख ५ गते रोज ६ शुभम् ।

२

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७४-CR-१२९३, भ्रष्टाचार गर्ने उद्योग गरेको, नेपाल सरकार वि. सूर्यप्रसाद रिजालसमेत प्रस्तुत विवादमा मूल्याङ्कन समितिले



प्राविधिक प्रस्ताव मूल्याङ्कन गर्दा बढी अङ्क दिई भ्रष्टाचार गर्ने उद्योग गरेको भन्ने विषयमा प्रविनप्रसाद शर्माले प्रधानमन्त्रीसमक्ष उजुर गरेपछि नलसिङगाड जलविद्युत् आयोजनाको परामर्शदाता छनौट सम्बन्धमा छानबिन गर्न उर्जा मन्त्रालयमा सु.ई.श्री सन्दीपकुमार देवको अध्यक्षतामा छानबिन समिति गठन भएको देखिन्छ । उजुरीमा प्राविधिक र आर्थिक प्रस्तावको मूल्याङ्कनमा विभेदपूर्ण व्यवहार गरिएको भनी उल्लेख गरेकोमा उक्त समितिद्वारा दुवै प्रस्तावदाताको मूल्याङ्कनलाई समग्रमा विश्लेषण गर्दा मूल्याङ्कनमा सामान्यतया एकरूपता देखियो भनी प्रतिवेदन पेस गरेको देखिन्छ । यसरी उर्जा मन्त्रालयका विज्ञ टिमले पनि सो मूल्याङ्कनको काम कारबाहीमा गडबडी छ भनी भनेको अवस्था यहाँ देखिएन । सङ्क्षेपमा उक्त मूल्याङ्कन कार्यमा मूल्याङ्कन समितिका सदस्यहरूको बदनियत थियो भनी वादी पक्षले पुष्टि गर्न सकेको अवस्था छैन । यस्तो अवस्थामा प्रतिवादीहरूले आरोप दाबीबमोजिम भ्रष्टाचारको उद्योग गरेको ठहर गरी सो कसुरमा सजाय गर्न मिल्ने नमिल्ने ।

परामर्शदाता छनौट सम्बन्धमा बदनियतपूर्वक कार्य गन्यो भनी जुन आरोप मूल्याङ्कन समितिउपर लागेको छ, त्यो कुन आधारमा अर्थात् कुन विशेषज्ञताको आधारमा लगाइएको हो खुल्दैन । प्राविधिकहरूले गरेको मूल्याङ्कनलाई बदनियत भयो भन्न त्यतिकै वा सोभन्दा सक्षम मूल्याङ्कन समितिको प्रतिवेदनका आधारमा भन्न सकिने हो । प्रस्तुत विवादमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको संरचनाभित्र यो विषय हेर्ने त्यस्तो समिति बनेको र त्यस्तो विशेषज्ञहरूको समितिले कुनै प्रतिकूल राय दिएको भन्ने देखिँदैन । प्रधानमन्त्रीसमक्ष उजुर गरेपछि तालुक मन्त्रालयको तहमा बनेको समितिले कुनै गडबडी नभएको भन्ने प्रतिवेदन दिएको अवस्था यहाँ छ । प्राविधिक प्रस्ताव

मिति २०७२।५।२३ मा खोलिएको छ भने त्यसको ३ महिनाभन्दा पछि मिति २०७२।९।६ मा मात्र आर्थिक प्रस्ताव खोलिएको छ । यो अवधिमा केहि गडबडी भएको भए त प्रस्तावदाताले नै उजुर गर्नुपर्ने हो, तर त्यस्तो गरेको देखिँदैन । सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा ४८ अन्तर्गतको पुनरावलोकन समितिमा कुनै उजुर परेको छैन भने कुन आधारमा गडबडी भयो भन्ने ? सो कुनै विश्वसनीय आधार मिसिलमा पेस हुन सकेको पाइँदैन । आरोपपत्रमा जे जस्तो आधारमा घटी वा बढी अङ्क प्रदान गरियो भनिएको छ त्यो सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम ७६ को यो व्यवस्था वा प्रस्तावसम्बन्धी कागजात (Request for Proposal) को यो आधार र कारणबाट मिलेन भन्न सकेको पाइँदैन । बिना आधार मूल्याङ्कन समितिको निर्णयलाई चुनौती दिँदा कहिल्यै नटुङ्गिने विवादको श्रृङ्खला सुरु हुन्छ, जुन कसैको पनि हितमा नहुने ।

कानूनले विशेषज्ञबाट जुन इमान्दारिताको अपेक्षा गरेको हुन्छ त्यस्तै इमान्दारिता आरोप लगाउनेहरूमा पनि खोज्दछ । यस्तो इमान्दारिता पालना नहुँदा प्राविधिकहरूले निर्भिक भएर कार्य गर्न सक्दैनन् । हरेक विकास आयोजनामा जोखिमहरू हुन्छन् । त्यस्ता जोखिमहरूको मूल्याङ्कन प्राविधिकहरूले नै गरी विकल्पहरू सुझाउने र विद्यमान परिस्थितिमा सबैभन्दा कम जोखिमयुक्त विकल्प रोज्ने हो । हरेक तहमा अनावश्यक शङ्का हुँदा उनीहरूका हात काँप्छन्, उनीहरूले निर्भिक भएर निर्णय गर्न सक्दैनन् । निर्णय प्रक्रिया पनि प्राविधिक मूल्याङ्कनभन्दा राजनीतिक स्वार्थ वा सनकमा आधारित हुन पुग्दछ । परिणामतः विकास आयोजनाहरूमा काम हुन सक्दैन र मुलुकको विकासले गति लिन सक्दैन । अदालतले न्यायको रोहमा यी पक्षउपर पनि ध्यान दिनुपर्ने । प्रस्तुत विवादमा

परामर्शदाता छनौटको विषयलाई जे जसरी विवादयुक्त बनाउन खोजिएको छ त्यो कानूनमा आधारित देखिँदैन । तसर्थ प्रतिवादीहरूलाई भ्रष्टाचारको उद्योगको आरोपबाट सफाइ दिने ठहर्‍याएको विशेष अदालतको निर्णयलाई अन्यथा भन्नुपर्ने नदेखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार कारणसमेतबाट सबै प्रतिवादीहरूले आरोप दाबीबाट सफाइ पाउने ठहर गरी सुरु विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०७४।८।१९ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: ताराकुमारी शर्मा

कम्प्युटर : पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७६ साल वैशाख २५ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. १०

१

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-CR-०९९०, लागु औषध (खैरो हेरोइन), राधेश्याम सिंह राजपुत वि. नेपाल सरकार

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीको साथबाट २० ग्राम नै लागु औषध बरामद गरेको भनी प्रतिवेदन दिने प्रतिवेदक र बरामदी मुचुल्कामा रोहवरमा बस्ने व्यक्ति अदालतसमक्ष आई बकपत्र गरी बरामदीलाई पुष्टि गर्न नसकेको र प्रतिवादी कुछ रोगी भई निराशाको अवस्था परी सेवन गर्दा गर्दै पक्राउ परेको बयान दिएको अवस्थामा बरामदी मुचुल्कामा उल्लिखित मात्र वास्तविक रूपमा बरामद भएको भन्ने तथ्य शङ्कास्पद देखिन्छ । लागु औषध बरामद भएर मात्र कारोबार वा बिक्री वितरण प्रयोजनका लागि राखेको भन्ने तथ्य र मान्यता पनि स्थापित हुन सकेको अवस्था छैन ।

लागु औषध कारोबार वा बिक्री वितरणको प्रयोजनका लागि सञ्चय गरेको कुरा मिसिल संलग्न कुनै पनि प्रमाणबाट पुष्टि हुन आउँदैन । यस्तो अवस्थामा त्यस्तो संदिग्ध बरामदी मुचुल्कालाई प्रमाणको रूपमा ग्रहण गरी प्रतिवादीले अभियोग दाबीबमोजिमको लागु औषध सञ्चय ओसारपसारसमेतको आरोपित कसुर गरेको हो भनी ठहर्‍याउन मिल्ने अवस्था नभएकोले पुनरावेदक प्रतिवादीलाई सुरु अदालतबाट लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४(छ) को कसुरमा ऐ. को दफा १४(१)(ज) अनुसार सेवनतर्फ २(दुई) महिना कैद र रु.२,०००।- (दुई हजार रूपैयाँ) जरिवाना गरेको फैसला मनासिब नै देखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूबाट पुनरावेदक प्रतिवादीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४(च) को कसुरमा ऐ. को दफा १४(१)(छ) को देहाय (१) बमोजिम ५(पाँच) वर्ष कैद र रु.५,०००।-(पाँच हजार रूपैयाँ) जरिवाना हुने ।

इजलास अधिकृत: सीता अधिकारी

कम्प्युटर: शान्ति तामाङ

इति संवत् २०७६ साल पौष २८ गते रोज २ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७०-WO-०७२३, उत्प्रेषण / परमादेश, महेश्वर धामी थारु र शिक्षा मन्त्रालय, काठमाडौँसमेत

निवेदकको क्रम संख्यामा अन्य व्यक्ति राजेशकुमार महतो नाम उल्लेख भई भएको नतिजा प्रकाशनको विषयमा भएको त्रुटि सच्याई पाउँ भनी मिति २०७०।८।२८ मा शिक्षक सेवा आयोगमा उपस्थित भई द.नं.६५५ को निवेदन दर्ता गराई बुझ्दा प्रत्यर्थी आयोगबाट नतिजा प्रकाशन सम्बन्धमा निर्णय भई तपाईँको रोल नं.३५१०४०००२७ को ठाउँमा

राजेशकुमार महतोको रोल नं. कायम गरी सकेको छ भनी मौखिक जानकारी दिई निर्णयको प्रतिलिपि दिन इन्कार गरिएको र अन्तर्वार्ताको सूचनासमेत प्रकाशित गरिएको भनी निवेदन जिकिर रहेछ । विपक्षीको मिति २०७०।८।१९ को निर्णयअनुसार मिति २०७०।८।२० मा प्रकाशित सूचनामा मेरो रोल नं. प्रकाशित भएकाले उत्तीर्ण भएको तर नाम भने अन्य व्यक्तिको प्रकाशित भएकोले विपक्षीको लापरवाही देखिएको, उत्तर पुस्तिका रोल नं. तथा कोड नं. को आधारमा जाँच गर्ने हो, म तथा विपक्षी राजेश महतो दुवैको निवेदन परिसकेपछि दुवै पक्षको निवेदनमा निर्णय गर्नुपर्ने राजेश कुमारको निवेदनमा संशोधन गर्ने निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत रहेको हुँदा विपक्षीले मलाई अनुत्तीर्ण र विपक्षी राजेशकुमारलाई उत्तीर्ण गराउने बदनियतले गरिएको, यसप्रकार प्रत्यर्थी आयोगले संशोधन गरेको क्रिया, त्रुटिपूर्ण, अनियमित र बदनियतपूर्ण रहेकोले उक्त संशोधन बदर गरी प्रत्यर्थी राजेशकुमार महतो र म निवेदक दुवैको उत्तरपुस्तिका सम्बन्धित निकायका विशेषज्ञहरूबाट जचाई यकिन नतिजा प्रकाशित गर्नु भन्ने परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने रिट निवेदकको मुख्य दाबी रहेको देखिने ।

प्रस्तुत रिट निवेदनको मिसिल संलग्न सम्पूर्ण कागजातहरू अवलोकन गर्दा, शिक्षक सेवा आयोगको मिति २०७०।०८।१९ को निर्णयबाट प्रकाशित रौतहट जिल्ला वि.नं.१०४१/२०६९/०७० विज्ञान विषयको नतिजामा रोल नं.३५१०४०००२६ का राजेशकुमार महतो अन्तर्वार्ताका लागि छनौट भएको र नतिजा प्रकाशन गर्दा छपाईमा हुन गएको त्रुटिका कारणले गर्दा रोल नं.३५१०४०००२७ टाइप हुन गएकोले आयोगको मिति २०७०।०८।२७ को निर्णयबाट सच्याई ३५१०४०००२६ गरिसकेको देखिन्छ । कुनै

कामकुरा गर्दा कुनै सामान्य भुल हुन्छ भने त्यसलाई सच्याउन नसकिने भन्ने हुँदैन । रोल नम्बर निवेदकको र नाम अर्का उम्मेदवारको देखिएको अवस्थामा केही त्रुटि प्रस्टै देखिएपछि अधिकारप्राप्त निकायले त्यसबाट सत्य तथ्य बुझी त्रुटि सच्याएको देखिन्छ । विपक्षी शिक्षा मन्त्रालय र शिक्षक सेवा आयोग निवेदक विरुद्ध पूर्वाग्रही हुनुपर्ने कुनै कारण यी निवेदकले देखाउन सकेको पाइँदैन । खुल्ला प्रतियोगिताबाट प्रकाशित नतिजापश्चात् अन्तर्वार्तासमेत भइसकेको अवस्था छ । ती कार्यहरूमा अनियमितता भएको पुष्टि हुने कुनै आधार प्रमाण निवेदकले पेश गर्न सकेको देखिँदैन । यस अवस्थामा शिक्षक सेवा आयोगले गरेका काम कारबाही शिक्षा ऐन तथा शिक्षक सेवा आयोग नियमावलीसम्मत रहेको र नतिजा प्रकाशनमा कुनै गैरकानूनी काम भएको नदेखिनुका साथै रिट निवेदकको कानूनी र संवैधानिक हक हनन भएको नदेखिएको र अन्तर्वार्तासमेत सम्पन्न भई कार्य सम्पन्न भइसकेको अवस्थामा प्रस्तुत रिट निष्प्रयोजित भई औचित्य समाप्त भइसकेको देखिएकोले निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी गरिरहनु परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल आषाढ ७ गते रोज ५ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-WO-०११७, उत्प्रेषण, डिकबहादुर कार्कीसमेत वि. महानगरपालिका, बागदरबार, काठमाडौंसमेत

प्रस्तुत रिट निवेदनको मिसिल संलग्न सम्पूर्ण कागजातहरू अवलोकन गर्दा, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को परिच्छेद -२ र ऐ. नियमावली, २०५६ को भाग ५ मा स्थानीय निकायको कर्मचारीसम्बन्धी

व्यवस्था रहेको देखिन्छ । ऐनको दफा २६५(२) ले स्थानीय निकायले आफ्नो कार्य सञ्चालन विनियम बनाउन सक्ने, ऐ. नियमावलीको नियम १७५ र १७६ ले ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न स्थानीय निकायले कर्मचारी प्रशासनलगायत आवश्यक विनियम, निर्देशिका बनाउन सक्ने अख्तियार दिएको पाइयो । त्यस्तै नियम २१३ग(२) ले नगरपालिका कार्यरत नगरप्रहरीको सेवा, सर्त र सञ्चालन सम्बन्धमा नगरपालिकाले विनियमावली बनाई आवश्यक व्यवस्था गर्नसक्ने व्यवस्था गरेको देखिने ।

प्रचलित ऐन, नियमद्वारा प्रदत्त अधिकार प्रयोग गरी नगर परिषद्बाट नगर प्रहरीसम्बन्धी विनियमावली बनाएको देखिन्छ । स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ (चौथो संशोधन २०६७।१।२०) को नियम २१३ग(२) बमोजिम नगर प्रहरीहरूको छुट्टै सेवा, सर्त र सञ्चालनसम्बन्धी विनियमावली तर्जुमा गर्दा के कसरी निवेदकहरूको कुनै किसिमको संवैधानिक तथा कानूनी हकमा असर पर्न गयो सो स्पष्टरूपमा निवेदनबाट देखिन आउँदैन । प्रचलित कानूनको अधीनमा रही सेवाको प्रकृति, विशिष्टताअनुरूप सर्त र सुविधाको व्यवस्था गर्न हरेक स्थानीय निकाय सक्षम र स्वतन्त्र नै रहेको हुने ।

नगर प्रहरी सेवा नगरभित्रको सुरक्षासँग सम्बन्धित भई अन्य सेवाभन्दा फरक प्रकृतिको भएको र यसमा चेन अफ कमान्डको नीति अवलम्बन हुने भई हरेक तहका अधिकृत वा उपल्लो तहका प्रहरीअन्तर्गत केही प्रहरी रहने भएकोले सोहीअनुरूप तह / पद रहने हुन्छ । यस सेवाको प्रकृति र विशिष्टताअनुरूप सर्त, सुविधाको व्यवस्था नभएमा सङ्गठन सुचारु हुन नसक्ने तथ्यलाई ध्यानमा राखी महानगरपालिकामा कार्यरत प्रहरी कर्मचारीहरूको सेवालार्ई व्यवस्थित

र सक्षम राख्न प्रचलित कानूनको अधीनमा रही प्रहरीहरूको सेवा, सर्त र सञ्चालन गर्न निर्माण गरिएको नगरपालिका प्रहरीसम्बन्धी विनियमाली, २०७२ स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ तथा ऐ. नियमावली, २०५६ सँग बाझिएको भन्ने सम्बन्धमा यी निवेदकहरूले स्पष्टरूपमा के कसरी बाझिएको भने प्रस्तुत गर्न सकेको नदेखिने ।

प्रस्तुत रिट मिति २०७२/०५/०६ मा दर्ता भएपश्चात् मिति २०७२/०६/०३ मा नेपालको संविधान जारी भई उक्त संविधानको धारा ५७(४) मा “स्थानीय तहको अधिकार अनुसूची-८ मा उल्लिखित विषयमा निहित रहने छ र त्यस्तो अधिकारको प्रयोग यो संविधान र गाउँ सभा वा नगर सभाले बनाएको कानूनबमोजिम हुने छ” भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस्तै धारा २१४(१) मा “स्थानीय तहको कार्यकारिणी अधिकार यो संविधान र सङ्घीय कानूनको अधीनमा रही गाउँ कार्यपालिका वा नगर कार्यपालिकामा निहित रहनेछ” भन्ने धारा २२१(१) मा “यस संविधानको अधीनमा रही स्थानीय तहको व्यवस्थापकीय अधिकार गाउँ सभा र नगर सभामा निहित रहने छ” भन्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको र धारा २२६(१) मा “गाउँ सभा र नगर सभाले अनुसूची-८ र अनुसूची-९ बमोजिमको सूचीमा उल्लिखित विषयमा आवश्यक कानून बनाउन सक्ने छ” भन्नेसमेत व्यवस्था रहेको पाइयो । हाल नयाँ संविधान लागु भएको परिवर्तित सन्दर्भमा समेत आ-आफ्नो आवश्यकताअनुसार कानून बनाउने उपर्युक्तबमोजिम अधिकार रहे भएबाट संविधान र कानूनको मान्य सिद्धान्तहरूको परिधिभित्र रही आवश्यक व्यवस्था गर्न पाउने नै हुँदा स्थानीय तहले बनाएको कानून संविधान र प्रचलित कानूनविपरीत नभएसम्म कार्यान्वयन हुने ।

अतः रिट निवेदकहरूले निवेदनमा उठाएको विवाद कुन कुरामा संवैधानिक वा प्रचलित कानून विपरीत भयो भन्ने स्पष्ट रूपमा खुलाउनसमेत नसकेको र निवेदनमा उठाएका विषयहरू हाल नेपालको संविधान लागु भइसकेको परिवेशमा निष्प्रयोजित भइसकेको हुँदा निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी गरिरहनु परेन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।  
इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल  
कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल  
इति संवत् २०७५ आषाढ ७ गते रोज ५ शुभम्।

इजलास नं. ११

१

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या. श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७५-WH-०२१५, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, चुडामणि वली वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

निवेदक चुडामणी वलीलाई विपक्षी प्रहरी कार्यालय, दाङका प्रहरीद्वारा तुलसीपुरबाट पक्राउ गरिएको र तत् सम्बन्धमा मिति २०७६।२।७ गते सर्वोच्च अदालतबाट बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी भई निवेदकलाई थुनामुक्त गर्न आदेश भएकोमा निजलाई इलाका प्रहरी कार्यालय, धरानमा हिरासतमा राखिएको निवेदन बेहोरा र विपक्षी इलाका प्रहरी कार्यालय, धरानले निज निवेदकउपर तहाँ कार्यालयमा दर्ता रहेको हातहतियार तथा खरखजानासम्बन्धी कसुर र सङ्गठित अपराध मुद्दामा अनुसन्धान गर्नुपर्ने भएकोले सर्वोच्च अदालतबाट मिति २०७६।२।७ गते बन्दीप्रत्यक्षीकरण आदेश जारी भएपश्चात् दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको स्नेस्तेदारको रोहवरमा थुनामुक्त भएको र पुनः अदालत परिसरबाहिर पक्राउ परी जिल्ला

प्रहरी कार्यालय, दाङको मिति २०७६।२।७ गतेको पत्रसाथ त्यस कार्यालयमा दाखिला हुन आएकोले निज निवेदक त्यस कार्यालयको न्यायिक हिरासतमा राखिएको बेहोराको लिखित जवाफ देखिन्छ। यसमा निवेदक चुडामणी वलीलाई राज्य विरुद्धको कसुर, हातहतियार तथा खरखजाना र सङ्गठित अपराध निवारण ऐनअन्तर्गतको कसुरका मूल मुद्दा ०७५-CI-०५९९ मा अभियुक्त बनाइएकोमा मुद्दाका अन्य प्रतिवादीहरूले अदालतमा तथा अनुसन्धानको क्रममा बयान गर्दासमेत निवेदकको नाम कहींकतै उल्लेख नगरेको, मिसिल संलग्न कल डिटेल विवरण सम्पर्क विश्लेषण चार्टबाट समेत अन्य प्रतिवादीहरूसँग फोन सम्पर्क र एस.एम.एस. सम्पर्क स्थापित हुन नसकेको र निवेदकउपर पोल गरी कागज भएको तथा सँगसाथबाट कुनै चिजवस्तुसमेत बरामद हुन नसकेको आधारमा निवेदक अहिल्यै आरोपित कसुरका कसुरदार हुन् भनी विश्वास गर्न सकिने मनासिब आधारको विद्यमानता नदेखिँदा पछि थप प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरेबमोजिम हुने गरी हाल यी निवेदक आदर्श भन्ने चुडामणी वलीलाई मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ६९ बमोजिम तारेखमा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु भनी सुनसरी जिल्ला अदालतबाट मिति २०७६।३।२३ गते आदेश भएको देखिने।

अतः बन्दी भनिएको निवेदक चुडामणि वली सुनसरी जिल्ला अदालतको मिति २०७६।३।२३ को आदेशबाट छुटी थुनामुक्त भइसकेको तथा बहसको क्रममा निवेदकका कानून व्यवसायीले आफ्नो पक्ष सुनसरी जिल्ला अदालतको आदेशबाट थुनामुक्त भइसक्नुभएको भनी इजलासलाई जानकारी गराउनु भएको परिप्रेक्ष्यमा हाल निवेदक थुनामा नरही बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिटको औचित्य समाप्त भइसकेको देखिँदा रिट निवेदन जारी गर्नुपर्ने देखिएन।

प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: मन्दिरा शाही

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल असार २४ गते रोज ३ शुभम्।

- यसै प्रकृतिको ०७५-WH-०२१४, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, चुडामणि वली वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ।

२

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.

श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७५-WH-०२२६,

बन्दीप्रत्यक्षीकरण, बाबुराम श्रेष्ठ वि. गृह मन्त्रालय,

सिंहदरबारसमेत

निवेदकलाई मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ११८ बमोजिमको कसुरमा निवेदकलाई पक्राउ गरी पहिलो पटक ७ दिनको म्याद थप भई दोस्रो पटक ५ दिनको म्याद थप गरेको भनी महानगरीय प्रहरी परिसर, काठमाडौंको लिखित जवाफ तथा मिसिल संलग्न कागजातहरूमा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४(९) अनुसारको मुद्दा हेर्ने अधिकारीले हिरासतमा आदेश दिँदा कारणसहितको खडा गरिएको पर्चा सँगसाथ पाइँदैन। निज निवेदकलाई थुनामा राख्नुपर्ने मनासिब कारणसहितको पर्चा खडा गर्नुपर्ने ऐ. संहिताको दफा १४ को कानूनी व्यवस्था अवलम्बन नगरी ऐ. संहिताको १४(६) बमोजिम मात्र अनुसन्धानको लागि हिरासतमा राखिएको भनिएको काम कारबाहीबाट नेपालको संविधानको धारा १७(१) द्वारा प्रदत्त वैयक्तिक स्वतन्त्रता कुण्ठित हुन गएको देखिँदा निवेदकको थुनालाई कानूनसम्मत मान्न नमिल्ने।

यसर्थ, उल्लिखित कसुरमा अनुसन्धानको लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंबाट यी

निवेदकको हकमा म्याद थप गर्दाको औचित्यता पुष्टि गर्ने कारण र आधार उल्लेख गरेको देखिएन। निवेदक विद्यार्थी भएको देखिएको र निवेदकले फरक विचार र आस्था राखेकै आधारमा प्रवृत्त भावना लिई बिना कारण र आधार निवेदकलाई थुनामा राखेको देखिँदा निवेदकको थुना प्रवृत्त र गैरकानूनी देखियो। तसर्थ, निवेदकलाई थुनामा राख्ने कार्य गैरकानूनी देखिँदा नेपालको संविधानको धारा १३३(२) एवं सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७(क) र (ख) बमोजिम निवेदक विकास तामाङलाई थुनाबाट मुक्त गर्नु भनी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: मन्दिरा शाही

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल असार २४ गते रोज ३ शुभम्।

- यसमा समान प्रकृतिको ०७५-WH-०२२७, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, मुकुन्द श्रेष्ठ वि. गृह मन्त्रालयसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ।

३

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री

पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६६-WO-१३६५, उत्प्रेषण,

योगेन्द्रप्रसाद यादव वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय

रूपन्देही, सिद्धार्थनगरसमेत

अर्धन्यायिक कार्यसम्पादन गर्दा न्यायका सामान्य सैद्धान्तिक मान्यताहरूको परिपालना गर्नुपर्छ वा पर्दैन भन्ने कुरालाई प्रस्ट पार्नुपर्ने देखिन्छ। प्रशासनिक कामकारबाहीहरू सम्बन्धित क्षेत्रका विशेषज्ञहरूबाट सामान्य न्यायिक कार्यविधि पालना गर्दै छिटो, छरितो र प्रभावकारी रूपले सम्पादन हुन् भन्ने मनसायले त्यस्ता निकायलाई न्यायिक अधिकार प्रत्यायोजित गरिएको हुन्छ। यद्यपि औपचारिक न्यायिक निकायको झैं अर्धन्यायिक

निकायले दिने परिणाम भनेको पनि न्याय नै हो । यस्तै “कुनै निर्णयबाट कसैको हक अधिकारमा आघात पर्दछ भने निर्णय गर्नुपूर्व सुनुवाइको मौका दिनुपर्ने कुरा अनिवार्य र स्वाभाविक हुन्छ । सुनुवाइको मौका नदिई गरिएको निर्णयले निर्णयको स्थान नै लिन नसक्ने हुँदा न्यायिक प्रक्रियामा वैधानिक मान्यता प्राप्त गर्न सक्दैन । प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तले न्यायिक प्रक्रियालाई स्वच्छ र विश्वसनीय बनाउने हुँदा यसको उपेक्षा गरी भएको निर्णयलाई पूर्वाग्रही निर्णयको संज्ञा दिनु उपयुक्त हुन्छ । अर्धन्यायिक निर्णयबाट पनि व्यक्तिको हक अधिकारमा आघात पुग्ने हुँदा यस्तो निर्णय गर्नुपूर्व सुनुवाइको मौका दिनु बाध्यात्मक मानिएको हो” भनी वीरबहादुर राउत अहिर विरुद्ध नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार काठमाडौंसमेत भएको मुद्दामा सिद्धान्त नै प्रतिपादित भइसकेको अवस्थामा औपचारिक न्यायिक निकायले आफ्नो कार्यविधिमा अनिवार्यरूपले अपनाउने प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तलाई इन्कार गरी अर्धन्यायिक निकायले गरेका कार्यहरूले न्यायिक निर्णयको स्थान लिन नसक्ने ।

साबिक प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ५३(१) मा प्रहरी कर्मचारीले प्रत्येक सालमा १२ दिनमा नबढाई भैपरी बिदा पाउने छ । ऐ.नियमको उपनियम (२) मा भैपरी आउने बिदा साधारणतया एक पटकमा ४ दिनमा बढाई लिन पाइने छैन । ऐ. नियमावलीको नियम ६० को उपनियम ३ मा भैपरी आउने बिदा स्वीकृत गर्ने अधिकारीले उपनियम (१) बमोजिम दरखास्त नदिए पनि आफ्नो तजबिजबाट मौखिक अनुरोधको आधारमा त्यस्तो बिदाको स्वीकृति दिन सक्ने छ । नियम (५५) उपनियम (१) मा आफ्नो पदको कर्तव्य पालन गर्दा चोटपटक लाग्न गई वा बिरामी भई अस्पतालमा भर्ना भई इलाज गराउँदा लाग्ने दिनबाहेक

प्रत्येक प्रहरी कर्मचारीले वर्षको १२ दिन तलब, भत्ता र रासनसहित बिरामी बिदा पाउने र कुनै तुलो वा कडा रोग लागी स्वीकृत चिकित्सकको प्रमाणपत्र पेस गरेमा प्रहरी कर्मचारीले बढीमा ४५ दिनसम्म थप बिरामी बिदा पाउन सक्ने छ । ऐ. नियमावलीको नियम (झ) मा मनासिब कारण नभई वा बिदा नलिई बिदा बसेमा वा गैरहाजिर भएमा प्रहरी कर्मचारीलाई सेवाबाट हटाउन सक्ने भनी व्यवस्था गरिएको छ । प्रत्येक कानूनले आफ्ना न्यायिक कार्यविधिहरू प्राकृतिक न्यायका मान्यतामा रही नै बनाउने गरेका हुन्छन् । सोही मुताबिक उक्त सजाय गर्दा उल्लिखित नियमावलीको नियम (८९) उपनियम २ मा भएको कार्यविधि प्रहरी कर्मचारीलाई सजायको आदेश दिनुअघि कारबाही गर्न लागिएको उल्लेख गरी हुन सक्ने सजायसमेत खुलाई सूचना दिई निजलाई आफ्नो सफाइ पेस गर्ने मौका दिनुपर्ने हुन्छ । त्यस्तो सूचना दिँदा लगाइएको आरोप स्पष्ट रूपले किटिएको हुनु पर्दछ र प्रत्येक आरोप कुन कुरा र कारणमा आधारित छ सोसमेत खुलाउनु पर्दछ । त्यसपछि प्रहरी कर्मचारीले सजाय गर्ने अधिकारीले तोकिएको म्यादभित्र आफ्नो सफाइको र प्रस्तावित सजायको सम्बन्धमा लिखित स्पष्टीकरण पेस गर्नुपर्ने छ । तर ऐ. उपनियमको प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको खण्ड (क) मा भागी पत्ता नलागेको वा अरु कुनै कारणले सम्पर्क स्थापित गर्न असम्भव भएको प्रहरी कर्मचारीको सम्बन्धमा यस नियमबमोजिमको कार्यविधि रीत पुऱ्याउनुपर्ने छैन भनी व्यवस्था गरिएको पाइने ।

यसरी नियमावलीलाई हेर्दा प्रहरी कर्मचारीलाई कुनै आकस्मिक किसिमका काम परेको खण्डमा निजले चार दिनसम्मको भैपरी बिदा मौखिक स्वीकृतिबाट लिन पाउने नै देखिन्छ । सर्वप्रथम निवेदक योगेन्द्रप्रसाद यादव श्रीमती बिरामी परी भारतको

महाराजगन्ज जिल्लाको नौतनवामा श्रीमतीको उपचार भइरहेको जानकारी पाई श्रीमतीको उपचार गर्न जाने भनी बिदा माग गरेकोमा बिदा दिन नमिल्ने भनी उपयुक्त कारण नखोली बिदा स्वीकृत नगर्नुलाई नै उचित मान्न सकिन्छ । मानवीय संवेदनशीलताको दृष्टिकोणबाट पनि आफ्नो श्रीमती अर्धाङ्गिनी बिरामी भएको अवस्थामा उपचारको प्रबन्ध र व्यवस्थापन गर्नलाई अवरोध गर्ने कार्यलाई मानवोचित दृष्टिकोणबाट समेत उचित नहुने र त्यस्तो अवस्थामा औषधी उपचार गर्ने मौका प्रदान गर्नु पनि मानवीय कार्यभित्र नै पर्दछ । नोकरीको अवकाशपछि जिन्दगी बिताउनुपर्ने आफ्नो सबैभन्दा नजिकको श्रीमती बिरामी पर्दा औषधी उपचारबाट वञ्चित हुने दृष्टिकोणबाट सोच्न पनि सकिने अवस्था रहँदैन । राष्ट्रसेवकले गर्नुपर्ने कार्यको सिलसिलामा त्यसरी कार्यालय छोड्न नै नहुने संवेदनशील समय अवस्थासमेत पर्न आएको देखिँदैन । राष्ट्रलाई त्यस्तो आपतकाल परेको र सरकारी काम कारबाहीमा प्रतिकूल असर परी क्षति हुन गएको अवस्था पनि देखिँदैन । निवेदकले बिदा स्वीकृत नभएपछि एक घण्टाभित्र आउने सहमति लिई गएकोमा आफैँ मोटरसाइकल दुर्घटनामा परी सख्त घाइते भई भारतको गोरखपुरको जनकल्याण क्लिनिकमा एक महिनासम्म उपचार गराउनु परेको देखिन्छ । यसरी आफैँ सख्त घाइते भई भारतमा उपचार गराउनुपर्ने अवस्थामा तत्काल सोको जानकारी गराई हाजिर हुन नसक्ने भनी कार्यरत कार्यालयमा थप बिदाको स्वीकृति लिन नसक्नुलाई भागेको हो भनी भन्न मिल्दैन । लिखित जवाफमा लिएको जिकिर जस्तो निजले आफ्नो नोकरी छाडी भाग्ने मनसाय राखेका थिए भने आफू स्वस्थ भएपश्चात् कार्यालयमा हाजिर हुन आउनुले पनि भागेको थिएनन् भन्ने कुरालाई प्रमाणित गर्ने ।

प्रहरी सेवा एउटा अनुशासन र मर्यादाको

जंगमा चल्ने सङ्गठन हो । यो सङ्गठनले Chain of Command मा चल्दा मात्र प्रभावकारी कार्यसम्पादन गर्न सक्षम हुन्छ । सङ्गठनको भन्दा कर्मचारीको आवश्यकता गौण हुन्छ । तथापि सोही सेवामा आफ्नो उर्जाशील जीवनलाई समाहित गरेको कर्मचारीको व्यक्तिगत अधिकारको विषय पनि उत्तिकै महत्त्वपूर्ण मानिन्छ । प्रहरी सङ्गठनको कामकारबाही सामान्य तवरले चलिरहेको अवस्थामा कानूनले दिएको अधिकार प्रयोग गर्न पाउनु कर्मचारीको कानूनी अधिकार हो । उल्लिखित प्रहरी नियमावलीमा बिदा लिन पाउने स्पष्ट व्यवस्था हुँदाहुँदै साथै रिट निवेदकले बिदा माग्नुको कारणसमेत जानकारी गराएर गएको अवस्थामा सोही दिन लाइन ब्यारेक छाडी भागेको भनी कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाउन तालुक कार्यालयलाई पत्राचार गर्ने कार्यालय प्रमुखको कार्यलाई मनासिब मान्न नसकिने ।

सामान्यतया कुनै पनि किसिमको कारबाही वा निर्णय गर्नुअगाडि असर पर्ने पक्षलाई सफाइको मौका दिनुपर्दछ भन्ने प्राकृतिक नियमको सिद्धान्त नै हो । यसलाई प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८९(२) ले समेत स्वीकार गरेको देखिन्छ । निजको खोजतलास गर्दा फेला नपरेको हुँदा रितपूर्वक घरमा सूचना टाँस गर्दा म्यादभित्र हाजिर नभएको हुँदा नोकरीबाट हटाउने गरी निर्णय गरेकोले सफाइको मौका नदिई निर्णय गरेको भन्न नमिल्ने भनी विपक्षीको जिकिर रहेकोमा निवेदक मोटरसाइकल दुर्घटनामा परी घाइते भएर भारतमा उपचार गराइरहेको स्थितिमा घरमा सूचना टाँस गरेको जानकारी थाहा पाई बिदाको स्वीकृति नगराई बिदामा बस्नुको कारण कार्यालयमा जानकारी गराउन नसक्नुलाई जानाजान भागी म्यादभित्र आफ्नो सफाइ पेस गर्न नआएको भन्न मिल्ने देखिँदैन । राज्य वा कुनै निकायका कार्यहरूबाट



कानूनले तोकेको प्रक्रिया पूरा गरी भएका कार्यलाई वैधानिक नै मानिन्छ । तर त्यस्ता कार्यबाट कति न्याय परेको छ भनेर पनि उत्तिकै मनन गर्नुपर्ने हुन्छ । यहाँ रिट निवेदक के कति कारणले बिदा स्वीकृत नगराई बिदामा बसेको हो, बिदा बस्नुको कारण मनासिब थियो वा थिएन भनी नबुझी निर्णय गरेको देखिन्छ । यसरी निर्णय कारबाहीको कुनै पनि प्रक्रियामा असर पर्ने पक्षको कहींकतै उपस्थिति नगराई, प्रहरी नियमावली, २०४९ को दफा ८९(२) मा सजाय गर्दा लिखित स्पष्टीकरण नै पेस गर्नुपर्नेसमेत व्यवस्था हुँदाहुँदै निवेदक भागेकाले खोजतलास गरेको भन्ने विश्वसनीय प्रमाण नदेखिँदा नदेखिँदै निजलाई भागी पत्ता नलागेकोले रीतपूर्वक म्यादसमेत टाँस गरी सूचना दिएको हुँदा सफाइ निमित्त अन्य कुनै मौका दिइरहनु नपर्ने भनी नोकरीबाट हटाउने गरी भएको निर्णयलाई न्यायसम्मत निर्णय भन्न नमिल्ने ।

साबिक प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८७(च) मनासिब कारण नभई वा बिदा नलिई बिदा बसेकोमा वा गैरहाजिर भएमा दर्जा र तलब घटाउने र नियम ८८(झ) मा मनासिब कारण नभई वा बिदा नलिई बिदा बसेमा वा गैरहाजिर भएमा नोकरीबाट हटाउने वा बरखास्त गर्ने भनी एकै प्रकृतिको कसुरमा दुई भिन्न सजाय उल्लेख भएको छ । यहाँ कति दिनसम्म बिदा स्वीकृत नगराई बिदा बसेमा वा गैरहाजिर भएमा कुन किसिमको सजाय हुने भनी स्पष्टरूपले तोकिएको देखिँदैन । यसरी सजाय गर्ने अधिकारीमा तजबिजीको अधिकार रहँदा प्रहरी सेवामा Chain of Command, अनुशासन र मर्यादालाई कायम गर्न सहजता भए पनि समान दिन बिदा स्वीकृत नगराई बिदा बसेमा वा गैरहाजिर भएमा फरक व्यक्तिलाई फरक प्रकारको सजाय हुन गई कसैलाई अन्याय नपर्ला भन्ने सम्भावना

रहँदैन भन्न पनि सकिँदैन । यसरी हेर्दा प्रहरी सेवाभिन्न कुनै सङ्कट सिर्जना नभई सामान्य तवरले सञ्चालन भइरहेको अवस्थामा प्रहरी कर्मचारी मनासिब कारण नभई नियमले दिएको बिदा अवधिमा गैरहाजिर रहन्छ भने ऐ.नियमावलीको नियम (८७) को दर्जा र तलब घटाउने किसिमको सजाय गर्दा त्यस्तो कर्मचारीलाई कसुर र सजाय अनुपात मिल्ने तथा भविष्यमा निजको अनुशासनमा सुधार आई प्रभावकारी कार्य सम्पादन हुने र उक्त कर्मचारीलाई राज्यले गरेको लगानीसमेत फाल्तु नहुने पनि देखिन्छ । त्यस्तै प्रहरी सेवा राज्य र जनताको सुरक्षाको जिम्मेवारी लिएर रहेको सङ्गठन भएकोले कुनै पनि समय सङ्गठनमा प्रतिकूल अवस्था सिर्जना भई हरेक प्रहरी कर्मचारीको आवश्यकता छ भन्ने मनासिब स्थिति देखिँदादेखिँदै कुनै पनि कर्मचारी कुनै पनि कारणले बिदामा बस्दा सङ्गठनको राज्य र जनताप्रतिको दायित्व पूरा हुन नसक्ने अवस्था नआउला भन्न सकिँदैन । अझ त्यस स्थितिमा जानाजान मनासिब कारण बिना वा बिदा स्वीकृत नगराई बिदा बस्ने वा गैरहाजिर हुने कर्मचारीले सङ्गठनमा भविष्यमा पनि जिम्मेवारीपूर्वक दायित्व पूरा गर्नसक्छ भनेर विश्वास गर्न सकिने आधार नहुँदा राज्यलाई आर्थिक रूपमा नोक्सानी हुन जाने देखिँदादेखिँदै सङ्गठनलाई प्रतिकूल अवस्थामा साथ नदिने कर्मचारीलाई सङ्गठनमा राखिराख्नु पनि उपयुक्त नहुने ।

यहाँ निवेदक श्रीमतीको उपचार भइरहेको थाहा पाई एक घण्टामा भेटेर आउने सहमति लिई गएकोमा आफैँ मोटरसाइकल दुर्घटनामा परी भारतको गोरखपुरमा रहेको जनकल्याण क्लिनिक एवं एक्स-रे सेन्टरमा उपचार गराएको मिसिलमा संलग्न प्रमाण र प्रमाण मिसिलबाट देखिएको अवस्थामा निजले

कार्यालयमा जानकारी नगराई बिदामा बस्नुलाई मनासिब थिएन भनेर कुनै पनि प्रकार सजाय गर्नु न्यायसङ्गत हुन नजाने।

दुर्घटना भन्ने कुरा कुनै व्यक्तिको चाहना, पूर्वयोजना र इच्छाले हुने नभई एउटा आकस्मिक घटित हुने घटना हो। यहाँ निवेदक स्वयम् मोटरसाइकल दुर्घटनामा परेर उपचार गराई रहेको संलग्न कागजबाट प्रस्तरूपले मनासिब कारण देखिएको तथा निज कार्यरत कार्यालयमा कुनै प्रतिकूल अवस्था सिर्जना भएर बिदा लिन नमिल्ने अवस्थासमेत देखिएको नहुँदा निजलाई सफाइको लागि स्पष्टीकरणको उचित मौका पनि नदिई नोकरीबाट हटाउने गरी भएको निर्णयलाई विधिसम्मत निर्णय मान्न नसकिने।

अब, निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी हुने हो, होइन भन्ने निर्णय दिनुपर्ने हुन आएको अन्तिम प्रश्नका सम्बन्धमा विचार गर्दा, माथि विभिन्न प्रकरणहरूमा गरिएको विश्लेषणबाट निवेदक मनासिब कारणले नै बिदामा रहेको देखिँदा प्राकृतिक न्याय सिद्धान्तअनुसार जस्तोसुकै आरोप लागेको व्यक्तिलाई पनि स्वच्छ सुनुवाइको मौका दिनुपर्ने भन्ने मान्यताको पालना नगरी निजलाई सफाइको कुनै मौका नदिई जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रूपन्देहीका प्रहरी उपरीक्षकबाट मिति २०६५।११।३० मा निज योगेन्द्रप्रसाद यादवलाई भविष्यमा सरकारी सेवाका लागि अयोग्य नठहरिने गरी नोकरीबाट हटाउने निर्णय गरेकोउपर गरिएको पुनरावेदनमा पश्चिम क्षेत्रीय प्रहरी कार्यालय, पोखराले मिति २०६७।१।३१ मा सुरु निर्णयलाई नै सदर गर्ने गरी गरेको निर्णय न्यायको रोहबाट हेर्दा त्रुटिपूर्ण निर्णय भएको देखिँदा रिट निवेदकलाई प्रहरी सेवाबाट हटाउने गरी भएको उक्त निर्णय तथा तत्सम्बन्धी कामकारबाही उत्प्रेषणको

आदेशद्वारा बदर हुने।

इजलास अधिकृत: मिलनचन्द्र महत

कम्प्युटर: सुप्रभा अर्याल

इति संवत् २०७६ साल पौष ८ गते रोज ३ शुभम्।

- यसमा समान प्रकृतिको ०६८-WO-१२८७, उत्प्रेषण, तिलकबहादुर सुनुवार वि. मध्यक्षेत्र प्रहरी कार्यालय हेटौँडासमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ।

इजलास नं. १२

१

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०६८-CR-०२५४, ०७२-RC-०१९९, ०७४-CR-०७२०, ०७४-CR-०७२१, ०७४-CR-१५४६, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. महादेव पासवानसमेत, नेपाल सरकार वि. रामप्रसाद यादव, अवध मण्डल वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. देवराम यादव, रामप्रसाद यादव वि. नेपाल सरकार

मिति २०६७।१।१९ मा पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट भएको फैसलाउपर वादी नेपाल सरकारको यस अदालतमा परेको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा जाहेरवाला मोही यादवले जाहेरी दिँदा जग्गा आवाद गर्न जाँदा अवध मण्डल मुख्य भई रामप्रसाद यादवसमेतले कसैले लाठी, कसैले फटा र भाला लिई कुटपिट गरेको र सोही कुटपिटको चोटका कारण बाबु सुवालाल यादवको सगरमाथा अञ्चल अस्पताल राजविराजमा उपचार गर्दै रहेकोमा २०५३।२।२१ गतेका दिन अस्पतालमै बाबुको मृत्यु भएको भनी जाहेरी दिएको

देखिन्छ। जाहेरवाला मोही यादवले अदालतमा बकपत्र गर्दा प्रतिवादी बिन्दु पण्डितले निज जाहेरवालाको टाउकोमा हानेको भनी बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ। बिन्दु पण्डितले हानेको चोट लागेर जाहेरवालासमेत सामान्य घाइते भएको देखिन्छ। निज महादेव पासवानसमेतका प्रतिवादीहरू अदालतमा आई बयान गर्दा पूर्ण रूपमा इन्कार रही बयान गरेको र निजहरूका साक्षीहरूले वारदातमा संलग्नता नरहेको भनी बकपत्र गरिदिएको पाइन्छ। निज प्रतिवादीहरूले मृतक सुवालाल यादवलाई मारुपर्नेसम्मको पूर्वसिद्धिबिसमेत रहे भएको मिसिल संलग्न कागज प्रमाणसमेतबाट केही देखिँदैन। कुन प्रतिवादीले के कस्तो चोट सुवालाललाई प्रहार गरे भन्नेसमेत खुल्न आएको देखिँदैन। जाहेरवालाको जाहेरीमा उल्लेख गरेको पोल तथ्यगत रूपले मेल खाई समर्थन भएको अवस्थासमेत नदेखिएको अवस्थामा ज्यान जस्तो गम्भीर कसुरमा विना आधार प्रमाण दोषी ठहर्‍याउनु फौजदारी न्यायको सिद्धान्तसमेत विरुद्ध हुने भएको र कुन व्यक्तिले के कसरी कुन कसुर गऱ्यो भन्ने कुरा शङ्कारहित तवरले प्रमाणित गर्नुपर्ने दायित्व वादी पक्षको हुनेमा दाबी प्रमाणित गर्न नसकेको अवस्थामा प्रतिवादी महादेव पासवानसमेतका १० (दश) जना प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीअनुसार सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिन आएन। अतः निज प्रतिवादीहरूको उक्त वारदातमा संलग्नता रहे भएको निश्चयात्मक प्रमाणको अभावमा प्रतिवादीहरू महादेव पासवान, बलराम यादव, सुखराम यादव, शत्रुधन यादव, भोला यादव, ननुलाल यादव, किसुनदेव यादव, सकलदेव पासवान र विन्दु पण्डितसमेतका प्रतिवादीहरूलाई सफाइ दिने ठहर्‍याई सुरु सप्तरी जिल्ला अदालतले मिति २०५७।११।२३ मा गरेको फैसलालाई सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन

अदालत राजविराजको मिति २०६७।१०।१९ को फैसला सो हदसम्म मिलेकै देखिने।

प्रतिवादी रामप्रसाद यादव घटना घटाई भाग्दै गरेको अवस्थामा देखेको भनी देवनारायण यादवले गरेको बकपत्र, घटनास्थलमा प्रत्यक्ष रूपमा उपस्थित भएका एवं घाइते भएका जाहेरवाला मोही यादवले अदालतमा गरेको बकपत्र, मृतककी पीडित पत्नी विलवादेवी यादवले प्रहरीमा गरेको कागज तथा अदालतमा आई गरेको बकपत्र, घटनामा मृतकलाई प्रहार गरेको लाठीलगायतका चिजवस्तुहरू बरामद भएको भन्ने बरामदी मुचुल्कासमेतका कागज प्रमाणका आधारमा मृतक सुवालाल यादवको मृत्यु प्रतिवादी रामप्रसाद यादवको चोट प्रहारबाट भएको पुष्टि भइरहेको अवस्थामा घटनामा उपस्थित नभएकोले पुनरावेदन अदालत राजविराजले कसुरदार ठहर्‍याई गरेको फैसला बदर गरी अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउँ भन्ने प्रतिवादी रामप्रसाद यादवको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन। अतः निज प्रतिवादी रामप्रसाद यादवलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने गरी ठहर्‍याएको सप्तरी जिल्ला अदालतको मिति २०५६।०२।२५ को फैसला मिलेको नदेखिँदा सो हदसम्म उल्टी भई निज प्रतिवादी रामप्रसाद यादवलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्छ भनी पुनरावेदन अदालत राजविराजले मिति २०६७।१०।१९ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सो फैसलालाई अन्यथा भन्न सकिने अवस्था रहेको छैन। पुनरावेदक प्रतिवादी रामप्रसाद यादवको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

अतः मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० को उपदफा (२), फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ र केही नेपाल कानूनलाई एकीकरण, समायोजन र

खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ को खण्ड (ख) मा भएको कानूनी व्यवस्थानुसार प्रतिवादी रामप्रसाद यादवलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३ (३) नं. मा भएको सर्वस्वको सजाय नलाग्ने हुँदा पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसलाले प्रतिवादीलाई लागेको सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजायमध्ये सर्वस्वको सजाय नहुने भई निज प्रतिवादी रामप्रसाद यादवलाई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने।

पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०५६।०३।०८ को फैसला विरुद्ध अवध मण्डलले यस अदालतमा दायर गरेको पुनरावेदन जिकिरका सम्बन्धमा विचार गर्दा जाहेरवाला मृतकको छोरा मोही यादवले मौकामा जाहेरी दरखास्त दिँदा जग्गा आवाद गर्न जाँदा अवध मण्डल मुख्य भई निज र रामप्रसाद यादवसमेतले कसैले लाठी फटा र रामप्रसाद यादवसमेतले फलामको छड लिई बाबु सुवालाल यादवलाई कुटपिट गरेको भनी किटानी जाहेरी बेहोरा उल्लेख गरेको पाइन्छ। जाहेरवालाले अदालतमा बकपत्र गर्दा अवध मण्डलले बचन दियो रामप्रसाद यादवसमेतले कुटेको र सोही कुटपिटको कारणबाट बुबा सुवालालको मृत्यु भएको हो भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ। यसरी हेर्दा घटना घटेको स्थान अर्थात् वारदात स्थलमा अवध मण्डलको उपस्थिति रहेको देखिन्छ। अवध मण्डलले घटना घटेको दिन म वारदातस्थलमा थिइन भनी जिकिर लिएको भए तापनि सोको युक्तियुक्त प्रमाण पेस गरी अन्यत्र भएको भनी लिएको जिकिरसमेत पुष्टि गर्न सकेको देखिँदैन। घटनास्थलमा उपस्थित भएको र प्रतिवादी विन्दु पण्डितको कुटाइबाट घाइते भएको जाहेरीवाला मोही यादवले दिएको जाहेरी दरखास्त, जाहेरवालाले अदालतमा गरेको बकपत्र तथा विलवादेवीले अनुसन्धानका क्रममा गरिदिएको कागज तथा अदालतको बकपत्र कपिलेश्वर मण्डल,

बच्चा मण्डल र सकलदेवप्रसादले बकपत्र गर्दा अवध मण्डल कुटपिटको वारदातमा मौजुद रहेको भनी बकपत्र गरेकोसमेतबाट प्रतिवादी अवध मण्डल घटनामा उपस्थित रहे भएको देखिएको अवस्थामा घटना घटेको दिन म वारदात स्थलमा थिइन भन्ने प्रतिवादी अवध मण्डलको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिएन। अतः प्रतिवादी अवध मण्डलले ज्यानसम्बन्धी महलको १७ को देहाय ३ को कसुर गरेको प्रमाणित हुँदाहुँदै निजलाई सफाइ दिने सप्तरी जिल्ला अदालतको मिति २०५५।०३।०२ को फैसला मिलेको देखिएन सुरुको फैसला केही उल्टी भई प्रतिवादी अवध मण्डललाई ज्यानसम्बन्धी महलको १७ नं. को देहाय ३ को कसुर गरेको प्रमाणित भइरहेको हुँदा निजलाई ९ वर्ष कैद हुने ठहर्छ भनी पुनरावेदन अदालत राजविराजले मिति २०५६।०३।०८ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। ज्येष्ठ नागरिक ऐन, २०६३ को दफा १२ (ख) मा सत्तरी वर्ष उमेर पूरा भई पचहत्तर वर्ष ननाघेको ज्येष्ठ नागरिकलाई पचास प्रतिशतसम्म कैद सजायमा छुट दिन सकिने भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा प्रतिवादी अवध मण्डलको जन्म २००३ सालमा भएको निजको नेपाली नागरिकताको प्रतिलिपिबाट देखिएको अवस्थामा निजको उमेर ७३ वर्ष भएको देखिँदा निजलाई भएको ९ वर्ष कैदको पचास प्रतिशतले छुट दिँदा ज्येष्ठ नागरिक ऐन, २०६३ को दफा १२(ख) बमोजिम निज प्रतिवादी अवध मण्डललाई ६(छ) महिना मात्र कैद हुने।

वादी नेपाल सरकारले पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०५६।०३।०८ गतेको फैसलाउपर अवध मण्डल, देवराम यादव, रामनारायण यादव र रामचन्द्र यादवसमेत जना ४ विरुद्ध यस अदालतमा दायर गरेको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा जाहेरी दरखास्तमा आवाद गर्न जाँदा अवध

मण्डल मुख्य भई निज र रामप्रसाद यादवसमेतले कसैले लाठी फटा र रामप्रसाद यादवसमेतले फलामको छड लिई बुबा सुवालाल यादवलाई कुटपिट गरेको र सोही चोटका कारण बुबाको मृत्यु भएको भनी किटानी जाहेरी बेहोरा उल्लेख गरेको पाइन्छ । प्रतिवादीहरू देवराम यादव, रामनारायण यादव र रामचन्द्र यादवसमेत घटना हुँदा वारदातमा संलग्न थिए भनी पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन । मृतककी पत्नी विलवादेवी यादवले अदालतमा बकपत्र गर्दा अवध मण्डलसमेतका व्यक्तिहरूले मेरो लोग्नेलाई कुटपिट गरेका हुन् भनी लेखाई कुटपिट गर्ने वा वारदातमा उपस्थित हुनेमा प्रतिवादीहरू देवराम यादव, रामनारायण यादव र रामचन्द्र यादवको नाउँ लेखाउन सकेको छैन । वारदात स्थलमा प्रत्यक्षदर्शीको रूपमा रहेको मृतकको छोरा जाहेरवाला मोही यादवले प्रतिवादी देवराम यादवसमेतलाई कसुरदार हुन् भनी लेखाउन सकेको पाइँदैन । यसरी सुरु जाहेरी दरखास्तमा नाम लेखेकै आधारमा निज प्रतिवादीहरू पनि वारदातमा संलग्न रहेछन् भनी भन्न मिल्ने अवस्था रहँदैन । जाहेरवाला तथा चश्मदिद व्यक्तिहरूले अदालतमा गरेको बकपत्रबाट वारदातस्थलमा प्रतिवादी देवराम यादव, रामनारायण यादव र रामचन्द्र यादव सरिक थिएनन् भन्ने प्रमाणित हुन आएको देखिएको र प्रतिवादी अवध मण्डलले ज्यानसम्बन्धीको १६ नं. को कसुर गरेको भनी वादी नेपाल सरकारले लिएको अभियोग दाबी प्रमाणित हुन नसकी माथि उल्लिखित प्रकरण नं.६५ मा निजलाई ज्यानसम्बन्धीको १७ नं.को देहाय ३ बमोजिम १ वर्ष कैद हुने भनी पुनरावेदन अदालत राजविराजले गरेको फैसला सदर भई प्रतिवादी अवध मण्डललाई ज्येष्ठ नागरिक ऐन, २०६३ को दफा १२(ख) बमोजिम ६(छ) महिना कैद हुने ठहर भइसकेको हुँदा अभियोग दाबीअनुसार प्रतिवादी

देवराम यादव, रामनारायण यादव, रामचन्द्र यादव र अवध मण्डललाई सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिन आएन । अतः प्रतिवादी देवराम यादव र प्रतिवादी रामनारायण यादवको कसुर प्रमाणित हुन नसकेको अवस्था हुँदा निजहरूले आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने ठहर्ने र प्रतिवादी रामचन्द्र यादवको हकमा सफाई दिएको सुरु सप्तरी जिल्ला अदालतको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भनी पुनरावेदन अदालत राजविराजले मिति २०५६।०३।०८ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा अन्यथा भन्न सकिने अवस्था देखिएन नआउने ।

अतः उल्लिखित विश्लेषणसमेतका आधारमा प्रतिवादी अवध मण्डलका हकमा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७ को देहाय ३ बमोजिम १ (एक) वर्ष कैद हुने ठहर्न्याई मिति २०५३।०३।०८ मा गरेको फैसला तथा प्रतिवादी रामप्रसाद यादवलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्न्याई मिति २०६७।१०।१९ मा पुनरावेदन अदालत राजविराजले गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने भए तापनि प्रतिवादी अवध मण्डलका हकमा ज्येष्ठ नागरिक ऐन, २०६३ आकर्षित हुने भएकोले निजलाई ज्येष्ठ नागरिक ऐन, २०६३ को दफा १२(ख) बमोजिम १ वर्षको पचास प्रतिशत मिन्हा हुने भई ६ (छ) महिना मात्र कैद हुने ठहर्छ । अर्का प्रतिवादी रामप्रसाद यादवका हकमा मुलुकी फौजदारी संहिता, २०७४ को दफा ४० को उपदफा (२), फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ र केही नेपाल कानूनलाई एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ को खण्ड (ख) मा भएको कानूनी व्यवस्थानुसार साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३), नं. मा भएको सर्वस्वको सजाय नलाग्ने हुँदा निज प्रतिवादी रामप्रसाद यादवलाई

जन्मकैदको सजाय मात्र हुने ।  
इजलास अधिकृत: जनक सिंह बोहरा  
कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना  
इति संवत् २०७६ साल श्रावण २८ गते रोज ३ शुभम् ।

२

**मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री  
उम्बरबहादुर शाही, ०७०-CR-००६४, ज्यान मार्ने  
उद्योग, नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर दोडसमेत**

प्रतिवादीहरू रमेश भन्ने केदारनाथ गौतम, कृष्णबहादुर दोड, मोहन साह तेली, धनबहादुर पाख्रिन र अजिज खाँ मुसलमानसमेतका ५ जनाउपर पीडितको दाजु ज्ञानध्वज स्याङ्बोको किटानी जाहेरी परी अभियोग दायर भएकोमा प्रतिवादीहरू रमेश भन्ने केदारनाथ गौतम र अजिल खाँ मुसलमान फरार रहेकाले सुरु अदालतबाट जारी म्यादमा समेत हाजिर नभएकाले निजहरूको हकमा मुलुकी ऐन, अ.बं.१९० नं. बमोजिम अभियोग दाबी मुलतबी रहेको देखिने ।

प्रतिवादीहरूमध्येका पक्राउ प्रतिवादीहरू कृष्णबहादुर दोड, धनबहादुर पाख्रिन, मोहन साह तेलीले पीडित घाइते शान्तिमाया स्याङ्बोको ज्यान मार्ने उद्देश्यले निजउपर घातक हतियार बन्दुक प्रयोग गरी गोली प्रहार गर्ने कार्यमा सामूहिक रूपमा संलग्न रही मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १५ नं. बमोजिमको कसुर गरेको देखिन आएबाट जनही ५ पाँच वर्ष कैद सजाय हुने तथा प्रतिवादीहरूले मुलुकी ऐन, चोरीको महलको १ र ६ नं. विपरीतको कसुर अपराधसमेत गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीहरूलाई चोरीको १४(४) नं. बमोजिम सो डाँकाको कसुर गरेकोमा ६ वर्ष कैद सजाय र रु.४,०००।- बिगो बराबरको मोबाइल डाँका गरेको अवस्था हुँदा सो बिगोको डेढीले हुने रु.६,०००।- जरिवानासमेत हुने र प्रतिवादीहरूले

रु.४,०००।-को बिगो डाँका गरेको देखिन आएकोले पक्राउ प्रतिवादीहरूबाट चोरीको २१ नं. बमोजिम सो बिगो पीडित शान्तिमाया स्याङ्बोले भराई लिन पाउने ठहर्छ भनी पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट फैसला भएकोमा सो फैसलामा प्रतिवादीहरूले चित्त बुझाई बसेको देखिने ।

वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट प्रस्तुत मुद्दामा दोस्रो पटक कायम गरिपाउँ भनी परेको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा ज्ञानध्वज स्याङ्बोको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी कृष्णबहादुर दोडसमेत भएको ज्यान मार्ने उद्योग र डाँका मुद्दाको वारदात मिति २०६५।१०।१६ मा भएको देखिन्छ भने यिनै जाहेरवालाको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी कृष्णबहादुर दोडसमेत भएको कर्तव्य ज्यान डाँका मुद्दाको वारदात मिति २०६५।११।०३ रहेको मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट देखिन्छ । वादी नेपाल सरकारको यस अदालतमा दायर भएको ज्यान मार्ने उद्योग तथा डाँका मुद्दाको वारदात मितिभन्दा पूर्व यिनै प्रतिवादीहरूले डाँकाको कसुर गरेको भन्ने तथ्य वादी नेपाल सरकारले पुष्टि गर्ने सकेको देखिँदैन । पटक कायम गर्नका लागि जुन मुद्दामा दोस्रो पटक कायम हुने हो सो मुद्दाभन्दा पूर्व उनै प्रतिवादीहरूले डाँका वा चोरीको कसुर गरेको स्थापित हुनु पर्दछ । २०६५।११।०३ मा भएको घटनालाई पहिलो पटक र २०६५।१०।१६ को वारदातमा भएको घटनालाई दोस्रो पटक कायम गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर कानूनसम्मत रहेको देखिन आएन । तसर्थ प्रस्तुत वारदातभन्दा अघि पनि यी प्रतिवादीहरूले डाँका गरेको भन्ने वारदात मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट स्थापित नहुँदा दोस्रो पटक कायम गरी सजाय हुन लिइएको अभियोग दाबी पुग्ने

सक्ने देखिएन भनी पुनरावेदन अदालत हेटौडाले मिति २०६९।११।१३ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सो फैसला सदर हुने।

इजलास अधिकृत: जनक सिंह बोहरा

कम्प्युटर: चन्द्रावती तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर १८ गते रोज ४ शुभम्।

३

**मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७५-CR-०५६४, कर्तव्य ज्यान, टिके लुहार वि. नेपाल सरकार**

मेरो छोरा वर्ष १० को रुद्रास लुहारलाई प्रतिवादी टिके लुहारसमेतले कर्तव्य गरी हत्या गरेको हुँदा पक्राउ गरी कानूनबमोजिम कारबाही गरिपाउँ भनी मृतकका बुबा धने लुहारले प्रतिवादी टिके लुहारसमेत उपर किटानी जाहेरी दर्ता गरेको र अदालतमा आई बकपत्र गर्दा टिके लुहारसमेतले मृतक छोराको टाउकोमा, हातमा, मुखमा, दातमा र आँखामा ढुङ्गा र हँसियाले हानेको कारणले छोराको मृत्यु भएको हो भनी लेखाई दिएको पाइने।

प्रतिवादी टिके लुहारसमेतले आरोपित कसुरमा साबित रही अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष र अदालतमा समेत एकै मिलानको परस्परमा पोल गरी बयान गरेको पाइन्छ। प्रतिवादीहरूमध्ये टिके लुहारले अदालतमा समेत बयान गर्दा मिति २०७२।६।९ मा सामुदायिक वनमा गोरू चराउने क्रममा मेरो मृतक रुद्रास वि.क. सँग भेट भएको हो। सो समयमा मसँग झलक र प्रशान्त पनि थिए। घटना हुनुभन्दा १०।१२ दिन पहिले मृतकको दाजुले मलाई कुटेको थियो र निजको बुबासमेतले मेरो आमालाई गाली गरेको थियो। उक्त दिन पनि मृतकले मलगायत झलक र प्रशान्तलाई आमाचाक्ली गाली गरेको र त्यसपछि फेरी

तिम्रो आमा मेरो बुबाको श्रीमती हो भनी गाली गरेको कारण पहिला प्रशान्तले मृतकलाई ढुङ्गाले हाने, त्यसपछि झलकले, त्यसपछि मैले मृतकलाई ढुङ्गाले हाने र त्यसपछि हँसियाले मृतकको पछाडिपट्टि ढाडमा हानेको हुँ। हँसियाले झलकले मृतकको निधारमा हानेको र प्रशान्तले हँसियाले मृतकको नाडीमा हानेको हो। हामी तीनैजनाले मृतकलाई हँसिया तथा ढुङ्गाले हानिसकेपछि मृतक भुइँमा लडेकोमा मुखबाट घ्यारघ्यार आवाज निकालेको थियो। त्यसपछि मृतकलाई अलि पर लगी खाल्डोमा फाली माथिबाट सल्लाको कुसुमले छोपी हामीहरू तीनैजना गोरू लिई घरमा आएका हौं भनी आफूहरूले गरेको आपराधिक कार्य स्वीकार गर्दै बयान गरेको अवस्था देखिन्छ भने अन्य प्रतिवादीहरू झलक र प्रशान्तले पनि सोही बेहोरासँग मिल्दो बेहोरा खुलाई अदालतमा समेत बयान गरेको देखिने।

प्रतिवादीहरूको साबिती बयान, मृतकको लास जाँच प्रकृति मुचुल्का, शव परीक्षण प्रतिवेदन जाहेरवाला धने लुहारले अदालतमा गरेको बकपत्र, प्रहरी र घटना विवरणमा कागज गर्ने गच्छे लुहार, नवराज पाठकसमेतको अदालतमा भएको बकपत्रसमेतबाट यी प्रतिवादी टिके लुहारसमेतको संलग्नता भई निज प्रतिवादीहरूकै कर्तव्यबाट रुद्रास लुहारको मृत्यु भएको कुरा पुष्टि हुन आएको देखिन्छ। मृतकसँग यी प्रतिवादी टिके लुहारको पूर्वरिसइवी रहेको देखिएको र आपसमा वादविवाद हुँदा गाली गलौज भएको र सोही कारण प्रतिवादी टिके लुहारसमेतले मृतकलाई कुटपिट गरी ढुङ्गा मुढा हँसियासमेतले प्रहार गरी निर्मम तरिकाबाट कर्तव्य गरी मारेको अवस्थामा तत्कालको रिस थाम्न नसकी मनसायविना गरेको कार्यमा ज्यानसम्बन्धीको १३ (३) नं. बमोजिमको सजाय

आकर्षित हुन सक्ने होइन ऐ.को ५ नं. को कसुरमा ऐ. ६ नं. बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने प्रतिवादी टिके लुहारको पुनरावेदन जिकिर न्यायसङ्गत देखिन नआएको हुँदा सो पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन । प्रतिवादीहरूकै कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु भएको मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट पुष्टि भइरहेको अवस्थामा प्रतिवादीलाई कसुरदार ठहर्‍याई सजाय गर्ने गरेको सुरु तथा उच्च अदालतको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने अवस्था देखिन नआउने ।

अतः विश्लेषण विवेचना गरिएअनुसार मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० को उपदफा (२), फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ र केही नेपाल कानूनलाई एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ को खण्ड (ख) मा भएको कानूनी व्यवस्थानुसार प्रतिवादी टिके लुहारलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३ (३) नं. मा भएको सर्वस्वको सजाय नलाग्ने हुँदा उच्च अदालत दिपायलको फैसलाले प्रतिवादीलाई लागेको सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजायमध्ये सर्वस्वको सजाय नहुने भई निज प्रतिवादीलाई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने ठहर्छ साथै प्रतिवादी टिके लुहारले आफूले गरेको अपराधको सम्बन्धमा अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालतमा समेत साँचो बयान दिई न्यायिक प्रक्रियालाई समेत सहज बनाएकोसमेतको कारण र वारदात घट्टाको प्रकृतिको आधारबाट सुरु अदालतले अ.बं. १८८ नं. लगाई ५ वर्ष कैद सजाय हुने राय व्यक्त गरी गरेको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भनी अ.बं. १८८ नं. बमोजिम घटी सजाय ५ (पाँच) वर्ष मात्र हुने गरी उच्च अदालत दिपायलले मिति २०७४।१२।१६ मा व्यक्त गरेको राय सदर भई निज प्रतिवादी टिके

लुहारलाई मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. अनुसार कैद वर्ष ५ (पाँच) मात्र सजाय हुने ठहर्छ । मुलुकी ऐन, अ.बं. २०५ नं. मा एकै मुद्दामा हार्ने झगडियामध्ये कसैको पुनरावेदन उजुर परेकोबाट जाँचिदा इन्साफ वा सजाय उल्टाई फैसला गर्दा पुनरावेदन उजुर नदिने झगडियाका हकमा समेत इन्साफ सजाय उल्टिन जाने भयो भने त्यस्तोमा पुनरावेदन उजुर परेको छैन भनी सदर गरिदिन हुँदैन । पुनरावेदन उजुर नदिनेका हकमा समेत पुनरावेदन उजुर दिनेसह उल्टाई दिनुपर्छ भन्ने व्यवस्था भएको र फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १४७(२) मा सजाय पाउने व्यक्तिहरूमध्ये कुनै व्यक्तिको मात्र पुनरावेदन परेकोमा पुनरावेदन नगर्ने व्यक्तिका हकमा पनि सोही पुनरावेदनकै रोहमा निर्णय गर्नुपर्ने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था भएकोमा उच्च अदालत दिपायलको मिति २०७४।१२।१६ को फैसलाउपर प्रतिवादी टिके लुहारको मात्र यस अदालतमा पुनरावेदन परेको र निजको हकमा उच्च अदालत दिपायलको मिति २०७४।१२।१६ को फैसलाले व्यक्त गरेको रायसमेत सदर भई फैसला भएकोले प्रतिवादी परिवर्तित नाम झलकको यस अदालतमा पुनरावेदन परेको नदेखिँदा उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाका आधारमा निजका हकमा समेत उच्च अदालत दिपायलले ५ वर्ष कैद हुने भनी अ.बं. १८८ नं. बमोजिम व्यक्त गरेको राय सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: जनक सिंह बोहरा

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर १५ गते रोज १ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७५-CR-१२५५, कर्तव्य ज्यान, ओसबहादुर घर्ती मगर वि. नेपाल सरकार



प्रतिवादी ओसबहादुर घर्ती मगरको पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा पुनरावेदक प्रतिवादी ओसबहादुर घर्तीमगरले मौकामा बयान गर्दा मिति २०७३/४/७ गते साँझको खाना खाई दुवैजना सँगै सुतेको र राति मैले श्रीमती मनसरी घर्तीलाई यौन सम्पर्क गर्न खोज्दा निजले मलाई नछुनु म यौन सम्पर्क गर्न दिँदैन भनेको र मैले पटकपटक कोसिस गर्दासमेत नमानी राति अं.११:०० बजेतिर प्रहरीद्वारा बरामद गरेको धारिलो हतियार हँसियाले श्रीमतीको टाउकोमा २/३ पटक प्रहार गर्दा भुइँमा लडेपछि लडेको ठाउँमा पनि पटकपटक हँसिया प्रहार गरेपछि निजको मृत्यु भएको भन्नेसमेत बेहोरा उल्लेख गरेको र अदालतमा बयान गर्दासमेत मलाई यौन सम्पर्क गर्न नदिएपछि निजलाई कर्तव्य गरी मारेको हुँ भनी आरोपित कसुरमा साबित रही बयान गरेको अवस्था देखिन्छ । त्यस्तै जाहेरीवालाका छोराले प्रतिवादीका नाउँमा किटानी जाहेरी गरी अदालतमा सो जाहेरी समर्थन हुने गरी बकपत्रसमेत गरी दिएको देखिन्छ । त्यस्तै घटना विवरण कागज गर्ने मानबहादुर रोका मगरसमेतले यी पुनरावेदक प्रतिवादीले नै आफ्नो श्रीमतीलाई कर्तव्य गरी मारेका हुन् भनी अदालतमा समेत बकपत्र गरिदिएको पाइन्छ । मृतकको लास जाँच मुचुल्कामा शरीरको विभिन्न भागहरूमा काटिएको घाउहरू रहेको भन्ने देखिनुका साथै प्रतिवादीको आँगनबाट वारदातमा प्रयोग गरिएको भनिएको हँसिया बरामद भएको तथा प्रतिवादीलाई प्रहरीले पक्राउ गर्दाका अवस्थामा निजको जिउबाट बरामद गरिएको सर्टको विभिन्न भागमा रगत जस्तो रातो पदार्थ लागेको भन्ने देखिएको छ । मृतकको मृत्युको कारणमा Head injury भन्ने उल्लेख भएको र प्रतिवादीले हँसियाले मृतकको टाउकोमा हिकार्एको भनी बयान गरेकोसमेतबाट मृतकको मृत्यु यी पुनरावेदक प्रतिवादी ओसबहादुर

घर्तीमगरले टाउकोमा हँसियाले प्रहार गरेको कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको अवस्था देखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा यी पुनरावेदक प्रतिवादीले आफ्नो श्रीमतीलाई हँसिया जस्तो धारिलो तथा जोखिमी हतियारले प्रहार गरेको कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको देखिएबाट निजको सो कार्य मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. अन्तर्गतकै देखिन आउँछ । हँसिया जस्तो धारिलो हतियारको प्रयोग गरी आफ्नो श्रीमतीलाई तत्काल उठेको रिसका कारण आवेगमा आई प्रहार गरेको हुँ भन्ने यी पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर कानूनसङ्गत एवं पत्यारलायकसमेत देखिन नआएको अवस्थामा यी पुनरावेदक प्रतिवादी ओसबहादुर घर्तीमगरलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहरी भएको फैसला मनासिब नै देखिँदा उक्त फैसलालाई अन्यथा भन्नुपर्ने अवस्था देखिएन । अतः सुरु रोल्पा जिल्ला अदालतबाट मिति २०७३/११/१९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भनी उच्च अदालत तुलसीपुरले मिति २०७४/११/१५ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिने ।

अतः माथि विश्लेषण विवेचना गरिएअनुसार मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० को उपदफा (२), फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ र केही नेपाल कानूनलाई एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ को खण्ड (ख) मा भएको कानूनी व्यवस्थानुसार प्रतिवादी ओसबहादुर घर्ती मगरलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३ (३) नं. मा भएको सर्वस्वको सजाय नलाग्ने हुँदा उच्च अदालत तुलसीपुरको फैसलाले प्रतिवादीलाई लागेको सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजायमध्ये सर्वस्वको

सजाय नहुने भई निज प्रतिवादीलाई जन्मकैदको मात्र सजाय हुने ।

इजलास अधिकृत: जनक सिंह बोहरा

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर १५ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. १३

१

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-०३००, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. हरिबहादुर तामाङ

प्रतिवादी हरिबहादुर तामाङले घाइते भिमबहादुरलाई कुटपिट प्रहार गरेको हो भन्ने जाहेरी बेहोरामा उल्लेख नभई गोपालबहादुरले खुकुरी प्रहार गरेको भनी उल्लेख भएको, प्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालतमा बयान गर्दा आफ्नो श्रीमती तोक्काबहादुरले भगाई लगेकोले जारी खर्च बुझ्न जाँदा कुरा नमिली सुरु भएको विवादको सिलसिलामा गोपालबहादुरले भिमबहादुरलाई खुकुरीको उल्टोपट्टिबाट प्रहार गरेको, त्यसरी प्रहार गर्दा आफूले छेकबार गरी सम्झाउने बुझाउने प्रयास गरेको, आफूले घाइतेलाई कुटपिट नगरेको भनी कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिने ।

घाइतेलाई यी प्रतिवादीले कुटपिट गरेको हो भनी खुलाउन नसक्नुका साथै के कस्तो र कसको प्रहारबाट भिमबहादुर घाइते भएका हुन् मैले नदेखेको हुँदा खुलाउन सकिदैन भनी जाहेरवालाले अदालतमा बकपत्र गर्दा उल्लेख गरेको र बुझिएका अन्य व्यक्तिहरूले समेत यी प्रतिवादीले घाइतेलाई कुटपिट गरेका हुन् भनी भन्न नसकेकोसमेतका मिसिल

संलग्न प्रमाण कागजातहरूबाट देखिएको अवस्थाले प्रतिवादीउपरको कसुर शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुन आएको देखिएन । यसै सन्दर्भमा पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार विरुद्ध विपक्षी प्रतिवादी सुरेश साह तुरहासमेत भएको कर्तव्य ज्यान मुद्दामा यस अदालतबाट ने.का.प.२०६४, अङ्क १, निर्णय नं. ७८०६ मा “गम्भीर प्रकृतिको अपराधमा शङ्कारहित तवरबाट अभियोग दाबी प्रमाणित हुन नआएको अवस्थामा प्रतिवादीहरूलाई अपराधी घोषित गरी सजाय गर्नु न्यायसङ्गत र कानूनसम्मत देखिन नआउने” भनी कायम भएको सिद्धान्तसमेतको परिप्रेक्ष्यमा प्रतिवादी हरिबहादुर तामाङलाई अभियोग माग दाबीबमोजिम नै सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन र पुनरावेदन जिकिरलाई समर्थन गर्दै विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताले प्रस्तुत गर्नुभएको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, विवेचित आधार र कारणसमेतबाट प्रतिवादी हरिबहादुर तामाङलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. बमोजिम ५(पाँच) वर्ष कैद सजाय ठहर गरेको सुरु सिन्धुपाल्चोक जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी यी प्रतिवादी हरिबहादुर तामाङले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहर्‍याई उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७४।४।१७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: माधव भण्डारी

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७७ साल जेठ १८ गते रोज १ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-०९५०, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. राम विनेशप्रसाद कुशवाहा

प्रतिवादीले बाँसको फाटाले प्रहार गरी गम्भीर घाइते बनाउँदा हार गुहार गरी म बेहोस भएपछि वरिपरिका छरछिमेकीहरूले मलाई बचाउन आएपछि प्रतिवादी भागी गएका हुन् भनी उल्लेख गरी घाइतेले मौकामा गरेको बयान बेहोरालाई समर्थन हुने गरी अभियोजन पक्षबाट अन्य कुनै त्यस्तो स्वतन्त्र प्रमाण प्रस्तुत गर्न सकेको देखिन आएन । मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. मा "...घातक हतियारले काट्ने वा मारनका लागि अरु जुनसुकै कुराको उद्योग गरी मर्नेसम्मको काम गरेकोमा कुनै कारणले ज्यान मर्न पाएको रहेनछ भने त्यस्तो काम गर्ने र गर्न लगाउने तथा सो ठाउँमा गई वचन दिने वा मद्दत गर्नेलाई पाँच वर्षदेखि बाह्र वर्षसम्म कैद गर्नुपर्छ" भन्ने कानूनी व्यवस्थानुसार ज्यान मार्ने उद्योगको कसुर ठहरिनका लागि ज्यान मार्ने मनसाय हुनुपर्ने, सो मनसायबाट प्रेरित भई हान्ने, कुट्ने, काट्ने आदि गरेको हुनुपर्ने, ज्यान मर्नेसम्मको काम गरेको हुनुपर्ने, त्यति गर्दा पनि ज्यान मर्न कुनै कारणले नपाएको अवस्थाको विद्यमानता हुनुपर्नेमा प्रस्तुत मुद्दामा घातक हतियार प्रयोग भएको, मर्नेसम्मको कसुर गरेको, तेस्रो पक्षको उपस्थितिको कारण घाइते मर्न नपाएको भन्ने देखिन आएन । जाहेरवालाको खेतको मकैको बोट प्रतिवादी रामविनेश प्रसाद कुशवाहाले उखेली क्षति पुऱ्याएको जस्तो सामान्य विवादमा प्रतिवादीले निजको ज्यानै लिनुपर्नेसम्मको रिसइवी रहेको भन्नेसमेत मिसिल संलग्न कागजातहरूबाट नदेखिने ।

प्रतिवादी राम विनेश महतो कोइरी र निजको बाबु हरि महतो कोइरी आई राम विनेश महतोले बाँसको फाटाले टाउकोमा प्रहार गरी गम्भीर घाइते बनाई भुइँमा रगताम्य भई हार गुहार गरी म बेहोस भएपछि वरिपरिका छरछिमेकीहरूले बचाउन भनी आउँदा प्रतिवादीहरू भागी गएका हुन् भनी घाइते पीडित धर्मेन्द्रप्रसाद

यादवले मौकामा कागज गरेको भए पनि अदालतबाट बकपत्रको लागि जाहेरवाला द्वारिका राउत अहिर र यी घाइते धर्मेन्द्रकुमार यादवलाई उपस्थितका लागि म्याद पुर्जी जारी गरिएकोमा जाहेरवाला एवं घाइते दुवै बकपत्रको लागि अदालतमा उपस्थिति भएको नदेखिँदा केवल जाहेरी र मौकामा उल्लेख गरेकै आधारमा कसैलाई कसुरदार ठहऱ्याउन कानूनतः मिल्ने देखिँदैन । यसै सन्दर्भमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार विरुद्ध विपक्षी प्रतिवादी सुरेश साह तुरहासमेत भएको कर्तव्य ज्यान मुद्दामा यस अदालतबाट ने.का.प.२०६४, अड्क १, निर्णय नं.७८०६ मा "प्रहरीसमक्ष गरिएको साबिती बयान कागज स्वतन्त्र प्रमाण वा स्थापित तथ्यबाट समर्थित नभएसम्म त्यसलाई अदालतले विवादाहित प्रमाणको रूपमा ग्रहण नगर्ने । शङ्कास्पद प्रमाण वा तथ्यगत विश्लेषणबाट गरिएको अनुमानको भरमा मात्र कसैलाई कुनै फौजदारी कसुर गरेको ठहर गर्न नसकिने" भन्ने सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएको पाइने ।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा "फौजदारी मुद्दामा आफ्नो अभियुक्तको कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने छ" भन्ने व्यवस्था रहेकोमा घाइते धर्मेन्द्रप्रसाद यादव मौकामा बुझिएका व्यक्तिहरू रमेश महतो धानुक, अनरुद्रप्रसाद यादव, वीर शम्शेर प्रसाद, राजदेव राउत अहिरलाई पनि अदालतमा उपस्थित गराई बकपत्र गराउन सकेको पाइएन । वारदातस्थलमा कसैको भौतिक उपस्थिति (Physical Presence) हुँदैमा वारदातमा संलग्नता थियो भनी ठहऱ्याउनु कानूनसङ्गत र तर्कसङ्गत नदेखिँदा केवल जाहेरी दरखास्तको आधारमा वारदात स्थलमा उपस्थित रहे भएकोले मात्र शङ्का र अनुमानको भरमा कसुरदार ठहर गर्नु न्यायसङ्गत नहुने हुँदा यी प्रतिवादीलाई

सुरु फैसला उल्टी गरी सफाइ दिने गरी उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जबाट भएको फैसला मनासिब नै देखिँदा सो फैसला बदर गरी सुरु अदालतको फैसला सदर गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन र पुनरावेदन जिकिरलाई समर्थन गर्दै विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताले प्रस्तुत गर्नुभएको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, विवेचित तथ्यगत आधार र कारणसमेतबाट यी प्रतिवादी राम विनेशप्रसाद कुशवाहालाई ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. बमोजिम ५ वर्ष कैद गर्ने गरेको सुरु बारा जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी आरोपित कसुरबाट निजले सफाइ पाउने ठहर्‍याई उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जबाट मिति २०७५।०३।३१ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिक्तृत: माधव भण्डारी

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७७ साल जेठ १८ गते रोज १ शुभम्।

३

**मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७५-CR-०६३०, सरकारी कागज कित्ते, निरन्जनप्रसाद कुर्मी वि. नेपाल सरकार**

पुनरावेदक निरन्जनप्रसाद कुर्मीले आफूलाई लागेको कसुर सम्बन्धमा मौकामा तथा अदालतमा बयान गर्दा आफूले प्रयोग गर्ने गरेको ना.१८.प.२००८ नं.को मोटरसाइकल निजको सामान्य चिनजानका व्यक्ति पोखरीया-२, पर्साका राजकुमार गिरीको भएको र सो मोटरसाइकल निज राजकुमार गिरीसँग २-३ दिनको लागि मागी प्रयोग गरेकोमा आफ्नी आमा एक्कासी बिरामी भएकोले खुपबहादुर गेलालले मसँग सो मोटरसाइकल मागेर लगेका हुन्। सो मोटरसाइकल

मेरो होइन। सो मोटरसाइकल दुर्घटना भएपछि मात्र सोको कागजात कित्ते हो भन्ने थाहा पाएको हुँ। ब्लु बुक कस्तो हो ? मलाई थाहा भएन भनी एकै मिलानको बयान गरेको देखियो। निजको सो बयान बेहोराको समर्थन गर्दै कसुरमा निजको संलग्नता नभएकोले निजले सफाइ पाउनुपर्छ भनी निजका साक्षी मदनप्रसाद तेलीले अदालतमा बकपत्र गरेको पाइयो। निरन्जनप्रसाद कुर्मीबाट मागेर खुपबहादुर गेलालले चलाएको मोटरसाइकलको सवारीधनी राजकुमार गिरी रहेको देखिएको, सो मोटरसाइकलको सवारी दर्ता किताब यातायात व्यवस्था कार्यालय नारायणी, वीरगन्जबाट बुझ्दा फरक परेकोले प्रतिवेदन दिएको हुँ भनी प्रतिवेदक प्र.स.नि. रमाशंकर साह तेलीको बकपत्रबाट देखिन्छ। निज प्रतिवेदकको बकपत्रबाट निज निरन्जनप्रसाद कुर्मीले नै उक्त मोटरसाइकलको ब्लु बुकलगायतको कागजपत्र सरकारी छाप दस्तखत कित्ते गरेका हुन् भनी खुलाएको नपाइने।

दुर्घटना भएको ना.१८.प.२००८ नं.को मोटरसाइकलको विवरण यातायात व्यवस्था कार्यालय नारायणी, वीरगन्जबाट माग गर्दा यी प्रतिवादीले पेस गरेको सवारी दर्ता प्रमाणपत्रसँगै मेल खाँदैन। प्रतिवादी निरन्जनप्रसाद कुर्मीसँग रहेको उक्त मोटरसाइकलको सवारी दर्ता प्रमाणपत्र लगन साह सोनार जीतपुर बाराबाट प्रतिवादी राजकुमार गिरी, पोखरीया- २, पर्साको नाउँमा नामसारी भई आएको देखिन्छ। सो सवारी दर्ता प्रमाणपत्र नारायणी यातायात व्यवस्था कार्यालय, पर्सामा दर्ता भएको देखिँदैन। उक्त प्रमाणपत्रमा लागेको छाप र दस्तखत सरकारी छाप र दस्तखत नमुनासँग मिल्दैन। यातायात व्यवस्था कार्यालय नारायणीमा रहेको सवारी दर्ताको मूल ढड्डामा उक्त ना.१८.प.२००८ नं.को मोटरसाइकलको विवरणमा उक्त मोटरसाइकलको मोडेल डिपो २०११ सवारी

धनी भरतपुर १० चितवन बस्ने मेघनारायण प्रधान, सवारी रड निलो इन्जिन नं. JF11E4101315, चेसिज नं. ME4JF118CB8101299 रहेको भन्ने बेहोरा यातायात व्यवस्था कार्यालय, नारायणीको पत्रबाट देखिन्छ । यी प्रतिवादीले चलाएको मोटरसाइकल नारायणी यातायात व्यवस्था कार्यालय, पर्सामा दर्ता नभएको देखिँदा दर्ता नै नभएको मोटरसाइकलको सवारी दर्ता प्रमाणपत्रमा लागेको छाप र दस्तखत सरकारी छाप दस्तखतसँग मेल खाने कुरै हुँदैन । सवारी दर्ताको मूल ढड्डामा नै उक्त नं. को मोटरसाइकल दर्ता नै नभएको कारणले सोको सक्कल प्रति नै नहुने र प्रतिवादीसँग भएको सवारी दर्ता-प्रमाणपत्र नक्कली भएको सवारी दर्ता प्रमाण-पत्रलाई सक्कलसँग भिडाएर हेर्न जाँच गर्न मिल्ने अवस्था नै देखिँदैन । पुनरावेदक प्रतिवादी निरन्जन कुर्मीको नाउँ उक्त सवारी दर्ता प्रमाणपत्रमा रहेको देखिँदैन । अन्य स्वतन्त्र लिखत प्रमाणको अभावमा सो मोटरसाइकल केवल केही दिनदेखि आफूसँग राखेको र आफूले चलाएको कारणले मात्र उक्त मोटरसाइकलको सवारी दर्ता प्रमाणपत्रमा लागेको सरकारी छाप दस्तखत यी प्रतिवादीले नै कित्ते गरी बनाएको हो भनी यकिन रूपमा भन्न सकिने अवस्था रहेको देखिँदैन । सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दामा कसुर प्रमाणित हुनको लागि फौजदारी कानूनको स्पष्ट उल्लङ्घन भएको हुनुपर्छ । यी प्रतिवादीले ना.१८.प.२००८ नं. को मोटरसाइकलको सवारी दर्ता प्रमाणपत्र सरकारी छाप दस्तखत कित्ते गरी बनाएर फौजदारी कानूनको उल्लङ्घन गरेको भन्ने कुरा दाबी लिने वादी पक्षले सप्रमाण पुष्टि गराउन सक्नुपर्नेमा सो खम्बिर रूपमा कसुरलाई पुष्टि गराउन नसकेको हुँदा निज प्रतिवादीका विरुद्धमा सरकारी कागज कित्ते जस्तो फौजदारी कसुरमा अनुमान वा शङ्काको भरमा कसुर ठहर गर्नु

न्यायसम्मत हुने देखिन नआउने ।

तसर्थ, विवेचित मुद्दाको तथ्य, आधार र कारणहरूबाट समेत पुनरावेदक निरन्जनप्रसाद कुर्मीको संलग्नतामा उक्त सवारी दर्ता प्रमाणपत्रमा लागेको सही र छाप कित्ते गर्ने काम भएको भन्ने कुरा शङ्कारहित तवरबाट वादी पक्षले पुष्टि गर्न नसकेको देखिएबाट सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी यी पुनरावेदकलाई अभियोग दाबीबमोजिम सरकारी छाप दस्तखत कित्तेको कसुरमा सजाय गर्ने गरेको उच्च अदालत जनकपुरको मिति २०७४।०५।१४ को फैसला निजको हकमा सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी निरन्जनप्रसाद कुर्मीले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ।

इजलास अधिकृत: खुमप्रसाद भण्डारी

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल भदौ १९ गते रोज ५ शुभम् ।

४

**मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७५-CR-०६३१, सवारी ज्यान, निरन्जनप्रसाद कुर्मी वि. नेपाल सरकार**

जाहेरी दरखास्त, प्रतिवादी निरन्जनप्रसाद कुर्मीको बयान, खुपबहादुर गेलालका बाबु जितबहादुर गेलालको कागज, अभियोग-पत्र, घटना विवरण कागज, प्रतिवादी अनिश भन्ने खुपबहादुर गेलालले सुरु अदालतमा गरेको बकपत्र, प्रतिवादी निरन्जनप्रसाद कुर्मीको साक्षी संजयप्रसाद यादवको बकपत्र, जाहेरवाला बसमतिया देवीले अदालतमा गरेको बकपत्रलगायत मिसिल संलग्न कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा दुर्घटना भएको ना.१८.प.२००८ नं.को मोटरसाइकल पोखरीया-२, पर्साका राजकुमार गिरीको भएको भन्ने देखिन्छ । आफ्नी आमा एक्कासी बिरामी भएकोले

खुपबहादुर गेलालले सो मोटरसाइकल लिई आफ्नो घरतर्फ जाँदै गर्दा सो मोटरसाइकल दुर्घटना भएको देखिने ।

दुर्घटना भएको ना.१८ प.२००८ नं. को मोटरसाइकलको विवरण यातायात व्यवस्था कार्यालय, नारायणी, वीरगन्जबाट माग गर्दा कार्यालयको ढड्डामा रहेको विवरणसँग यी प्रतिवादीले पेस गरेको सवारी दर्ता प्रमाणपत्रसँगै मेल नखाई पेस भएको सवारी दर्ता प्रमाणपत्र लगन साह सोनार जीतपुर बाराबाट प्रतिवादी राजकुमार गिरी, पोखरीया- २ पर्साको नाउँमा नामसारी भई आएको देखिन्छ । सो सवारी दर्ता प्रमाणपत्र नारायणी यातायात व्यवस्था कार्यालय, पर्सामा दर्ता भएको उक्त कार्यालयको ढड्डाको विवरणबाट नदेखिएको, त्यहाँ भएको सवारी दर्ता प्रमाणपत्रमा लागेको छाप र दस्तखत सरकारी छाप र दस्तखत नमुनासँग नमिलेको र साथै कार्यालयमा रहेको ढड्डामा ना.१८.प.२००८ नं.को मोटरसाइकलको मोडेल डिपो २०११, सवारी धनी भरतपुर-१० चितवन बस्ने मेघनारायण प्रधान, सवारी रङ निलो इन्जिन नं. JF11E4101315, चिसिज नं. ME4JF118CB8101299 रहेको भन्ने बेहोरा यातायात व्यवस्था कार्यालय, नारायणीको पत्रबाट देखिन्छ । यी पुनरावेदक प्रतिवादी निरञ्जन कुर्मीको नाउँ उक्त सवारी दर्ता प्रमाणपत्रमा नरहेको देखिएबाट निज उक्त मोटरसाइकलको स्वामी रहेको भन्ने तथ्य कहींकतैबाट खुल्न सकेको नपाइने ।

यसरी निजसँग रहेको सवारी दर्ता प्रमाणपत्रमा उक्त मोटरसाइकलको धनी यी प्रतिवादी निरञ्जनप्रसाद कुर्मी नभई कार्यालयको ढड्डामा उल्लेख भएभन्दा फरक व्यक्ति राजकुमार गिरी रहेको देखिन आउँछ । निजलाई बुझ्ने र निज विरुद्ध मुद्दा चलाउने कार्य अभियोजन पक्षबाट भएको देखिँदैन ।

उक्त मोटरसाइकलको वास्तविक सवारी धनी छन्, छैनन् ? र भए को हो ? भन्ने तथ्यसम्म कागजी रूपमा खुले पनि वास्तविक रूपमा ती व्यक्ति सवारी धनीको रूपमा भए वा नभएको भनी निजलाई बुझी यकिन गर्ने कार्यसम्म भए गरेको देखिँदैन । उक्त मोटरसाइकल चोरीको हो भने यसको वास्तविक धनी को हुन् ? भनी अनुसन्धान र अभियोजन पक्षले अनुसन्धानबाट यकिन गर्न सकेको देखिँदैन । उक्त मोटरसाइकल यी प्रतिवादी निरञ्जनप्रसाद कुर्मीसँग कसरी आइपुग्यो ? निजले कहिले देखि ? किनेर, मागेर वा के कस्तो कारणबाट ? के सर्तमा ? निजले प्रयोग गरेको वा निजसँग रहन गएको हो ? त्यससम्बन्धी तथ्यबारे अनुसन्धानबाट केही पनि खुल्दैन । यातायात व्यवस्था कार्यालय, नारायणीमा रहेको सवारी दर्ताको ढड्डामा उक्त मोटरसाइकलको दर्तावाला अरु नै व्यक्तिको नाउँ रहेको र त्यसरी कार्यालयको विवरणमा उल्लेख भएभन्दा फरक व्यक्तिको नाउँमा रहेको कित्ते सवारी दर्ता प्रमाणपत्रसहितको उक्त नं.को मोटरसाइकल प्रतिवादी निरञ्जन कुर्मीको साथमा कसरी रहन आयो ? त्यसबारे यकिन हुने र स्पष्टरूपमा देखिने गरी अनुसन्धान हुन सकेको देखिँदैन । यी प्रतिवादी उक्त मोटरसाइकलका सवारी धनी रहेको देखिन्छ । निजसँग उक्त मोटरसाइकल के कारणले ? कसरी रहन गएको हो ? सो बारेमा पनि अनुसन्धानबाट केही पनि तथ्य खुल्दैन । यस कारणले यी प्रतिवादी निरञ्जनप्रसाद कुर्मीले उक्त मोटरसाइकल अर्का प्रतिवादी खुपबहादुर गेलाललगायत अन्य कुनै पनि व्यक्तिलाई दिने कानूनी रूपमा अख्तियारी राख्दछन् भनेर भन्न नै मिल्दैन । निज प्रतिवादी निरञ्जनप्रसाद कुर्मीसँग रहेको मोटरसाइकल अर्का प्रतिवादी खुपबहादुर गेलालले चलाउन लिएर गएको बखतमा भएको दुर्घटनाको फौजदारी

कसुरको दायित्व यी प्रतिवादीले बेहोर्नुपर्ने कानूनतः देखिन आउँदैन । अन्य नाउँ र दर्ताको इलाका प्रहरी कार्यालय, पिपरामा रहेको उक्त मोटरसाइकल सोही कार्यालयबाट अर्का प्रहरीले लिई चलाएको अवस्थामा भएको दुर्घटनामा यी प्रतिवादी निरञ्जनप्रसाद कुर्मिले अर्का प्रतिवादी प्र.ज. खुपबहादुर गेलाललाई चलाउन दिएको भनी मानेर निजलाई कानूनतः कसुरदार कायम गर्न मिल्ने नदेखिने ।

घटनाको प्रकृति र पृष्ठभूमि हेर्दा प्रतिवादी निरञ्जन कुर्मि उक्त इलाका प्रहरी कार्यालयमा प्र.ज.पदमा कार्यरत रहेकाले प्रतिवादी खुपबहादुर गेलाल बिदामा घर जाँदा उक्त कार्यालयका समकक्षी प्र.ज.निरञ्जन कुर्मिसँग उक्त मोटरसाइकल मागेर लिएर जाँदाको अवस्थामा उक्त दुर्घटना भएको देखिन्छ । प्रतिवादी खुपबहादुर गेलालले उक्त मोटरसाइकल चलाएर लिएर जाँदा दुर्घटना भएको र निजसमेत जिम्मेवार कर्मचारी भएको देखिएबाट उक्त दुर्घटनाको कार्यमा निज नै उत्तरदायी हुनुपर्ने हुन्छ । सो कुरालाई निज प्रतिवादी खुपबहादुर गेलालले आफू विरुद्ध कसुर कायम भई भएको सजायउपर पुनरावेदन नगरी स्वीकार गरी बसेको स्थितिले समेत स्पष्ट पार्दछ । सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दामा कसुर प्रमाणित हुनको लागि कुनै फौजदारी कानूनको स्पष्ट उल्लङ्घन भएको हुनुपर्छ । कुनै पनि व्यक्तिले फौजदारी कानूनको उल्लङ्घन गरेको भन्ने कुरा दाबी लिने पक्षले सप्रमाण पुष्टि गराउन सक्नुपर्ने हुन्छ । सवारी धनीले पालन गर्नुपर्ने कुराहरूमा सवारी धनी नै नभएको तस्रो व्यक्तिले त्यससँग सम्बन्धित कुराहरू पालना नगरेको भनी निजलाई कसुरमा जिम्मेवार बनाउन मिल्ने देखिँदैन । कुनै पनि व्यक्तिलाई अभियोग लगाएको भरमा मात्र सजाय गर्नु फौजदारी न्यायको मान्यताविपरीत

हुन जाने देखिन्छ । यस प्रकार उपर्युक्तानुसार दुर्घटना भएको उक्त मोटरसाइकल प्रतिवादी निरञ्जनप्रसाद कुर्मिसँग भएको सवारी दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लेख भएबमोजिम पोखरिया, वडा नं.२ मा बस्ने राजकुमार गिरीको नभई अन्य व्यक्तिको नै भएको हुँदा सो मोटरसाइकल प्रतिवादी अनिश भन्ने खुपबहादुर गेलालले चलाउँदा दुर्घटना भएको तथ्य निर्विवाद रूपमा स्थापित भएको हुँदा मोटरसाइकलको सवारी धनी नै नभएका यी प्रतिवादीले उक्त मोटरसाइकल चलाउन प्र.ज. खुपबहादुर गेलाललाई चलाउन दिएको भनी कसुर कायम गरी प्रतिवादी निरञ्जनप्रसाद कुर्मिलाई सजाय गर्ने गरेको उच्च अदालतको फैसला कानूनसम्मत रहे भएको देखिन नआउने ।

तसर्थ, विवेचित मुद्दाको तथ्य, आधार र कारणहरूबाट समेत पुनरावेदक निरञ्जनप्रसाद कुर्मिलाई सवारी ज्यान मुद्दामा कसुरदार कायम गरी सजाय गर्ने गरेको सर्लाही जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको उच्च अदालत जनकपुरको मिति २०७४।०५।१४ को फैसला निजको हकमा सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई प्रस्तुत मुद्दाबाट पुनरावेदक प्रतिवादी निरञ्जनप्रसाद कुर्मिले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ।

इजलास अधिकृतः खुमप्रसाद भण्डारी

इति संवत् २०७६ साल भदौ १९ गते रोज ५ शुभम् ।

५

**मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी**, ०७०-CR-०१६९, सरकारी छाप दस्तखत किरते, नेपाल सरकार वि. गोपालबहादुर थापासमेत

वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी श्याम रम्टेलसमेत भएको वैदेशिक रोजगार मुद्दामा श्रम विभागले प्रतिवादी श्यामरम्टेलबाट रु.३६,००,०००।-

धरौटी माग गरेकोमा गोरखा जिल्ला पृथ्वीनारायण नगरपालिका २ बस्ने गंगादेवी बस्नेतको नामको कि.नं. ८८७ र ४७७ को जग्गा क्षे.फ.११-१५-१-० जग्गा श्याम रम्तेललाई मन्जुरीनामा दिएको तथ्यमा विवाद देखिँदैन। उक्त मन्जुरीनामाबाट दिएको जग्गाले खाम्ने नदेखिएपछि प्रतिवादीहरूले उक्त जग्गा मूल्याङ्कन तथा रोक्का कागजका सम्बन्धमा के कसरी जग्गाको मूल्याङ्कन गरी जग्गा रोक्का राखेका हुन् भन्ने सम्बन्धमा हेर्दा यी प्रतिवादी गोपालबहादुर थापाले अर्का प्रतिवादी रूपक थापासँग मिलेमतो गरी प्रतिवादीमध्येका श्याम रम्तेललाई धरौटीबापतको धितो जमानी दिने प्रक्रियामा सामेल भएको देखिन्छ। परिणामतः उक्त धितोको कागज किर्ते भएको देखिएको छ। यी प्रतिवादीले मालपोत कार्यालयको लेटर प्याड लिई उक्त कागजमा किर्ते पत्र तयार गरेको देखिएको छ। यी प्रतिवादी गोपालबहादुर थापाले अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानमा निजले चिनेको जग्गाधनी गंगादेवी बस्नेतसँग अर्का प्रतिवादी श्याम रम्तेलसमेतलाई चिनाजानी गराई आफूले सो मन्जुरीनामाको कागज गराई जग्गा रोक्काको लागि निवेदन दिएकोमा उक्त जग्गाले खाम्ने नदेखिएपछि रूपक थापाको सल्लाह र सहमतिबमोजिम किर्ते कागज तयार गरेको र सोबापत आफूले रु.१६,०००।- लिएको भनी कसुरमा साबित भई बयान गरेको देखिन्छ। निजले अदालतमा बयान गर्दा कसुरमा इन्कार रही बयान गरे तापनि निजको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयान बेहोरा अन्यथा हो भन्ने वस्तुनिष्ठ प्रमाण यी प्रतिवादीले पेस गर्न नसकेको अवस्थामा केवल अदालतमा भएको इन्कारी बयानको आधारमा मात्र यी प्रतिवादीले कसुर गरेका रहेनछन् भनी मान्न मिल्ने मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिन

नआउने।

जहाँसम्म प्रतिवादीले दाबीको पत्र तयार गर्ने सन्दर्भमा सहमति भएकोले उक्त पत्र तयार गर्ने कार्यमा मतियारसम्म भई किर्ते कागजको ९ नं. बमोजिम मूल प्रतिवादीलाई बिगोको २५ प्रतिशतले सजाय हुने हुँदा यी प्रतिवादीलाई सोको आधा सजाय गरी सोही ऐनको १२ नं. बमोजिम थप ६ महिना कैद हुने ठहराएको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहराएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिले नमिलेको सन्दर्भमा हेर्दा यी प्रतिवादी गोपालबहादुर थापा उक्त किर्ते कागज तयार गर्नमा सहमत भई कागज तयार गरी श्रम विभागमा पेस गरी अर्को प्रतिवादी श्याम रम्तेल थुनाबाट धरौटीमा छुटेको देखिएको छ। यस्तो अवस्थामा निजको कार्यलाई मतियार मात्र ठहर गर्नु न्यायसङ्गत हुने नदेखिँदा यी प्रतिवादी गोपालबहादुर थापाको हकमा सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहराई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला सो हदसम्म नमिली केही उल्टी हुने।

अर्का प्रतिवादी श्याम रम्तेलको हकमा विचार गर्दा, वैदेशिक रोजगार ठगी गरेको मुद्दामा धरौटी राख्न नसकी अभियोग दाबीबमोजिमको कसुरमा तत्काल थुनामा रहेका यी प्रतिवादीको किर्ते कागज तयार पार्ने कसुरमा प्रस्ट संलग्नता रहे भएको अवस्था मिसिल संलग्न कागजातबाट नदेखिएको स्थितिमा किर्ते जस्तो फौजदारी कसुरमा केवल अनुमान र अभियोग दाबीकै आधारमा मात्र दोषी ठहर गर्नु न्यायोचित नहुँदा आरोपित कसुरबाट यी प्रतिवादी श्याम रम्तेलले सफाइ पाउने गरी सुरु अदालतबाट भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेकै देखिँदा यी प्रतिवादीलाई अभियोग माग दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको



पुनरावेदन र बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, विवेचित तथ्यगत आधार र कारणसमेतबाट प्रतिवादीहरूमध्ये गोपालबहादुर थापालाई मुलुकी ऐन, कित्ते कागजको ७ नं. ले "सम्पत्तिका सम्बन्धमा कित्ते गरी लिई खाइसकेको भए बिगो भराई बिगोबमोजिम जरिवाना हुन्छ । काम भइसकेको रहेनछ भने बिगोको आधी जरिवाना हुन्छ" भन्ने कानूनी व्यवस्थाबमोजिम यी प्रतिवादीले अर्का प्रतिवादी श्याम रम्तेललाई कित्ते कागजात तयार गरी थुनाबाट धरौटीमा निकाल्ने कार्यसमेत भइसकेको भनी मान्नुपर्ने हुँदा निजलाई बिगो बराबरको रु.३६,००,०००।- (छत्तिस लाख) जरिवाना भई सोही महलको १२ नं. ले "सरकारी अड्डाको छाप वा सरकारी काममा सरकारी कर्मचारीको छाप दस्तखत वा सो छाप दस्तखत भएको सरकारी कागज कित्ते गर्नेलाई यसै महलको अरु नम्बरले हुने सजायमा एक वर्ष र उसै अड्डाको कर्मचारीले कित्ते गरेमा दुई वर्ष थप कैद हुन्छ" भन्ने कानूनी व्यवस्थाबमोजिम निज प्रतिवादी गोपालबहादुर थापा उसै अड्डाको जागिरदार कर्मचारी नभएको हुँदा निजलाई १ (एक) वर्ष कैद हुने ठहर्छ । बिगो भराउने हकमा उक्त कित्ते गरी रोक्का राखेको भनिएको सम्पत्ति हानि नोक्सानी भएको नदेखिँदा बिगो भराइरहनु परेन । साथै अर्का प्रतिवादी श्याम रम्तेललाई अभियोग माग दाबीबाट सफाई दिने गरी सुरु अदालतबाट भएको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।६।७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: माधव भण्डारी, शोभा पाठक

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर ११ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं.१४

मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-१४३०, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. नकुल तामाङ भन्ने भिनास तामाङसमेत

मृतककी पत्नी सुनीता तामाङले मौकामा प्रतिवादीहरू राजकुमार तामाङ, नकुल तामाङ, साजन गुरुङ, सोमबहादुर तामाङ, हरिबहादुर तामाङसमेतले कर्तव्य गरी मारेको कुरा आफूले नै देखेको नभई सुनी थाहा पाएको भन्ने बेहोराको कागज गरेको देखिन्छ भने अदालतमा आई बकपत्र गर्दा राजकुमार तामाङ, साजन गुरुङलगायतको ३/४ जना मानिसले धारिलो हतियार प्रयोग गरी मारेको मैले आफैँले देखी थाहा पाएको भन्ने बेहोरा लेखाई दिएको देखिन्छ । मौकामा सुनी थाहा पाएको भनी लेखाई दिएको बेहोराभन्दा पृथक रूपले अदालतमा आई आफैँले देखेको भनी निजले लेखाएको बेहोरा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ मा भएको कानूनी व्यवस्थाका सन्दर्भबाट हेर्दा, प्रमाण ग्राह्य हुने अवस्थाको देखिँदैन भने घटना हुँदा धादिङको सामरी वडा नं. ९ घरमा थिएँ भनी बकपत्रमा लेखाएको देखिन्छ भने समजोड वडा नं. ६ टिकाढुङ्गामा कोठाभित्र भएको घटना आफैँले देखेको भनी बकपत्रमा उल्लेख गरेको बेहोरालाई पनि तथ्यसङ्गत र विश्वसनीय प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने अवस्था देखिएन । अदालतमा आई आफैँले देखेको भनी बकपत्र गर्न नमिल्ने अनुसन्धानको समयमा आफूले नै देखेको कुरा देखेको नै भनी नखुलाई सुनेर थाहा पाएको भनी लेखाइदिएकोमा पछि के कुन आधार प्रमाणहरू देखेको हो र को कसले के कसरी हतियार

छोडी मारेका हुन् विवादरहित र शङ्कारहित तवरबाट खुलाउन सकेको नपाइने।

प्रतिवादी छवि गुरुडले पोल गरेतर्फ हेर्दा निज आफू कसुरमा इन्कार रहेर अरूलाई पोल गरेको देखिन्छ भने निजको बयान प्रतिवादी राजकुमार तामाडसमेतलाई सुरु अदालतले कसुरदार ठहर गरेपश्चात् भएको देखिएको र आफू कसुरमा इन्कार रही अन्य प्रतिवादीहरूलाई गरेको निजको पोललाई सहअभियुक्तको पोलको रूपमा प्रतिवादी राजकुमार तामाडसमेतका विरुद्धको प्रमाणको रूपमा स्वीकार गर्न मिल्ने देखिन नआउने।

मिति ०७४।१०।२४ गते घटेको उक्त वारदातको प्रत्यक्षदर्शी कोही पनि रहेको देखिँदैन भने बुझिएका मानिसहरू कसैले पनि यी प्रतिवादीहरूले पहलमान तामाडलाई कर्तव्य गरी मारेको हो भनी स्पष्टसँग लेखाई दिएको पाइँदैन। जाहेरवालाले प्रतिवादीहरूले कर्तव्य गरी मारेको भन्ने सुनी थाहा पाएको भनी बकपत्र गरेको र अन्य बुझिएका मानिसहरूले प्रतिवादीहरूउपर पोल गर्न नसकेको तथा मृतककी पत्नीको मौकाको कागजभन्दा भिन्न बेहोरा उल्लेख गरी गरेको र पहलमान तामाडको मृत्यु भएको भन्ने आधारमा अनुमानका भरमा मात्र प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार कायम गर्नु न्यायोचित नहुने।

वादी पक्षका साक्षीहरू र जाहेरवाला वारदातको दिन चितवनमा रहेको, मृतकको मृत्युमा प्रतिवादीहरूको संलग्नता रहेको भन्ने अरूले भनेको आधारमा थाहा पाएको हुँ भनी अदालतमा आई बकपत्र गर्दासमेतका आधारबाट निजहरूले गरेको बकपत्र कुनै तथ्यमा आधारित नभई अनुमानकै भरमा व्यक्त भएको निजी विचारमा आधारित देखिन्छ। निजहरूका बकपत्रको स्रोत ठोस प्रमाणमा आधारित देखिएको

छैन। साथै निजहरू वारदातको प्रत्यक्षदर्शी पनि नरहेको भनी निजहरूको अनुसन्धानका बखत गरेको कागज र अदालतसमक्षको बकपत्र बेहोरासमेतबाट प्रस्ट भएको परिस्थितिमा केवल अनुमान, शङ्का र अनिश्चित प्रमाणको आधारमा कसैलाई पनि दोषी करार गर्नु फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्तविपरीत हुने।

प्रतिवादीहरूउपर सुनेको आधारमा जाहेरवालाले जाहेरीमा पोल गरेको देखिएको, मौकामा पक्राउ प्रतिवादी राजकुमार तामाडले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष तथा अदालतमा आई इन्कारी बयान गरेको, अन्य प्रतिवादीहरूले अदालतमा कसुरमा इन्कार रही बयान गरेका, प्रतिवादीहरूले अन्यत्र रहेको भनी लिएको जिकिर र इन्कारी बेहोरा पुष्टि हुने गरी निजका साक्षीहरूले बकपत्र गरिदिएका र मृतक पत्नीले गरेको सुरु कागजभन्दा भिन्न बेहोराको बकपत्रसमेतबाट प्रतिवादीहरूउपरको अभियोग दाबी तथा सुरु अदालतले गरेको कसुर ठहरसमेत तथ्ययुक्त प्रत्यक्ष प्रमाण तथा श्रृङ्खलाबद्ध परिस्थितिजन्य प्रमाणसमेतबाट पुष्टि र प्रमाणित हुन नआउने हुँदा प्रतिवादीहरू राजकुमार तामाड र नचोक भन्ने साजन गुरुडलाई अभियोग माग दाबीबमोजिम सजाय गर्ने ठहर्‍याई मिति २०७३/०३/०२ मा भएको फैसला र प्रतिवादीहरू नकुल भन्ने भिनास तामाड, गोरे भन्ने चन्द्रबहादुर तामाड, गोले भन्ने डोलबहादुर तामाड, रोशन भन्ने आइमन तामाड र छवी गुरुडलाई अभियोग माग दाबीभन्दा भिन्न मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७(२) नं. बमोजिमको कसुरमा जनही ५ (पाँच) वर्ष कैद सजाय हुने ठहर्‍याई मिति २०७३।०३।०२ र मिति २०७३।०५।२९ मा भएको फैसला इन्साफको रोहमा मिलेको नदेखिँदा उल्लिखित प्रतिवादीहरूले अभियोग माग दाबीबमोजिम सुरु अदालतबाट कायम गरिएको कसुरबाट सफाइ

पाउने अवस्था देखिन आउने।

प्रतिवादी लदरा हरिबहादुर भन्ने मंगल सिंह तामाङको हकमा वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा, अभियोग माग दाबीबमोजिम कसुरदार ठहर गरिएका तथा वादी दाबीभन्दा भिन्न कसुरमा कसुरदार ठहर गरिएका प्रतिवादीहरूका हकमा सुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला मिलेको देखिन नआई निजहरूले सफाइ पाउने अवस्था देखिन आएको हुँदा सुरु जिल्ला अदालतको मिति २०७४/११/१५ को फैसलाबाट सफाइ पाएका प्रतिवादी लदरा हरिबहादुर भन्ने मंगल सिंह तामाङको हकमा निज कसुरदार पुष्टि हुने प्रमाणको अभावमा सफाइ दिने गरी भएको उच्च अदालत पाटनको फैसला भएको छ। उपर्युक्त आधारमा सुरु धादिङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७३।०३।०२ र मिति २०७३।०५।२९ मा भएका फैसलाहरू मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई प्रतिवादीहरू राजकुमार तामाङ, नचोक भन्ने साजन गुरुङ, छवि गुरुङ, सोमबहादुर तामाङ, रोशन भन्ने आइमन तामाङ, गोरे भन्ने चन्द्रबहादुर तामाङ, गोले भन्ने डोलबहादुर तामाङ र नकुल भन्ने भिनास तामाङसमेतले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहर्छ र प्रतिवादी लदरा हरिबहादुर भन्ने मंगलसिंह तामाङलाई अभियोग मागदाबीबाट सफाइ दिने गरी सुरु धादिङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७४।११।१५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर गरी भएको उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसला मुनासिब नै देखियो। वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः सुरु धादिङ जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी सम्पूर्ण प्रतिवादीहरूको आरोपित कसुर पुष्टि हुने तथ्यगत स्वतन्त्र र विश्वसनीय प्रमाणको अभाव रहेबाट प्रतिवादीहरूले अभियोग दाबीबाट

सफाइ पाउने ठहर गरी उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७५।०४।१४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : प्रकाशदत्त भट्ट

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर ४ गते रोज ४ शुभम्।

### इजलास नं. १५

मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७२-CI-१०९२, खान लाउन खर्च, अंश दर्ता, नितु सिंहसमेत वि. राधिका देवी सिंह

मानाचामल भराउने गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसलाउपर पुनरावेदक प्रतिवादीको जिकिरका सम्बन्धमा हेर्ने हो भने मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको १० नं. मा “..... **लोग्ने वा बाबु आमाले स्वास्नी वा छोरा छोरीलाई इज्जत आमदअनुसार खान, लाउन, उचित शिक्षादीक्षा र स्वास्थ्य उपचारको व्यवस्था गर्नुपर्छ।.....**” भन्ने व्यवस्थाको परिप्रेक्ष्यमा खानलाउन र उचित शिक्षादीक्षा र स्वास्थ्य उपचारलाई मानव जीवनको प्राथमिक आवश्यकतामा राख्दै खानपान र लालनपालनको सम्बन्धमा व्यवस्था भएको पाइन्छ भने तत्काल प्रचलनमा रहेको मुलुकी ऐनकै लोग्ने स्वास्नीको ४क नं. मा “.....**अंशबन्डा नभएसम्मको लागि त्यस्तो स्वास्नी मानिसको जीविकाको निमित्त मासिक रूपले खर्च भराइदिनु पर्छ।.....**” भन्ने कानूनी व्यवस्थाले श्रीमान्ले आफ्नी श्रीमतीलाई जीविकाको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नुपर्ने कर्तव्य तोकी संरक्षण प्रदान गरेको पाइने।

अतः फिरादी राधिकादेवी सिंह प्रतिवादी लालप्रसाद सिंहकी जेठी श्रीमती भएकोले लोग्ने वा बाबु आमाले स्वास्नी वा छोरा छोरीलाई इज्जत

आमदअनुसार खान लाउन उचित शिक्षादीक्षा र स्वास्थ्य उपचारको व्यवस्था गर्नुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्थासमेत भएको परिप्रेक्ष्यमा आफ्नी श्रीमतीलाई इज्जत आमदअनुसार खान लाउन उचित शिक्षादीक्षा र स्वास्थ्य उपचार आदिको उचित प्रबन्ध गर्नु निज प्रतिवादी लालप्रसाद सिंहको कर्तव्यभित्र पर्न आउने देखिएकोले अंशबन्डा नभएसम्मको लागि वादी राधिकादेवी सिंहको जीविकाको निमित्त माना चामल भराई पाउने गरी भएको फैसलालाई अन्यथा भन्नुपर्ने स्थिति नदेखिने ।

तसर्थ, माथि विवेचित कानूनी आधार तथा कारणबाट वादी राधिकादेवी सिंहले फिराद पत्रमा खान लाउन खर्च (माना चामल) मा दाबी गरेकोतर्फ केही

नबोलिएको हदसम्म सुरु सप्तरी जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१०।३ को फैसला केही उल्टी भई वादी राधिकादेवी सिंहले प्रतिवादी लालप्रसाद सिंहसमेतबाट फिराद पत्र परेको मिति २०६७।११।११ देखि अंशबन्डा छुट्याई दिएको मितिसम्मका लागि मासिक रु.३०००।- (तीन हजार) रूपैयाँका दरले माना चामलबापत भराई पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७१।०९।२९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : विकास बस्नेत

कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल साउन २२ गते रोज ४ शुभम् ।